

RESUMÉ

Anotace česky

Diplomová práce hodnotí teoretická východiska v oblasti obezřetného podnikání bank současně analyzuje legislativu Evropské unie a její přepojení na legislativu Slovenské republiky v dané oblasti. Zkoumá současný stav problematiky obezřetného podnikání bank a v závěru pojednává o teoretických rizikách a problémech souvisejících s aplikací projektu do praxe.

Anotace ve světovém jazyce

Theoretical issues in the area of prudent banking are addressed by this thesis including an analysis of EC legislation and the links to legislation of the Slovak Republic in respective business areas. The current situation in the area of prudent banking related issues is investigated and the summarising part of thesis deals with theoretical risks and problems related to the project implementation into practice.

OBSAH

OBSAH.....	4
ÚVOD.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ K PROJEKTU OBOZRETNÉHO PODIKANIA BÁNK.....	11
1.1Postavenie a úloha centrálnej banky v ekonomike	11
1.2Banková regulácia a bankový dohľad	16
1.3Bazilejský bankový dohľad	18
1.4Nová bazilejská dohoda o kapitáli	22
1.5Správa a riadenie ako výzva k úspechu.....	26
1.6Riadenie musí byť transparentné.....	28
1.6.1Valné zhromaždenie a autonómne právo.....	31
1.6.2Predstavenstvo	34
1.6.3Dozorná rada.....	37
1.7Zhrnutie kapitoly.....	37
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	40
2ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU PROBLEMATIKY OBOZRETNÉHO PODIKANIA BÁNK.....	41
2.1Dôvody pre prijatie opatrení NBS o obozretnom podnikaní.....	42
2.2Opatrenia NBS o obozretnom podnikaní bánk.....	43
2.2.1Opatrenie o primeranosti vlastných zdrojov financovania bánk.....	47
2.2.2Opatrenie o majetkovej angažovanosti bánk	56
2.2.3Opatrenie o zatried'ovaní majetku a záväzkov bánk a pobočiek zahraničných bánk, o úprave ich ocenenia, o tvorbe a rušení rezerv a s tým súvisiacich hláseniach	59
2.2.4Opatrenie o uverejňovaní informácií bankami a pobočkami zahraničných bánk a o spôsobe uverejňovania výročnej správy bánk a zahraničných bánk, ktoré podnikajú na území Slovenskej republiky	67
2.3Vnútna a vonkajšia analýza banky	71
2.4Vyhodnocovanie zásad metódou CAMEL	73
2.5Vplyv zásad na strategické ciele banky	79
2.6Zhrnutie kapitoly	81
3EFEKTÍVNE PRAVIDLÁ PRE OBOZRETNÉ PODIKANIE BÁNK A ICH PREPOJENIE NA LEGISLATÍVU EURÓPSKEJ ÚNIE.....	83
3.1Obchodné právo Európskej únie	84
3.2Prístupový proces Slovenskej republiky do Európskej únie.....	85
3.3Etika a štyri aspekty dôvery.....	88
3.4Zodpovednosť a jej právne následky.....	92
3.5Uplatňovanie princípu rovnosti	94
3.6Správa a riadenie spoločnosti	96
3.7Právne prostriedky na vynútenie práv a oprávnených záujmov menšinových akcionárov..	98
3.8Zhrnutie kapitoly.....	100

ZÁVER.....	103
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	106
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	107
SEZNAM TABULEK.....	108

ÚVOD

Zásady obozretného podnikania bánk z hľadiska svojho vnímania, kreácie a uplatňovania zaradujeme do verejného i súkromného práva Slovenskej republiky. Verejný prvok sa uplatňuje najmä z hľadiska prijímania zásad obozretného podnikania bánk a súvisí s otázkou bankového dohľadu, pričom jednotlivé právne predpisy ním tvorené zastrešuje samostatné odvetvie slovenského právneho poriadku, finančné právo a konkrétnejšie bankové právo ako pododvetvie finančného práva. Súkromnoprávny aspekt sa vníma pri širšom chápaní bankového sektora, kde banky vystupujú ako podnikateľské jednotky snažiace sa maximalizovať svoj zisk pri súčasnom trhovom podiele a pri danej hodnote akcií, pričom sa riadia sústavou predpisov z oblasti samostatného odvetvia slovenského práva – obchodné právo.

Pre integritu a komplexnosť prístupu nesmieme opomenúť vplyv a aplikáciu ostatných odvetví súkromného i verejného práva, a to najmä občianske právo, trestné právo, pracovné právo, medzinárodné právo verejné a súkromné. Komunitárne právo Európskej únie vytvára logické prepojenie súkromných a verejných prvkov v rámci zásad obozretného podnikania bánk. Významnú mienkotvornú úlohu vytvárajú tzv. non governmental organisations (mimovládne organizácie), ktoré pôsobia nielen silou svojej presvedčivosti, ale majú významnú úlohu pri spracovávaní analýz a odporúčaní bankového sektora.

Bankové subjekty sú povinné v rámci zabezpečenia stability bankového sektora dodržiavať opatrenia NBS o obozretnom podnikaní bánk, na tvorbe ktorých sa rozhodujúcou mierou podieľa Národná banka Slovenska. Hlavným cieľom diplomovej práce je zhodnotiť fungovanie a efektívnosť doterajšieho bankového dohľadu NBS cez aplikáciu opatrení Národnej banky Slovenska o obozretnom podnikaní. Na bankový sektor sa pozeráme komplexne, t.j. ako na všetky komerčné banky, ktoré pôsobia na Slovensku a spadajú pod bankový dohľad NBS.

Diplomová práca sa zameriava na analýzu bankovej regulácie a dohľadu v teoretickej rovine s ohľadom na špecifické slovenské podmienky. Základnou úlohou bankového dohľadu je zabezpečenie stability a dôveryhodnosti bankového sektora, pričom táto základná regulácia činnosti komerčných bánk zvyrazňuje verejný prvok, mocenské pôsobenie, vertikálna rovina finančného práva. Jednotlivé úskalia sa prejavujú v rizikách bankovej podnikateľskej činnosti, ktoré sa banky v spolupôsobení s NBS, MF SR a ÚFT snažia minimalizovať. Ich základnou úlohou, ktorá vyplýva zo zákona o bankách, je vytvorenie managementu rizík. NBS pri prijímaní opatrení o obozretnom podnikaní bánk vychádzala zo základných princípov

Bazilejského výboru bankového dohl'adu, ale aj zo smernice EÚ, pri zohľadnení regionálneho rámca. Základné princípy, ktoré pravidelne publikuje Bazilejský výbor bankového dohl'adu sú dobrovoľne transformované do legislatívy všetkých centrálnych bánk pôsobiacich na medzinárodnom globalizujúcom sa finančnom trhu. V rámci bankového dohl'adu, ktorý pôsobí najmä preventívne, analyzujem význam a dopad dvojakoého bankového dohl'adu – dohliadka na diaľku a dohliadka na mieste.

Niektoré zásady obozretného podnikania bánk majú skôr administratívno-technický charakter, pretože určujú obsah a periodicitu hlásení, ktoré banky predkladajú NBS. Takto vymedzené zásady sú chápané ako zásady obozretného podnikania bánk v užšom slova zmysle, kde dominujúcim subjektom je NBS. Zásady obozretného podnikania bánk v širšom slova zmysle predstavujú aplikáciu „rigorózných“ zásad obozretného podnikania bánk v užšom slova zmysle vymedzených opatreniami NBS, ktoré sa prejavujú právnymi i mimoprávnymi aspektmi, ktoré je potrebné chápať v ich integrálnej rovine, v praktickej činnosti bánk ako zásady dobrej správy a riadenia bánk (tzv. corporate governance). Takéto „nové“ ponímanie zásad obozretného podnikania bánk vytvára dve časti našej diplomovej práce a dva základné ciele.

Termín corporate governance vyjadruje širšie súvislosti vzťahov medzi vlastníkmi a manažérmi v korporáciách, ktorých akcie sú verejne obchodovateľné na burze. Dobrá správa a riadenie poskytuje vhodné stimuly na jednej strane pre manažment a štatutárne orgány, aby sledovali ciele v záujme spoločnosti a akcionárov a na druhej strane ovplyvňuje vlastníkov k zodpovednému vykonávaniu ich vlastníckych práv.

Problematika uplatňovania zásad corporate governance sa stala predmetom záujmu pred 25 rokmi v USA, kde najvýkonnejšia ekonomika vyprofilovala cez inštitucionálne a legislatívne inštitúty systém efektívnych väzieb vzťahov medzi často protichodnými záujmami oboch skupín – manažérov a vlastníkov. Za významné medzníky posudzovania dôležitosti corporate governance (ďalej len CG) považujeme vydanie Cadburyho správ v roku 1992 ako dobrovoľné reakcie britských podnikateľských kruhov a hospodársku krízu v Ázii v r. 1997 (analytici označili za hlavnú príčinu zlé vedenie finančných výkazov, hrubé nedostatky v dodržiavaní zásad CG a celkovú neprehľadnosť), ale i Jednotný Európsky Akt ako snahu Európskej únie (ďalej len EÚ) o vytvorenie jednotného trhu bez bariér s transparentnými pravidlami.

Slovenská republika ako asociovaná krajina EÚ prijala záväzok harmonizovať svoj právny poriadok s nadnárodným právom Európskych spoločenstiev, pričom v doložke o zlučiteľnosti pripravovaného normatívneho právneho aktu uvádza stupeň kompatibility.

Významná zmena sa týka akciových spoločností, ktoré sa od 1.1.2002 rozdeľujú na súkromné a verejné akciové spoločnosti, podľa toho či spoločnosť vydala všetky akcie, prípadne len ich časť na základe upisovania akcií, prípadne ktorej akcie prijala na verejné obchodovanie burza cenných papierov. Je to významný krok nielen smerom k EÚ, ale i k uplatňovaniu zásad CG v najväčších a najvýznamnejších spoločnostiach, ktoré by mali byť vzorom pre všetky podnikateľské subjekty.

Corporate governance je potrebné vnímať ako časť širšieho ekonomického prostredia. Tam patrí napríklad makroekonomická politika, intenzívna konkurencia, právne, regulačné a inštitucionálne prostredie zohľadňujúce environmentálne a spoločenské záujmy (čl. 55 Ústavy SR: „Hospodárstvo Slovenskej republiky sa zakladá na princípoch sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky“).

Faktory pôsobili na mňa ako výzva pre spracovanie témy corporate governance a jeho uplatňovanie v podmienkach Slovenskej republiky. Je to téma so širokým záberom, mikro-makroekonomický pohľad. Zahŕňa celospoločenské faktory – vyspelosť ekonomiky, stupeň politickej kultúry i schopnosť prispôsobenia sa novým trendom podľa transparentných a všeobecne prijatých pravidiel.

Predložená práca syntetizuje hlavné črty corporate governance v podmienkach prístupového procesu Slovenskej republiky do EÚ. Zamerali sme sa na už dosiahnuté výsledky v tejto oblasti a opísali sme trendy ďalšieho vývoja a nutné zmeny. Corporate governance v komerčnej banke má svoje špecifiká, na ktoré upozorňujeme, ale všeobecne môžeme aplikovať corporate governance obchodných spoločností (lex specialis a lex generalis, zákon o bankách a jeho vzťah k obchodnému právu).

Cieľom našej diplomovej práce je i ohodnotiť schopnosť corporate governance prispieť k zvýšeniu konkurencieschopnosti banky v prístupovom procese Slovenskej republiky do EÚ. Zároveň sme si vedomí toho, že pre životaschopnosť corporate governance je potrebné, aby jeho základné postuláty boli uplatňované celým ekonomickým prostredím, aby banky nepôsobili ako akési oázy vo vyprahnutej púšti.

Naša práca definuje postavenie a význam corporate governance v komerčných bankách, zaoberá sa otázkou transparentnosti správy a riadenia a rozoberá možné kreovanie orgánov spoločnosti – valné zhromaždenie, dozornú radu a predstavenstvo. Správcovia, prispievatelia informácií, exekutívnu a neexekutívni členovia orgánov spoločnosti, ich vzájomná komunikácia, komunikácia s vlastníkmi – akcionármi, ale i smerom navonok k spoločnosti ako takej predstavujú základné determinanty určujúce úlohu a význam corporate governance. Zatiaľ čo Cadburyho a Turnbullove správy a najnovšie zásady OECD pre správu

a riadenie spoločností majú odporúčajúci charakter, niektoré štáty pristúpili k tomu, že spoločnosti musia preukázať, ako dodržia stanovené princípy správy a riadenia.

Pre splnenie nášho cieľa práca vymedzuje pôsobenie corporate governance z pohľadu zákonov a regulátorov (vychádzame z právnych predpisov platných k 1.4.2002), pričom nemôžeme hovoriť o akomsi ohrazení pôsobenia, pretože podľa čl. 3(2) a v zmysle čl. 3(3) Ústavy SR: „Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.“, teda corporate governance umožňuje spoločnostiam „nebáť sa“ implementovať svoje vlastné pravidlá, svoju vlastnú predstavu o správe a riadení spoločnosti, samozrejme za predpokladu, že nedôjde k excesu zo zásad CG – otázka zodpovednosti i možnosti trestného stíhania.

Pokúšame sa analyzovať inštrumenty, ktoré sa na Slovensku v súvislosti CG objavujú a zdôrazňujeme, že problém nevznikol kvôli ich neodbornosti, ale kvôli podceňovaniu záverov, ktoré tieto metódy a technológie priniesli. S tým súvisí aj otázka etiky v podnikaní, ktorá má pôsobiť ako podmienka sine non qua.

Potrebné je zaoberať sa i právnou otázkou postavenia akcionárov s akcentom na „kvalifikovanú“ menšinu. Novela obchodného zákonníka pre termín kvalifikovaná menšina uvádza hranicu piatich percent, pričom umožnila, aby stanovy spoločnosti určili nižší limit. A práve tu vidíme podstatu a význam corporate governance z pohľadu jeho ochrannej funkcie. Uvedený pohľad je alternatívou k praktickej aplikácii zásad CG na konkrétnu komerčnú banku; vzhľadom na práve prebiehajúcu reštrukturalizáciu v slovenských bankách sme sa rozhodli spracovať túto problematiku na teoretickej úrovni.

Spracovaná problematika je v slovenských podmienkach relatívne nová, čo zvyšovalo nároky na štúdium veľkého množstva údajov. Pri ich spracovaní sme použili analyticko-syntetické prvky za pomoci deskriptívnej a komparatívnej metódy. Prínos tejto práce vidím vo vnímaní zásad obozretného podnikania bánk nielen v ich statickej podobe, ale najmä v ich dynamickej stránke (zásady obozretného podnikania bánk v širšom slova zmysle).

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ K PROJEKTU OBOZRETNÉHO PODIKANIA BÁNK

Banková sféra je dynamicky sa vyvíjajúce odvetvie slovenského národného hospodárstva. Subjekty finančného trhu, ktoré vymedzuje zákon o cenných papieroch a investičných službách, zabezpečujú stabilitu a efektivitu tohto špecifického podnikateľského prostredia. Problémom slovenského bankového dohľadu je aj „krátka“ história v porovnaní s vyspelými európskymi štátmi (ústava Slovenskej republiky zabezpečuje rámcový predpoklad na prechod na trhovú ekonomiku). Nestálosť ekonomických a politických podmienok sa v praxi prejavuje neustálymi zmenami normatívnych právnych aktov v tejto oblasti.

Pre správne chápanie významu zásad obozretného podnikania bánk v užšom a širšom slova zmysle je potrebné vymedziť aspoň základné determinanty, ktoré nielen predurčujú na novo koncipované zásady obozretného podnikania bánk, ale ktoré uľahčujú alebo „hatia“ ich úspešnú implementáciu v praxi. Týmito činiteľmi sa zaoberáme v prvej kapitole, kde úspešnosť vyhodnocuje najmä NBS v rámci bankového dohľadu.

Spracovaná problematika prvej kapitoly tvorí úvod do ponímania zásad obozretného podnikania bánk v užšom slova zmysle (druhá kapitola) a širšom slova zmysle (tretia kapitola). Považujeme za potrebné vykresliť základný inštitucionálny rámec pre kreovanie a uplatnenie týchto zásad, ktoré nemôžeme vnímať izolovane len ako „rigídny text“ opatrení. Je nevyhnutné „vsadiť“ tieto opatrenia do rozhodovacieho procesu v rámci bankového sektora, kde nemalú úlohu zohrávajú interné normy a rozhodnutia zo strany manažmentu, správnych orgánov, ale i akcionárov ako vlastníkov. Zásady obozretného podnikania bánk, či už ich chápeme v užšom alebo širšom slova zmysle, musia eliminovať riziko v tejto oblasti a napomáhať udržiavať dôveru pre všetky zúčastnené subjekty.

1.1 Postavenie a úloha centrálnej banky v ekonomike

Centrálna banka má nezastupiteľnú úlohu v postavení medzi finančnými inštitúciami v modernej ekonomike. Vo svojej podstate je centrálna banka vládnu inštitúciou, ktorej hlavnou úlohou je zabezpečenie stability meny. Centrálné banky začali vznikať v súvislosti s monetarizáciou ekonomiky ako ďalšia „nezávislá a oddelená moc“ v štáte – popri zákonodarnej a výkonnej moci. Priemyselne vyspelé krajiny počas historického vývoja kreovali a právne upravili inštitúcie, ktoré zabezpečovali stabilitu a kontrolu nad rastom peňazí a úveru. Aj keď sa objavovali voči nezávislosti tejto inštitúcie námietky, že by mohla

získať značnú finančnú moc a obmedzovať takto disponibilitu úveru pre rozvoj štátu, séria ekonomických a finančných kríz koncom 19. a začiatkom 20.storočia donútila väčšinu krajín rešpektovať túto moc a poskytnúť centrálnym bankám čoraz väčšiu nezávislosť.

Zriaďuje sa Národná banka Slovenska ako nezávislá centrálna banka Slovenskej republiky. Centrálna banka spolu s Ministerstvom financií SR vykonáva bankovú reguláciu a dohľad. Transformačný proces v Slovenskej republike od roku 1990 priniesol postupnú liberalizáciu hospodárstva, zmenu majetkových vzťahov cez proces privatizácie, liberalizácie zahraničného obchodu aj cien. Centrálna banka Slovenskej republiky vznikla k 1.1.1993 zákonom č. 566/1992 Zb. SNR o NBS, pričom možnosť zriadenia bola daná ústavou SR (Zriaďuje sa Národná banka Slovenska ako nezávislá centrálna banka Slovenskej republiky). Vytvorila sa vyčlenením z dovtedy existujúcej Štátnej banky Československa (zákon č. 22/1992 Zb. o Štátnej banke česko-slovenskej). NBS je v zákone definovaná ako právnická osoba so sídlom v Bratislave, ktorá sa nezapisuje do obchodného registra. Národná banka Slovenska v rozsahu svojej pôsobnosti vydáva všeobecne záväzné právne predpisy, ak to ustanovuje tento zákon alebo osobitný zákon; všeobecne záväzné právne predpisy Národnej banky Slovenska sa vyhlasujú v Zbierke zákonov Slovenskej republiky. Národná banka Slovenska vedie konania a vydáva rozhodnutia, ak to ustanovuje tento zákon alebo osobitný zákon. Národná banka Slovenska má v majetkovo-právnych vzťahoch pri nakladaní s vlastným majetkom postavenie podnikateľa. Hlavným cieľom Národnej banky Slovenska je udržiavanie cenovej stability.

- a) Určuje menovú politiku.
- b) Vydáva bankovky a mince.
- c) Riadi, koordinuje a zabezpečuje peňažný obeh, platobný styk a zúčtovávanie dát platobného styku v rozsahu ustanovenom týmto zákonom a stará sa o ich plynulosť a hospodárnosť.
- d) Vykonáva dohľad podľa tohto zákona a podľa osobitných zákonov nad bezpečným fungovaním bankového systému a nad vykonávaním bankových činností.
- e) Vykonáva ďalšie činnosti podľa tohto zákona a osobitných zákonov.

§ 3 Zákona o bankách

(1) Národná banka Slovenska predkladá Národnej rade Slovenskej republiky polročné správy o menovom vývoji do troch mesiacov po skončení príslušného kalendárneho polroka a ročné správy o menovom vývoji do piatich mesiacov po skončení príslušného kalendárneho roka.

(2) Národná banka Slovenska je povinná zverejniť informáciu o menovom vývoji najmenej raz za tri mesiace.

(3) Národná banka Slovenska zverejňuje informácie o schválených zmenách menovej politiky. Stabilná mena je výrazným atribútom štátu, reprezentantom jeho ekonomickej sily a konsolidovanosti, výrazom jeho dôveryhodnosti v ekonomickom aj politickom zmysle. Ako prvá vznikla centrálna banka Bank of England, založená v Anglicku roku 1694. Postavenie a miera nezávislosti centrálnych bánk je rôzna v jednotlivých krajinách. Historická skúsenosť však dokazuje, že dôveryhodnú menovú politiku vyúsťujúcu do stability meny môže vykonávať centrálna banka len za predpokladu, že má zverené široké kompetencie v menovej oblasti, je úplne autonómna vo svojom rozhodovaní, nesie plnú zodpovednosť za stabilitu meny a jej činnosť je primerane kontrolovaná zákonodarnou mocou, ktorá ju kreovala. Ako klasický príklad sa uvádza „die Deutsche Bundesbank“, tzv. Buba, ktorá bola v roku 1957 konštituovaná ako inštitúcia nezávislá od ostatných zložiek štátnej moci pri vykonávaní zverenej menovej politiky a ktorej sa podarilo prekonať povojnovú destabilizáciu menového systému Nemecka a vybudovať jednu z najstabilnejších a najsilnejších referenčných mien v Európskej menovej únii.

Dokonale vyvážený a nezávisle fungujúci model nie je možné vytvoriť, a to nielen z hľadiska zákonodarnej a výkonnej moci, najmä z hľadiska presadzovania fiškálnej a menovej politiky, systém odvodov do štátneho rozpočtu, úroveň diskontnej sadzby, dlhopisová politika, ale najmä z hľadiska realizácie činností centrálnej banky na svetových finančných trhoch. Teória finančného práva posudzuje nezávislosť centrálnych bánk podľa povahy interaktívnych väzieb medzi týmito determinantmi:

- a) finančná nezávislosť – spočíva v samostatnom rozhodovaní centrálnej banky o jej rozpočte, ktorého hlavnou úlohou musí byť zabezpečenie stability meny;
- b) funkčná nezávislosť – plná zodpovednosť centrálnej banky za zabezpečenie stability meny;
- c) inštitucionálna nezávislosť – centrálna banka nemôže prijímať ani požadovať pokyny od výkonných alebo iných orgánov;
- d) personálna nezávislosť – predstavitelia vrcholných orgánov centrálnych bánk prakticky nemôžu byť odvolaní výkonnou mocou.

Centrálna banka vo svojej činnosti kumulujú najmä tieto funkcie:

- a) emisia peňazí – centrálna banka má výhradné právo emitovať zákonnú menu, bankovky a mince, ktoré sú zákonným obeživom v štáte;
- b) banka pre štát – fiškálny agent vlády, spravuje účty štátneho rozpočtu, štátnych finančných aktív a štátnych účelových fondov. Je zodpovedná za udržanie stability na trhu so štátnymi cennými papiermi, ktoré od nej nakupuje najmä v súvislosti s krytím výkyvov

v hospodárení štátneho rozpočtu (pokladničné poukážky). Vykonáva aj činnosti spojené s vydávaním štátnych dlhopisov;

c) banka pre komerčné banky a iné úverové inštitúcie na území štátu

- veriteľ poslednej inštancie,

- vedie účty komerčných bánk a v záujme zachovania likvidity komerčných bánk im poskytuje úver v čase likvidnej tiesne, spôsobovanej náhlymi zmenami ekonomických a finančných podmienok;

d) uskutočňovanie monetárnej politiky

- používanie rôznych nástrojov zo strany centrálnej banky,

- zabezpečuje sa tak kontrola nad disponibilitou úverových zdrojov v súlade s úsilím o dosiahnutie národných ekonomických cieľov;

e) správkynia menových rezerv v zlate a iných devízových hodnotách

- vyhlasuje menový kurz,

- stanovuje podmienky pre obchodovanie so zlatom a ostatnými devízovými hodnotami,

- vydáva cenné papiere znejúce na cudziu menu;

f) orgán bankového dohľadu a regulácie

- bankový dohľad nad činnosťou komerčných bánk a ostatných úverových inštitúcií,

- posudzuje a rozhoduje o žiadostiach o udelenie povolení pre banky, uskutočňuje dozor nad dodržiavaním podmienok a opatrení ňou vydaných,

- má právo ukladať pokuty za ich nedodržanie.

Hlavnou úlohou centrálnej banky je zabezpečiť stabilitu meny. Centrálna banka:

a) určuje menovú politiku,

b) vydáva bankovky a mince,

c) riadi peňažný obeh, koordinuje platobný styk a zúčtovanie bánk a stará sa o ich plynulosť a hospodárnosť,

d) má dozor nad vykonávaním bankových činností v rozsahu upravenom týmto zákonom a stará sa o bezpečné fungovanie a účelný rozvoj bankového systému,

e) zastupuje Slovenskú republiku v medzinárodných menových inštitúciách a zabezpečuje plnenie z toho vyplývajúcich úloh,

f) zastupuje Slovenskú republiku v operáciách na svetových trhoch peňazí,

g) centrálna banka je povinná podávať Národnej rade Slovenskej republiky polročne správu o menovom vývoji. Uvedený zákon vytvára priestor pre systém efektívnej nezávislosti centrálne banky. Táto nezávislosť umožňuje NBS plniť jej hlavnú úlohu, ktorou je zabezpečenie stability meny.

Najvyšším riadiacim orgánom NBS je Banková rada NBS. Jej členmi sú guvernér, dvaja viceguvernéri, dvaja vrchní riaditelia a traja ďalší členovia. Guvernéra a viceguvernérov vymenúva a odvoláva prezident Slovenskej republiky na návrh vlády SR. Vrchných riaditeľov a ostatných troch členov bankovej rady vymenúva a odvoláva vláda na návrh guvernéra NBS. Banková rada určuje menovú politiku a nástroje na jej uskutočňovanie a rozhoduje o menových opatreniach Národnej banky Slovenska. Banková rada ďalej, okrem iných činností presne stanovených v zákone o NBS, ustanovuje zásady činnosti a obchodov NBS, schvaľuje rozpočet NBS a ustanovuje rozsah úverov a pravidiel emisie. Guvernér zastupuje NBS navonok, ktorý predsedá aj Bankovej rade NBS.

Direktórium NBS je výkonným orgánom Národnej banky Slovenska, zodpovedá za výkon rozhodnutí bankovej rady. Jeho členmi sú viceguvernéri poverení guvernérom a vrchní riaditelia. Direktórium zabezpečuje podľa zákona najmä výkon:

- a) obchodov so Slovenskou republikou podľa zákona o NBS,
- b) schválenie menovej politiky,
- c) správy menových rezerv v zlate a devízových prostriedkov, obchodov s devízovými hodnotami a platobného styku so zahraničím,
- d) emisia cenných papierov Národnej banky Slovenska a obchody s nimi (primárny a sekundárny obchod),
- e) operácie s cennými papiermi na voľnom trhu,
- f) metodické riadenie a bankový dozor v rozsahu ustanovenom bankovou radou,
- g) obchody s bankami,
- h) kontrola plnenia povinností pri hospodárení s devízovými hodnotami inými osobami než bankami.

Odbor bankového dohľadu, ktorý je organizačnou jednotkou spadajúcou pod NBS, vykonáva bankový dohľad (dohliadka na mieste, dohliadka na diaľku a metodický útvar). Odbor bankového dohľadu vykonáva dohľad nad:

- a) činnosťou bánk a nad bezpečným fungovaním bankového systému,
- b) činnosťou Fondu ochrany vkladov

a v prípade zistených nedostatkov je oprávnený vyžadovať opatrenia na ich odstránenie a nápravu, pričom sa posudzuje:

závažnosť a povaha zistených nedostatkov,

opatrenie musí smerovať k náprave zisteného nedostatku,

banka má mať možnosť splniť uloženú povinnosť,

je potrebné a nutné aby bolo opatrenie v súlade s poslaním bankového dohľadu,

uloženie pokuty vyplýva zo zákona o bankách.

1.2 Banková regulácia a bankový dohľad

Bankové právo ako pododvetvie finančného práva reguluje činnosť bankového sektora, ktoré si podľa legitímnej spoločenskej objednávky vyžaduje vyššiu mieru regulácie než je potrebná v iných odvetviach národného hospodárstva. Intenzita tejto regulácie závisí od legislatívneho procesu v jednotlivých krajinách, pričom sa už v rámci existujúcich regulačných systémov, kde sa uplatňuje verejnoprávny prvok, stretávame s novým deregulačným trendom ako zvýraznením súkromnosprávnych aspektov zásad obozretného podnikania bánk. Deregulačné trendy sa prejavujú rozširovaním možností podnikania nebankových subjektov v oblastiach, v ktorých boli predtým činné len banky alebo poisťovne. Prejavuje sa to v liberálnom prístupe pri prijímaní zásad obozretného podnikania bánk, ktoré rozširujú možnosti pôsobenia v tomto „elitnom klube“. Deregulácia ale nesmie brániť pôsobeniu konkurencie a voľnej súťaže v bankovom sektore, nedeformuje trh v oblasti menovej a fiškálnej politiky a umožňuje vznik nových inovatívnych nástrojov, ktoré majú zvýrazniť individuálny prístup k banke a nie plošná aplikácia spomenutých zásad.

Banková regulácia je súhrn legislatívnych pravidiel (ústava, zákony, vyhlášky, opatrenia a interné predpisy a rozhodnutia správnych orgánov bánk) upravujúcich vznik, pôsobnosť a zánik peňažných inštitúcií. Cieľom bankovej regulácie je minimalizovať riziká v oblasti bankového podnikania, zvýšiť jeho bezpečnosť a transparentnosť. Zákon o bankách reguluje bankový dohľad vo svojej deviatej časti.

Bankový dohľad je personálne a inštitucionálne nezávislá kontrola toho, ako sú pravidlá a smernice, regulujúce činnosť bánk dodržiavané. Je to vlastne administratívny dohľad nad činnosťou komerčných bánk.

a) Bankový dohľad na diaľku

- kontrola finančných výkazov bánk,
- tieto opatrenia sú pravidelne aktualizované, majú viac administratívno-technický charakter, teda určujú obsah a periodicitu hlásení, ktoré banky predkladajú NBS.

b) Bankový dohľad na mieste

- kontrola priamo v centrále a pobočkách konkrétnej banky,
- opatrenia systémového charakteru sa viažu na základné princípy, ktoré sú aplikované v rozhodovacej činnosti bánk.

Bankový dozor sa vysvetľuje ako zosťrený dohľad nad konkrétnou bankou v prípade, že neplní pravidlá regulácie alebo dohľadu na mieste.

Akademická obec uvádza dôvody, ktoré obhajujú alebo vyvracajú opodstatnenosť potreby regulácie bankového sektora. Ako nový trend sa uplatňuje deregulácia už existujúcich zásad bankového dohľadu. Za základné faktory pre nevyhnutnosť regulácie bankového sektora bankové právo uvádza tieto materiálne-technické skutočnosti:

a) banka je v interaktívnom prepojení so zúčastnenými subjektami finančného trhu, ktoré sú existenčne závislé na jej „zdravom“ fungovaní. Významnú úlohu to zohráva Fond ochrany vkladov a NBS ako veriteľ poslednej inštancie,

b) základnou úlohou banky je prijímať vklady a poskytovať úvery. Tento zákonný postulát ovplyvnil súvahu banky, kde štruktúra hovorí v prospech cudzích zdrojov (80 až 90 percent). Poskytovatelia peňažných prostriedkov, klientskí veritelia nemajú aj vzhľadom na obchodné a bankové tajomstvo dostatok informácií na posúdenie bonity banky. Túto úlohu zastupujú pravidlá obozretného podnikania bánk, ktoré minimalizujú možnosť vzniku rizika (alebo ho aspoň diverzifikujú.),

c) je nevyhnutné vymedziť zásady platobného styku medzi bankami a zúčtovania na účtoch v bankách, ako aj spôsob používania platobných prostriedkov používaných bankami v platobnom styku pre ochranu menovej a fiškálnej politiky i pre rozpočtové pravidlá. Zákon o účtovníctve a metodické usmernenia MF SR upresňujú podmienky zúčtovania na noro a lostro účtoch bánk alebo clearingového účtu centrálnej banky,

d) banková regulácia dáva základ pre uplatnenie základnej úlohy centrálnej banky (menová politika). Využíva pritom priame a nepriame nástroje, najmä refinančné a sterilizačné repo sadzby. Takto centrálna banka ovplyvňuje zákonné peňažné platidlá – menu,

e) cez bankový dohľad sa realizuje vstup subjektov do bankového sektora v rámci povolení.

Existuje silná skupina legislatívcov, ktorá presadzuje dereguláciu bankového dohľadu, najmä pre tieto dôvody:

a) rast nestability – súvisí s prijímaním opatrení o obozretnom podnikaní bánk a (ne)schopnosťou bánk adaptovať sa v čo najkratšom časovom horizonte. V prípade zásadnej zmeny, akou bolo napríklad prijatie opatrenia NBS o pravidlách hodnotenia pohľadávok a podsúvahových záväzkov bánk, prešlo dlhšie časové obdobie, kým banky začali plniť všetky požiadavky na tvorbu rezerv ku klasifikovaným pohľadávkam,

- b) regulácia nepriamo núti banky orientovať sa na mimobilančné operácie, ktoré sú ťažšie kontrolovateľné orgánmi bankového dohľadu,
- c) náklady na zabezpečenie bankového dohľadu sú príliš vysoké a zaťažujú banky, ovplyvňujú ich hospodársky výsledok alebo ich prenášajú do cien za poskytované bankové služby. Takýmto spôsobom získavajú nebankové subjekty výhodu,
- d) do roku 1999 niektoré banky neboli schopné plniť niektoré opatrenia o obozretnom podnikaní – napríklad kapitálovú primeranosť. Nedostavilo sa ale rozhodnutie NBS o odobratí povolenia vykonávať činnosti ako banka. Tým by sa narušila stabilita slovenského bankového sektora, pretože išlo o najväčšie banky v sektore. Po prevedení klasifikovaných úverov do Konsolidačnej banky a Prvej konsolidačnej začali aj tieto subjekty plniť pod sankciou stanovený 8-percentný ukazovateľom,
 - e) morálny hazard – ľahkovážnejší prístup niektorých komerčných bánk z hľadiska podstupovania rizikových operácií, ktorých riziko prekračuje hranicu obozretného podnikania, pretože straty sa rozdelia medzi všetky banky prispievajúce do FOV,
 - f) banková regulácia dostatočne nenúti vkladateľov, aby si preverovali dôveryhodnosť a finančnú výkonnosť banky. Isté zmiernenie predstavuje výška ochrany (30x priemernej mesačnej mzdy v hospodárstve, max. 90 percent, pri splnení ostatných zákonných predpokladov).

Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že pri posudzovaní objektívnej nevyhnutnosti regulácie bankového sektora sa vždy berie do úvahy spôsob a pravidlá regulácie, náklady na jej výkon, dôraz sa kladie na efektívnosť regulácie, ochranu pred nekalými praktikami a bankrotmi bánk, nevyhnutnosť regulácie pre výkon menovej politiky – reguláciu množstva peňazí v obeh, a samozrejme aj vplyv regulácie na konkurencieschopnosť bánk. Za daných okolností akcentujúc vstup Slovenska do EÚ, dosahujúc štandard trhovej ekonomiky zvyrazňujeme opodstatnenosť kontroly bankového sektora v SR.

1.3 Bazilejský bankový dohľad

Slovenská republika postupne naplňa kritériá vymedzené v menovom programe NBS, Kodanských kritériách a Prístupovej zmluve, s cieľom transformovať ekonomiku a ukončiť reštrukturalizáciu bankovej sféry, ktorá sa začala vo forme nárastu zahraničných majetkových účastí v 19 z 20 komerčných bánk (výnimku predstavuje banka Slovakia, kde práve len vstupuje Meinlbank).

Slovenský bankový sektor je legislatívno-inštitucionálne napojený na clearingový systém svetových centrálnych bánk a očakáva sa priame napojenie na systém centrálnych bánk EÚ, kde sa postupne prispôsobuje slovenská legislatíva v oblasti bankovníctva zakladateľským zmluvám (ich koncepcii hospodárskej súťaže, voľný pohyb práce, osôb a kapitálu), smerniciam EÚ i základným princípom, ktoré stanovuje Bazilejský výbor bankového dohľadu (Basle Committee of Banking Supervision – založený v roku 1975 guvernermi centrálnych bánk Skupiny desiatich). Bazilejský výbor zoskupuje orgány bankového dohľadu členských štátov, pričom má významný vplyv nielen v európskom hospodárskom priestore, ale i v rámci amerického, japonského, ázijského a juhoamerického bankového trhu.

Zásady obozretného podnikania sa pravidelne prispôbujú základným trendom tohto výboru, ktoré sú pravidelne aktualizované ako základné princípy efektívneho bankového dohľadu. Jednotlivé centrálné banky ich transformujú do vnútroštátnej legislatívy, kde samotná transformácia je ponechaná na vnútroštátny legislatívny mechanizmus členských štátov, pričom majú naplniť podstatu, zmysel a účel týchto princípov.

Bazilejský výbor bankového dohľadu reguluje sedem oblastí bankovej činnosti a tematicky ich upravuje v 25 základných princípoch, ktoré predstavujú minimálne požadované náležitosti, pričom jednotlivé centrálné banky vytvárajú transformačné modely (Core Principles). Výbor reguluje tieto oblasti bankovej činnosti:

- I) predpoklady pre efektívny bankový dohľad – princíp 1
- II) udeľovanie licencií a štruktúry – princípy 2, 3, 4, 5
- III) obozretné pravidlá a požiadavky, ktorých aplikácia v slovenskej legislatíve je predmetom tejto diplomovej práce – princípy 6 až 15
- IV) metódy trvalého rozvoja bankového dohľadu – princípy 16 až 20
- V) informačné vybavenie – princíp 21
- VI) formálne právomoci bankového dohľadu – princíp 22
- VII) cezhraničné bankovníctvo – princípy 23, 24, 25

Základné princípy Bazilejského výboru bankového dohľadu sú zakotvené aj v opatreniach obozretného podnikania bánk a v zákone o bankách. Národná banka Slovenska, jej postavenie, právomoc a funkcie má presne vymedzené v zákone o NBS, pričom sa riadi regulatívom vymedzenom v čl.3 Ústavy SR, na rozdiel od komerčných bánk (čo nie je zakázané, je dovolené a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá), ktoré majú ohraničenie ich podnikateľskej slobody vyjadrené v celej škále normatívnych právnych

aktov. NBS zapracovala do opatrení niektoré z 10 základných princípov (princípy 6 až 15) do opatrení obozretného podnikania bánk:

I) Bankový dohľad musí stanoviť obozretné a primerané minimálne požiadavky kapitálovej primeranosti pre všetky banky (tzv. Priamy, plošný nástroj). Musia reflektovať riziká, ktoré na seba banky viažu a presne špecifikovať jednotlivé zložky kapitálu s prihliadnutím na ich schopnosť kryť straty. Banky aktívne v medzinárodnom meradle by nemali mať širšie požiadavky, ako sú stanovené v Bazilejskej kapitálovej dohode I, II. V Slovenskej republike je táto oblasť zapracovaná do Opatrenia NBS č. 6/2002 o primeranosti vlastných zdrojov financovania bánk (12.december 2002).

II) Súčasťou bankového dohľadu je hodnotenie bankovej stratégie, predpisov a postupov pri udeľovaní úverov, investovaní a trvalej správe úverového a investičného portfólia. Tento princíp je sčasti upravený v Opatrení NBS č. 7/2002 z 12.decembra 2002 o zatried'ovaní majetku a záväzkov bánk a pobočiek zahraničných bánk, o úprave ich ocenenia, o tvorbe a rušení rezerv a s tým súvisiacich hláseniach.

III) Bankový dohľad musí byť presvedčený, že banky plnia vhodne stratégie, predpisy a postupy hodnotenia kvality aktív a primeranosti oprávok a rezerv na stratové pohľadávky.

IV) Banky by mali mať primeranú stratégiu na identifikáciu, sledovanie a kontrolu rizika krajiny a rizika z prevodu, ktoré vyplýva z poskytovania úverov a investičných aktivít v zahraničí a udržiavanie rezerv na krytie týchto rizík. Tieto princípy sú zakotvené v Opatrení NBS o pravidlách hodnotenia pohľadávok a podsúvahových záväzkov bánk podľa rizík v nich obsiahnutých a pre tvorbu na krytie týchto rizík č. 3/1995.

V) Podobnú stratégiu by mali vytvoriť všetky banky pre sledovanie trhových rizík, pričom bankový dohľad by mal mať možnosť zaviesť špecifické obmedzenia či kapitálové zaťaženie ne trhové riziká, ak to bude považovať za nevyhnutné.

VI) Banky by mali mať sotifikovanejšie riadiace informačné systémy, ktoré manažmentu umožnia zaregistrovať koncentráciu v portfóliu, a musia stanoviť obozretné limity na obmedzenie rizika banky voči jednotlivým dlžníkom a skupinám navzájom prepojených dlžníkov.

VII) V snahe zabrániť zneužívaniu zo vzájomného požičiavania bankový dohľad musí vyžadovať, aby banky poskytovali úvery navzájom prepojeným spoločnostiam a jednotlivcom na báze obozretnosti. Tento systém úverovania sa musí priebežne sledovať a mali by sa vykonať aj ďalšie opatrenia na kontrolu a zmiernenie rizík. Obidva princípy sú v SR sčasti upravené v opatrení NBS o majetkovej angažovanosti bánk č. 8/2002.

VIII) Banky musia mať vypracovaný postup pre riadenie a kontrolu všetkých ďalších rizík a na zabezpečenie kapitálu na ich krytie, ak je to nevyhnutné.

IX) Banky musia mať vytvorené vnútorné systémy kontroly, v ktorých sú presne vymedzené právomoci a kompetencie jednotlivých pracovných funkcií pre oblasti účtovania aktív a pasív, na ochranu aktív, pre primeraný nezávislý interný alebo externý audit (podmienka na tvorbu vnútorného systému kontroly je stanovená v zákone o bankách).

X) Banky by mali mať vymedzené stratégie, predpisy a postupy, ktoré by zaviedli do finančného systému normy etického správania sa a profesionality – tzv. pravidlá „poznaj svojho zákazníka“, aby zabránili úmyselnému či neúmyselnému zneužívaniu bánk zo strany majetkových trestných činov (trestný zákon a zákon o boji proti legalizácii príjmov v nezákonnej činnosti a vo vyhláske MF SR o podozrivých bankových operáciách).

Hlavným poslaním bankového dohľadu je preto dohľad nad vykonávaním bankových činností, ktorý sa stará o bezpečné fungovanie a účelný rozvoj bankového systému. V žiadnom prípade nie je úlohou zabraňovanie bankrotom jednotlivých bánk, ani na seba nepreberá zodpovednosť za akcionárov, či manažment za finančnú situáciu v tej-ktorej banke. Kolapsy bánk sú bežnou súčasťou fungovania vyspelých trhových ekonomík, tak isto ako hlboké krízy bankových sektorov úzko súvisia s nepriaznivým ekonomickým vývojom v daných krajinách. Podľa zákona o bankách cieľom bankového dohľadu je bezpečné fungovanie a stabilita bankového systému, ktorý pôsobí preventívne, teda predchádzať vzniku finančných problémov bánk.

Za základné princípy pri budovaní bankového dohľadu v SR od roku 1993 sa považovali nasledovné oblasti, pričom na zvyšovaní ich efektívnosti sa neustále pracuje:

a) vysoký stupeň harmonizácie regulačného rámca, metód a postupov s princípmi stanovenými Bazilejským výborom bankového dohľadu, ako aj ich aproximácia so smernicami Európskej únie,

b) komplexný, štandardizovaný a vyvážený systém regulácie a dohľadu nad bankami, založený na vhodnom spojení výkonu dohľadu na mieste a na diaľku s využitím externých audítorov, uplatňovaní prísnych kritérií pre vstup a výstup bánk zo sektora, na medzinárodnej spolupráci s bankovými dohľadmi domovských krajín pobočiek dcérskych spoločností zahraničných bánk,

c) efektívna komunikácia bankového dohľadu s bankovým sektorom prostredníctvom bankovej asociácie a priamo s jednotlivými bankami pri príprave pravidiel obozretného podnikania a pri ďalšom rozvoji a regulácii trhu bankových služieb prostredníctvom štandardov a kódexov vydávaných bankovou asociáciou,

d) systém spolupráce pri regulácii a dohľade nad bankovými finančnými skupinami so zameraním na harmonizáciu licenčnej politiky a pravidiel obozretného podnikania pre členov skupiny, na výmenu informácií medzi regulačnými autoritami a postupy pri vykonávaní dohľadu nad členmi skupiny.

Na základe prehodnotenia jednotlivých činností sme dospeli k záveru, že ťažiskovou úlohou bankového dohľadu pri dosahovaní svojho základného cieľa je:

zabrániť vzniku systémového rizika v bankovom systéme a tým aj v celom finančnom systéme,

zvyšovať transparentnosť a efektívnosť bankového trhu, vytvoriť rovnaké podmienky a možnosti pre všetky jeho subjekty,

chrániť drobných vkladateľov.

1.4 Nová bazilejská dohoda o kapitáli

Bazilejský výbor v rámci svojej legislatívnej činnosti mal pre rok 2002/2003 vymedzený cieľ pripraviť opatrenia bankového dohľadu a globálneho finančného sektora, známych ako nová bazilejská dohoda o kapitáli (NBCA), teda BAZILEJ II.

Návrh novej bazilejskej dohody o kapitáli bol po prvý raz predložený na pripomienkovanie v roku 1999. boli vymedzené základné právne princípy pre obozretné podnikanie bánk, ktoré vychádzali z najvýznamnejších medzinárodných aktov prijatých v roku 1998. Toto ponímanie nie je správne redukovať na fatidické číslo 8 % (Cookova kapitálová primeranosť), ktorým sa definuje princíp, že vlastníci (akcionári) bankovej inštitúcie musia sami znášať istú mieru strát, ktorá vyplýva z „obozretného“ podnikania. Toto číslo je len kompromisom pri kontraktuálnom procese zo strany signatárskych strán.

Z hľadiska obsahového sa dohode právom vyčíta jej „prehnaná“ stručnosť (cca 2ť strán), kde ani právna hermeneutika, nie to samotná aplikácia logicky zlyháva. Stručnosť a jednoduchosť má za následok to, že použitý prístup nie je flexibilný a nevyhovuje rastúcej komplexnosti a sotisfikovanosti finančných nástrojov. Dohoda rozoznáva iba dva druhy rizík, tzv. kreditné (u nás nesprávne prekladané ako úverové), ktoré je rizikom druhej strany v rôznych typoch operácií a riziko prenosu rizika zo zahraničia. Prvý typ rizika je reprezentovaný konverzným faktorom nazývaným riziková váha, ktorý vyjadruje mieru rizika danej expozície. Druhý typ rizika má dva možné prístupy k riešeniu. Rozlišuje sa medzi domácimi a zahraničnými protistranami, alebo sa použije tzv. klubové riešenie, t.j. zdefinuje sa istá skupina krajín s rizikom zodpovedajúcim domácej krajine a ostatné krajiny. Na základe

konzultácií s bankami NBS zvolila druhé riešenie a privilegovaným klubom sa stali krajiny OECD. Opatrenia vôbec nezohľadňujú v princípoch nižšiu rizikovosť krátkodobých pohľadávok oproti dlhodobým a uznáva iba pomerne úzku triedu kolaterálov.

Opatrenia významne prispeli k porovnateľnosti rizikových profilov jednotlivých bánk, a to definíciou jednotlivých úrovní kapitálu:

a) Kapitálom prvého poradia (TIER) bol nazvaný kapitál tvorený splateným ážiovými fondmi a najrôznejšími rezervami a fondmi tvorenými zo zisku a z preskupenia zdrojov, ktoré sú použiteľné na krytie strát v ľubovoľnom mieste bilancie, bez splnenia akýchkoľvek dodatočných podmienok.

b) Kapitál druhého poradia je tvorený najmä dlhodobým podriadeným dlhom a nezverejnými rezervami „undisclosed reserves“,

Prijatá dohoda vyvolávala pri jej aplikácii rôzne problémy, čo viedlo k prijatiu tzv. dodatku („Amendment to incorporate market risks“), ktorý zavádza významnú zmenu v celkovom prístupe k meraniu podstupovanému riziku. Ide o subjektívny prvok, ktorý spočíva v individuálnom prístupe k jednotlivým bankám prostredníctvom možnosti používať interné modely na meranie špecifikovaných trhových rizík, o ktoré sa spektrum meraných rizík rozšírilo, a to o:

kurzové riziko

akciové riziko

komoditné riziko

riziko dlhových cenných papierov a v zmysle zákona o cenných papieroch a investičných službách ide aj o deriváty a náhradky.

Pozitívum prijatia dodatku je, že v podstate tým pri aplikácii opatrení zaviedol nový princíp prístupu k regulovaným bankám. Negatívum spočíva v tom, že sa explicitne, ale ani implicitne nezaviedol samotný proces riadenia rizík a ani činnosť a úlohy regulátora. Paradoxom je, že od platnosti tejto dohody vydáva Bazilejský výbor viac ako 50 odporúčaní o vhodných postupoch („best practice“) na riadenie úverového rizika, činnosti a spolupráci s audítormi, nakladanie a dohľadanie nad operáciami s derivátmi a pod. Svedčí to o potrebe právnej úpravy procesu riadenia rizík v činnosti tak regulovaných inštitúcií, ako aj regulátora. Práve preto návrh dohody je rozdelený do troch pilierov a jeden z nich je venovaný práve procesu dohľadu, úlohám a prístupom regulačných orgánov pri dohľade nad procesom riadenia rizík. Prvý sa venuje kreditnému a trhovým rizikám a novému typu rizika – operačnému riziku. Vníma sa ako vylepšenie pôvodnej dohody smerom k väčšej citlivosti na

podstupované riziko. Tretím pilierom je prístup k trhovej disciplíne prostredníctvom zverejňovania informácií o podstupovaných rizikách a spôsobe ich riadenia.

Prvý pilier druhej bazilejskej dohody má spoločné, ale i odlišné črty v porovnaní so stále platnou prvou bazilejskou dohodou. Napriek tomu, že pri meraní kreditného rizika ostáva zachovaný princíp expozície voči danej protistrane a k nej príslušnej rizikovej váhy, mení sa spôsob ich určenia. Hrubá expozícia sa upravuje pomocou diskontných faktorov podľa toho, aká je jej zostatková platnosť, ako je zabezpečená, či je zabezpečenie denominované v rovnakej mene ako zabezpečovaná pozícia. Pritom sa dôsledne rozlišuje, či zmiernenie kreditného rizika je realizované pomocou kolaterálu, teda finančného majetku držaného pre prípad zlyhania („default“) dlžníka alebo garanciou, ktorá nahrádza kreditné riziko pôvodného dlžníka kreditným rizikom emitenta garancie.

Určenie rizikovej váhy plne rešpektuje princíp individuálneho prístupu k finančnému subjektu, pričom základom je segmentácia celého portfólia banky na presne definované prvky, ktoré bazilejská dohoda predpisuje ako minimálnu segmentáciu. Pre určenie rizikovej váhy sa definujú tri možné prístupy:

štandardizovaný,

základný pomocou vnútorných ratingov,

pokročilý pomocou vnútorných ratingov.

Pri prvom prístupe sa riziková váha v danom segmente stanoví národným regulátorom. Pritom sa zohľadňuje externý rating dlžníka, ktorý má od ratingovej agentúry, povolenej národným regulátorom (NBS v spolupôsobení s úradom pre finančný trh a ministerstvom financií). Navyše sa zavádza riziková váha aj nad 100 %, t.j. kapitálové požiadavka nad 8 % rizikovej expozície. Individuálny prístup k banke sa v praxi prejavuje pri samostatnej rozhodovacej činnosti národného regulátora, ktorý v prípade, že banka je na dostatočne vysokej úrovni v procese riadenia svojich rizík, môže jej povoliť používanie sotsifikovanejšieho prístupu, ktorý je založený na využití jej vlastného ratingového systému. Súhlas bankového dohľadu je viazaný nielen na kvalitu a integritu tohto systému, ale aj na kvalitu celého procesu riadenia rizík a tento súhlas je výsostne individuálny. V prípade zahraničnej centrály je síce pravdepodobné, že vysoká kvalita jej procesu riadenia rizík pozitívne ovplyvní úroveň riadenia rizík v jej dcérskej banke na Slovensku, ale nie je to spontánne a automatické. Kvôli tomuto faktoru aj súhlas národného regulátora bude viazaný na dôsledné overenie si situácie v danej banke na Slovensku, a nie na kvalitu alebo nekvalitu (nedôveryhodnosť) zahraničnej centrály.

Základným princípom za pomoci vnútorných ratingov určuje banka časť rizikovej váhy. Určí pravdepodobnosť zlyhania veriteľa v danom segmente na základe svojich dát a súčasne aj mieru návratnosti pohľadávky v prípade zlyhania. Na základe týchto údajov použitím definovaného vzťahu a s hodnotami určenými v novej bazilejskej dohode určí príslušnú rizikovú váhu danej expozície. Pri pokročilom prístupe si celú rizikovú váhu určí banka sama, na základe vlastných dát a s použitím procesu, ktorý schvaľuje bankový dohľad.

Pri meraní novozavedeného operačného rizika je opäť viac možných prístupov. Prístup pomocou základného indikátora, štandardizovaný a pomocou pokročilého merania. V prvom prípade nejde vlastne o skutočné meranie rizika, ale skôr o istý indikátor, čím sa zvolil prevádzkový výnos banky a násobením tejto hodnoty stanoveným koeficientom, ktorý určí Bazilejský výbor, dostaneme mieru rizika. V druhom prípade sa najprv celé portfólio rozdelí na stanovené segmenty, obchodné línie. Indikátorom je opäť prevádzkový výnos, ale tentoraz v danej obchodnej línii. Tento sa násobí určeným koeficientom a súčtom cez obchodné línie dostaneme indikátor miery operačného rizika. Pri treťom prístupe banka na základe vlastných dát a modelov určí mieru jej vlastného operačného rizika a po schválení bankovým dohľadom môže pomocou tohto procesu určiť aj kapitálovú požiadavku. Nezastupiteľnú úlohu bankového dohľadu v tomto procese nie je možné deklasifikovať, kde práve Národná banka Slovenska v jednotlivých opatreniach obozretného podnikania bánk určuje konkrétne ukazovatele a koeficienty, pričom vychádza z dopadových štúdií Bazilejského výboru a z vlastnej praxe bankového regulátora. Napríklad koeficient 20 % pre meranie operačného rizika prístupom základného indikátora znamená príliš vysokú kapitálovú požiadavku. Tiež sa ukázalo, že je vhodnejšie nechať na voľne národného regulátora tzv. faktor w , ktorý reprezentuje kapitálovú požiadavku pre vplyv reziduálnych rizikových faktorov pri meraní kreditného rizika (širší pojem ako úverové riziko). Numerické koeficienty sú stanovené takým spôsobom, že chýba významnejšia motivácia pre banky, aby volili sotsifikovanejšie prístupy k riadeniu a meraniu rizík. Banka by si mala mať možnosť sama konštruovať sústavu riadenia rizík, pričom matičnú schému, ktorú by opatrením stanovila NBS, by kontrolovali nezávislí audítori.

Pre potreby dopadových štúdií sú zúčastnené banky rozdelené do dvoch skupín: skupinu G1 tvoria medzinárodne aktívne banky, ktoré majú TIER I kapitál aspoň 3 mld. EUR. Do skupiny G2 patria ostatné banky. Na základe analýzy sa ukázalo, že použitie základného prístupu pomocou vnútorných ratingov značí rast kapitálovej požiadavky pre kreditné riziko o 14 % oproti súčasnej požiadavke. Ak sa uvažuje aj operačné riziko, rast kapitálovej požiadavky je dokonca 28 %. Výsledkom zmien bolo, že pre zúčastnené banky sa kapitálová

požiadavka znížila o 8 % pre kreditné riziko a ak sa pridá aj požiadavka na pokrytie operačného rizika vo výške 10 % regulátorneho kapitálu, celkový nárast je pod 2 %. Pre objektívne posúdenie získaných výsledkov je rozhodujúca skladba portfólií zúčastnených bánk. Portfólio podnikateľských úverov tvorilo 47 % z celkového objemu aktív, retail 22 % a medzibankové a vládne tvorilo 31 %. Pritom v podnikateľskom (corporate) a retailovom portfóliu je pokles rizikovo vážených aktív. Tieto analýzy majú výrazný dopad aj na slovenský bankový sektor a jeho optimalizáciu.

Nová bazilejská dohoda pripúšťa širšiu kategóriu kolaterálov, rozširuje sa o hmotný kolaterál a pohľadávky z obchodného styku od 0% do 5 %. História účasti slovenského bankového sektora na dopadových štúdiách Bazilejského výboru je krátka, ale intenzívna. Zmyslom tejto činnosti je nielen získanie dát pre dopadovú štúdiu, ale má aj komplexnejší rozmer. Zásady obozretného podnikania bánk nemôžeme vnímať izolovane len ako opatrenia NBS, ale ako celý komplex konkrétnych krokov bánk, ktoré charakterizujeme ako dobrá správa a riadenie. Štruktúra údajov, ktorá sa požaduje pre dopadovú štúdiu, nie je nijako neobvyklá. Pre dobre riadenú banku s prijateľným systémom riadenia svojich rizík ide o údaje, s ktorými musí denne pracovať. Kvalita systému riadenia rizík bude stredobodom záujmu bankového dohľadu v celom nasledujúcom období, pretože je významným faktorom stability celého systému. Preto banka, ktorá nie je schopná poskytnúť relevantné údaje, bude musieť vážne prehodnotiť svoj proces riadenia rizík a bude musieť veľmi rýchlo presvedčiť národného regulátora, že nepredstavuje potenciálny zdroj systémovej nestability.

1.5 Správa a riadenie ako výzva k úspechu.

Predvstupový proces Slovenskej republiky si bude vyžadovať mnoho zmien v oblasti efektívneho riadenia podnikov, a samotný dôraz sa kladie na účinky týchto zmien, t.j. na efektívnu implementáciu. Slovenská republika zaostáva v procese prechodu na štandardnú trhovú ekonomiku a pomaly sa riešia otázky reštrukturalizácie podnikateľskej sféry, bankovníctvo nevynímajúc, tento proces prebieha nedostatočne a neúmerne pomaly. Sprievodným znakom transformácie je vylučovanie neefektívnych a nekonkurenčných podnikov z trhu, ktoré by uvoľnilo nedostatok vlastných zdrojov, platobnú neschopnosť a podkapitalizáciu.

Mnohé slovenské podniky boli privatizované neštandardným spôsobom, čoho dôsledkom je, že neboli reštrukturalizované. Veľké podniky nevyhľadávali zdroje svojej

reštrukturalizácie na verejných trhoch (museli by sa prispôbiť medzinárodným štandardom o transparentnosti), ale naopak, boli ešte viac zaťažované privatizačnými úvermi. Analytici vysvetľujú konanie týchto nových vlastníkov ako účelové v záujme vyhľadávania renty, dá sa to vysvetliť ako reakcia na existujúce neštandardné podnikateľské prostredie na Slovensku. Pri správe investícií slovenských podnikov sa k tomu pridružovalo aj nepochopenie významu zodpovednej stratégie podniku zo strany vlastníkov, ktorí boli zároveň vlastními často v jednej osobe alebo - čo malo ešte horšie dôsledky pre celú spoločnosť – vlastními boli desiatky fyzických a právnických osôb, mnohí z nich boli tzv. domnelí vlastníci (otázka nevysporiadaných vlastníckych vzťahov, konkurzné konania).

Nezanedbateľným momentom bola snaha vlastníkov o koncentráciu moci za každú cenu, čoho dôsledkom bolo nízke percento účasti zahraničných investorov s potrebným kapitálom a ešte potrebnejšou stratégiou. Pritom medzi ziskové a úspešné podniky na Slovensku patria predovšetkým podniky so zahraničnou majetkovou účasťou. Vstup zahraničného investora ako zodpovedného vlastníka prináša popri výhodnom zdroji reštrukturalizácie, financovaní investičného rozvoja aj nové trhy, novú podnikovú kultúru a know how správy a riadenia podniku.

Pre úplnosť a objektivnosť pohľadu treba uviesť aj podiel štátu na zlyhaní väčšiny podnikateľských subjektov. Štát v uplynulom období nevytváral právny, regulačný, inštitucionálny rámec a legislatívne podmienky pre motiváciu vlastníkov a manažmentu, aby konali v prospech ozdravenia podniku a splnenia jeho strategických cieľov. Napriek aktuálnej snahe vytvárať štandardné rámce podnikania sa doteraz javia existujúce príslušné právne predpisy ako nepostačujúce – obchodný zákonník, zákonník práce, zákon o konkurze a vyrovnaní, zákon o cenných papieroch, pričom zlyháva aj ich implementácia a vymožiteľnosť.

Ako zásadnú zmenu uvádzame potrebu náhľadu na úlohu jednotlivých záujmových skupín pri riadení podniku. Zásadné zmeny, ktoré je potrebné riešiť, sa dotýkajú najmä nasledujúcich okruhov:

kontrola manažérov zo strany vlastníkov (prostredníctvom orgánov akciových spoločností),
problémy vzťahov medzi menšinovými a väčšinovými akcionármi (efektívna ochrana záujmov minoritných akcionárov),
ochrana veriteľov pred takými rozhodnutiami zo strany manažérov podniku, ktoré by ich mohli poškodzovať (problém ochranných ustanovení v úverových zmluvách a problém práv majiteľov dlhopisov),

problém poskytovania informácií od podnikov investorom na finančnom trhu (zvýšenie transparentnosti finančného trhu),

problémy vzťahov spoločnosti a podniku (problém nákladov externalít, ktoré produkuje podnik, ale je nimi zaťažovaný štát, ale aj problém informovanosti podniku o zámeroch štátu v menovej a rozpočtovej politike tak, aby tieto informácie mohli slúžiť ako dobrý podklad pre dlhodobé finančné plánovanie v podniku).

V prostredí, kde vlastníkom bánk je štát, dochádza ku komplikovanej situácii, pretože štát je zároveň vlastníkom podnikov ako klientov bánk. Bankový aparát teda nemôže za týchto okolností participovať na efektívnej alokácii kapitálu, a ani dlhodobo generovať primeraný zisk pre vlastníkov jednotlivých podnikov a pritom rešpektovať záujmy ostatných zúčastnených strán. Špecifickým znakom pre slovenské podnikateľské prostredie je snaha o účelové obchádzanie regulátorov a určenia osobnej zodpovednosti za nenaplnenie stratégie podnikov, pričom zániku spoločnosti predchádza konkurzné konanie z dôvodu predĺženosti, a to za účasti dozorných rád a predstavenstiev, kde zasadali zástupcovia bánk a fondov, pričom minoritní akcionári boli v rámci zákona bezohľadne poškodzovaní.

Tu by sme chceli zdôrazniť, že samozrejme existovali spoločnosti, ktoré uplatňovali svoju stratégiu v zmysle poňatia corporate governance bez toho, aby bol takýto dokument o CG explicitne v ich stanovách zakotvený. V súčasnom období, najmä od delenia akciových spoločností na verejné a súkromné, je ale pre spoločnosti, ktoré pôsobia na medzinárodných trhoch a snažia sa presadiť i na svetových burzách nevyhnutnosťou výslovne deklarovať súlad riadenia spoločnosti podľa corporate governance.

1.6 Riadenie musí byť transparentné

História ukazuje na fakt, že bankové subjekty pôsobiace vo forme akciovej spoločnosti (podotýkame, že podľa novely obchodného zákonníka je to de jure verejná akciová spoločnosť), na rozdiel od spoločnosti s ručením obmedzeným nie je výsledkom zákonodarného procesu, ale reálne pôsobiaceho hospodárskeho života. Podrobnejšia právna úprava bánk vo forme akciových spoločností bola vynútená hospodárskou realitou, následne však mala legislatíva na ďalší vývoj rozhodujúci vplyv. Tomu zodpovedajú základné ekonomické funkcie akciovej spoločnosti, ktorými sú zhromažďovanie a dlhodobé viazanie kapitálu (prijímať vklady a poskytovať úvery ako základná úloha, činnosť a charakteristika bankového subjektu), pričom schopnosť dlhodobo viazať kapitál je rovnako dôležitá ako schopnosť kapitál zhromažďovať.

Corporate governance sa zaoberá otázkou riešenia rozporu medzi vlastníkom (akcionármi) a štatutárom (predstavenstvom) spoločnosti, kde veľký počet akcionárov a často sa meniace osoby akcionárov spôsobuje, že akcionári nie sú schopní bezprostredne zabezpečiť zmysluplnú správu a riadenie podniku, ani rozhodovať o veciach každodenného obchodného vedenia spoločnosti. Vyvoláva to veľký tlak na vývoj a zavedenie nových bankových produktov, prevádzku bankových činností, stratégiu spoločnosti a zachovanie bankového tajomstva. Kvôli týmto faktorom zákonodarca riešil úpravu bánk vo forme akciových spoločností (úprava štátnych peňažných ústavov funguje na tých istých základoch v tomto zmysle, od 1.1.2002 banky pôsobia len vo forme akciových spoločností – š.p.ú. sa musia na túto formu transformovať, alebo ukončiť činnosť), kde základom je oddelenie vlastníctva od riadenia podniku akciovej spoločnosti, akciová spoločnosť kreuje osobitné orgány pre správu a riadenie podniku, spoločníci sa nepodieľajú priamo na riadení spoločnosti. Vytvára sa tým osobitná skupina profesionálnych manažérov, ktorých akcionári poverujú riadením podniku.

Z právneho hľadiska je vlastníkom vkladov akcionárov do základného imania, ako aj ostatného majetku, ktorý banka nadobudne svojou činnosťou, banka ako akciová spoločnosť so špecifikami vyplývajúcimi zo zákona o bankách, so všeobecnou úpravou obchodného práva (inak sa samozrejme posudzuje vklad klienta, z pohľadu corporate governance sa tu zaoberáme vzťahom vlastníkov a manažmentu). Z ekonomického hľadiska možno na akcionárov nazerať ako na vlastníkov, ktorí svoje oprávnenie vlastníkov delegovali na akciovú spoločnosť, znášajú však podnikateľské riziko ako vlastníci vo forme podielu na zisku a vysokej trhovej hodnoty akcií alebo v podobe straty vo forme nízkej trhovej hodnoty akcií.

Hľadanie optimálneho rozvrstvenia orgánov a štruktúr spoločností podmienilo rozmanité riešenie v svetových právnych systémoch. V tejto súvislosti sa chceme zmieniť o dvoch základných modeloch štruktúry orgánov akciovej spoločnosti:

dualistický systém (reprezentovaný Nemeckom),

monokratický systém (dominuje v angloamerickom regióne).

Dualistický systém je charakterizovaný tým, že spoločnosť vytvára obligatórne tri orgány: valné zhromaždenie, predstavenstvo a dozorná rada, pričom valné zhromaždenie kreuje dozornú radu a aj predstavenstvo (na rozdiel od monokratického systému, kde dozorná rada určuje štruktúru predstavenstva). Ich pôsobenie vymedzuje zákon vo forme kogentných a dispozitívnych ustanovení, ktoré určujú vo forme vnútorných dokumentov (organizačný poriadok, stanovy spoločnosti, štatút a rokovací poriadok, kompetenčný poriadok, limity a zásady) vymedziť ich postavenie, kompetencie a mieru zodpovednosti. Predstavenstvo ako

štatutárny orgán je volené dozornou radou a zároveň vykonáva pôsobnosť obchodného vedenia. Vplyv akcionárov na obchodné vedenie akciovej spoločnosti je veľmi obmedzený. Napätie vyvolávajú vzťahy medzi týmito správnymi orgánmi, ktoré majú viesť k čo najlepšej výkonnosti jednotlivých orgánov vo forme vysokej pridanej hodnoty, pričom tieto vzťahy nie sú vo vertikálnej hierarchickej škále.

Slovenská právna úprava bankových spoločností, ktorá vyplýva z obchodného zákonníka ako generálneho rámca a zákona o bankách ako špeciálnej právnej úpravy, zakotvuje dualistický systém štruktúry orgánov akciovej spoločnosti, pričom má svoje špecifiká, ktoré ju rozlišujú od čisto nemeckého modelu. Valné zhromaždenie je najvyšším orgánom spoločnosti, volí členov dozornej rady a členov predstavenstva, pokiaľ stanovy akciovej spoločnosti voliť členov predstavenstva nezveria dozornej rade (dost' obvyklé). Predstavenstvo je štatutárnym orgánom, ktoré riadi činnosť akciovej spoločnosti, pokiaľ nie sú zákonom alebo stanovami spoločnosti vyhradené do pôsobnosti valného zhromaždenia, pričom je viazané pokynmi schválenými valným zhromaždením. Tu vznikajú právne problémy pri zodpovednosti predstavenstva v prípade, že valné zhromaždenie ho zaviazalo konať v rozpore so stratégiou banky, poprípade v rozpore s opatreniami, vyhláškami i s výnosmi ako operatívnymi normami. Túto problematiku rozoberáme v podkapitole o právnych prostriedkoch na vynútenie práv a oprávnených záujmov menšinových akcionárov. Pôsobnosťou dozornej rady je dohľad na výkon pôsobnosti predstavenstva z pohľadu ekonomických a právnych aspektov a uskutočňovania podnikateľskej činnosti spoločnosti.

Koncentrácia moci v jednom orgáne, v správnej rade je charakteristická pre monistický systém v angloamerickom regióne. Výkon obchodného vedenia a konanie za spoločnosť deleguje správna rada na výkonný výbor alebo na iné delegované osoby. Pôsobenie dozornej rady je silnejšie ako v dualistickom systéme a okrem iného to spôsobuje fakt kreovania dozornej rady pri priamej voľbe na valnom zhromaždení.

Globalizácia a silné tlaky zo strany novo industrializovaných krajín pôsobia aj na trhy zoskupení NAFTA (USA, Kanada, Mexiko) a Európskych spoločenstiev, aby čo najrýchlejšie vytvorili efektívny trhový mechanizmus bez väčšieho významu bariér: čo najvyššie možné obmedzenia pre zabezpečenie voľného pohybu kapitálu, tovaru, osôb a služieb. Avšak základné zásadné rozdiely medzi európskym a angloamerickým poňatím organizácie akciovej spoločnosti viedli k tomu, že nebol prijatý návrh piatej smernice Rady Európskeho spoločenstva, ktorého predmetom je harmonizácia právnej úpravy štruktúry akciových spoločností. Iná je otázka vytvárania zoskupení a holdingov, ktoré naberajú gigantické rozmery s tým súvisiacim ekonomickým, spoločenským sociálnym a politickým vplyvom.

1.6.1 Valné zhromaždenie a autonómne právo

Oba systémy organizácie (monistický a dualistický) predpokladajú uplatňovanie práva akcionárov podieľať sa na riadení spoločnosti prostredníctvom účasti alebo zastúpenia a hlasovania na valnom zhromaždení, kde akcionár prejaví svoju vôľu a vplyv. Valné zhromaždenie vo forme uznesenia zaväzuje celú spoločnosť, a tým aj jej správne orgány (dochádza k transformácii vôle akcionárov). Akcionár je oprávnený zúčastniť sa na valnom zhromaždení, hlasovať na ňom, požadovať na ňom informácie a vysvetlenia týkajúce sa záležitosti spoločnosti alebo záležitosti osôb ovládaných spoločnosťou, ktoré súvisia s predmetom rokovania valného zhromaždenia a uplatňovať na ňom návrhy. Počet hlasov akcionárov sa určuje pomerom menovitej hodnoty jeho akcií k výške základného imania. Spôsob hlasovania určujú stanovy, spravidla je to 1 hlas za každých 1000 Sk menovitej hodnoty. Stanovy alebo osobitný zákon môžu obmedziť výkon hlasovacieho práva určením najvyššieho počtu hlasov jedného akcionára alebo odstupňovaním počtu hlasov v závislosti určitých menovitých hodnôt akcií; obmedzenie výkonu hlasovacieho práva sa musí vzťahovať v rovnakom rozsahu na všetkých akcionárov. Spoločnosť musí zaobchádzať za rovnakých podmienok so všetkými akcionármi rovnako.

Akcionár nesmie vykonávať práva akcionára na ujmu práv a oprávnených záujmov ostatných akcionárov. Postavenie akcionárov a ich vplyv na riadenie a správu závisí od právnej úpravy pôsobnosti valného zhromaždenia a jeho vzťahu k ostatným orgánom spoločnosti. Valné zhromaždenie je najvyšším orgánom spoločnosti, akcionár sa na ňom zúčastňuje osobne alebo i v zastúpení (pričom ho nemôže zastupovať člen dozornej rady spoločnosti, stanovy rozširujú okruh osôb i na vedúcich zamestnancov ústredia a pobočiek). Valné zhromaždenie spravidla rozhoduje iba o najzávažnejších otázkach existencie spoločnosti:

- zmena stanov,
- rozhodnutie o zvýšení a znížení základného imania,
- poverenie predstavenstva o zvýšení základného imania,
- voľba a odvolanie členov predstavenstva, pokiaľ stanovy neurčujú, že ich volí a odvoláva dozorná rada,
- voľba a odvolanie členov dozornej rady a iných orgánov určených stanovami, s výnimkou jednej tretiny členov DR, ktorých volia zamestnanci,

- schválenie riadnej, mimoriadnej alebo konsolidovanej účtovnej závierky, rozhodnutie o rozdelení zisku alebo úhrade strát a určení tantiém,
- schvaľovanie pravidiel odmeňovania členov orgánov spoločnosti, ak stanovy neurčia, že pravidlá odmeňovania schvaľuje dozorná rada,
- ďalšie otázky, ktoré zákon (napr. zákon o bankách) alebo stanovy zahŕňajú do pôsobnosti valného zhromaždenia.

Pre prijatie rozhodnutia na valnom zhromaždení stačí väčšina hlasov prítomných akcionárov okrem tých prípadov, v ktorých zákon vyžaduje kvalifikovanú väčšinu. Úprava je ale dispozitívna, čo umožňuje, aby si spoločnosť v stanovách upravila požiadavky na väčšinu inak. Určité zákonom alebo stanovami určené rozhodnutia kvalifikovanou väčšinou hlasov, právne úpravy spravidla ako kvalifikovanú väčšinu zakotvujú dvoj tretinovú alebo troj štvrtinovú väčšinu hlasov prítomných akcionárov, pričom je potrebná notárska zápisnica alebo ohlásenie skutočnosti (napr. NBS, MF SR) ako kvalifikovaná podmienka v týchto prípadoch:

- zmena stanov,
- zvýšenie alebo zníženie základného imania,
- poverenie predstavenstva na zvýšenie základného imania,
- vydanie prioritných dlhopisov alebo vymeniteľných dlhopisov,
- zrušenie spoločnosti,
- osoba, ktorá sa chce vzdať svojho podielu na základnom imaní banky alebo na hlasovacích právach v banke v takom rozsahu, že jej podiel klesne pod 5, 10, 20, 33 alebo 50 %, je povinná tento zámer alebo skutočnosť, že banka prestane byť jej dcérskou spoločnosťou, vopred písomne oznámiť NBS.

Zakázané sú dohody, ktorými sa akcionár zaväzuje voči spoločnosti alebo niektorému z jej orgánov alebo členovi jej orgánov:

- a) dodržiavať pri hlasovaní pokyny spoločnosti alebo niektorého z jej orgánov o tom, ako má hlasovať,
- b) hlasovať za návrhy predkladané orgánmi spoločnosti, alebo
 - a) uplatňovať hlasovacie právo určitým spôsobom, alebo nehlasovať ako proti plneniu za výhody poskytnuté spoločnosťou.

Takéto dohody a ustanovenia stanov, ktoré zaväzujú akcionára k takémuto postupu sú absolútne neplatné, pôsobia ex tunc a sú dôvodom pre vydanie bezdôvodného obohatenia a náhrada škody tým nie je takisto dotknutá. Novela obchodného zákonníka výslovne zakazuje uzatvárať dohody (výslovne alebo mlčky, ktoré konkludentne vyplývajú z prejavenej vôle)

medzi akcionárom na jednej strane a spoločnosťou, prípadne členom a orgánom spoločnosti, či jej orgánom na druhej strane, predmetom ktorých sú skutočnosti uvedené pod písmenom a) až c). Ako sankcia prichádza do úvahy kombinácia nižšie uvedených právnych inštrumentov:

a) absolútna neplatnosť dohody,

b) opakovanie hlasovania,

c) nové zvolanie valného zhromaždenia,

d) mimoriadne valné zhromaždenie,

e) vydanie bezdôvodného obohatenia,

f) náhrada škody

g) neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom (ak je režim podriadený občianskemu zákonníku).

Prameňom autonómneho práva v bankovom subjekte sú:

Pre obchodné spoločnosti všeobecne

a) stanovy spoločnosti

b) organizačný poriadok

c) štatút a rokovací poriadok predstavenstva

d) štatút a rokovací poriadok dozornej rady

pre bankové subjekty

e) kompetenčný poriadok

f) zásady a limity pre útvary a pobočky

g) etický kódex.

Stanovy svojím obsahom môžu konkretizovať právnu úpravu vtedy, keď to právna úprava priamo vyžaduje (tzv. dispozícia obligatórnosti), v medziach dispozitívnej právnej úpravy môžu upraviť niektoré otázky odchyľne od právnej úpravy a môžu upraviť tie otázky, ktoré právna úprava neupravuje. Problém vzniká pri hermeneutike obchodného zákonníka v súvislosti s kogentnou a dispozitívnou povahou ustanovení, kde sa názory jednotlivých odborníkov diametrálne rôznia. V nemeckej právnoteoretickej literatúre sa možno stretnúť s dvoma zásadnými právnymi stanoviskami na stanovy ako zmluvu alebo ako interný normatívny akt. Z argumentácie popierajúcej zmluvný charakter stanov možno spomenúť názor, podľa ktorého stanovy spočiatku síce sú zakladateľmi uzavretou zmluvou, avšak so vznikom spoločnosti sa úplne oddeľujú od osôb zakladateľov. Získajú vlastný, nezávislý právny život, stanú sa ústavou korporácie a objektivizujú právnu vôľu združenia. Vôľa a záujmy zakladateľov ustupujú do úzadia. Namiesto nich získava silu účel spoločnosti

a záujmy spoločníkov, ktoré sa stávajú jediné relevantné. Banka je povinná v stanovách okrem všeobecných náležitostí podľa obchodného zákonníka upraviť organizačnú štruktúru a systém riadenia banky tak, aby zabezpečovali riadny a bezpečný výkon povolených bankových činností a umožnili zdravý rozvoj a prosperitu banky. Banka je povinná v stanovách upraviť vzťahy a spoluprácu medzi štatutárnym orgánom, dozornou radou, vedúcimi zamestnancami banky, útvaram vnútornej kontroly a vnútorného auditu. Ďalšie obligatórne obsahové náležitosti stanov určuje § 23 odsek 1 písm. a) až h).

1.6.2 Predstavenstvo

Slovenská právna úprava štruktúry orgánov akciovej spoločnosti, ich pôsobnosti, ako aj povinnosti a zodpovednosti členov orgánov správy a riadenia vychádza z nemeckého dualistického modelu. Orgány Európskej únie sa dosiaľ nezhodli na konečnom znení návrhu piatej smernice o právnej úprave obchodných spoločností, predmetom ktorej je problematika štruktúry akciových spoločností, právomocí a povinnosti členov orgánov spoločnosti a účasti zamestnancov na riadení akciovej spoločnosti. Vzhľadom na tento fakt nie je táto problematika predmetom procesu prispôsobovania slovenskej právnej úpravy právu EÚ; z ekonomických dôvodov je ale nevyhnutné dôjsť k bežnému štandardu zahraničných právnych úprav (corporate governance tu tvorí nenahraditeľnú úlohu akéhosi unifikačného prvku).

Predstavenstvo môžeme všeobecne charakterizovať:

- Je štatutárnym orgánom a súčasne v rozsahu ustanovenom zákonom a stanovami vykonávať pôsobnosť vedenia spoločnosti.
- Spoločnosť koná prostredníctvom predstavenstva a predstavenstvom urobené úkony sa považujú za úkony spoločnosti samej. Predstavenstvo má zo zákona oprávnenie konať vo všetkých veciach za spoločnosť, pokiaľ nie sú zákonom alebo stanovami vyhradené do pôsobnosti valného zhromaždenia alebo dozornej rady. Pokiaľ stanovy neurčia inak, je oprávnený konať v mene spoločnosti každý člen predstavenstva. Stanovy, rozhodnutia valného zhromaždenia alebo dozornej rady môžu obmedziť oprávnenie predstavenstva konať v mene spoločnosti – nie je to však účinné voči tretím osobám.
- Organizuje vedenie účtovníctva a nesie za neho zodpovednosť (zákon špecifikuje lehoty na predkladanie riadnej, mimoriadnej alebo konsolidovanej účtovnej závierky

a návrh na rozdelenie zisku alebo úhradu straty valnému zhromaždeniu a predloženie správy o činnosti).

- Musí informovať dozornú radu o zámeroch obchodného vedenia spoločnosti a tiež o predpokladoch vývoja stavu majetku financií, výnosov a o ďalších skutočnostiach, ktoré sú mu uložené.
- Členovia predstavenstva sú povinní na požiadanie dozornej rady alebo jej členov zúčastniť sa zasadnutia dozornej rady a podať jej členom v požadovanom rozsahu doplňujúce informácie k predloženým správam.
- Členov predstavenstva volí a odvoláva valné zhromaždenie alebo dozorná rada (stanovy) maximálne na päť rokov a zároveň určí z členov predsedu predstavenstva.
- Členovia sú povinní vykonávať svoju pôsobnosť s náležitou starostlivosťou, ktorá zahŕňa povinnosti vykonávať ju s odbornou starostlivosťou a v súlade so záujmami spoločnosti a všetkých jej akcionárov.
- Členovia sú najmä povinní zaobstarat' si a pri rozhodovaní zohľadniť všetky dostupné informácie týkajúce sa predmetu rozhodnutia, zachovávať mlčanlivosť o dôverných informáciách.
- Členovia, ktorí porušili svoju povinnosť pri výkone svojej pôsobnosti sú povinní spoločne a nerozdielne nahradiť škodu (člen predstavenstva nezodpovedá za škodu, ak preukáže, že postupoval pri výkone svojej pôsobnosti s odbornou starostlivosťou a v dobrej viere, že koná v záujme spoločnosti),
- Členovia nezodpovedajú za škodu spôsobenú konaním, ktorým vykonávali uznesenie valného zhromaždenia (to neplatí ak je v rozpore s právnymi predpismi alebo stanovami spoločnosti – členov predstavenstva nezbavuje zodpovednosti, ak ich konanie schválila dozorná rada).
- o priebehu zasadania predstavenstva a o jeho rozhodnutiach sa vyhotovujú zápisnice podpísané predsedom predstavenstva a zapisovateľom, každý člen má právo žiadať, aby jeho odlišné stanovisko bolo zaprotokolované do zápisnice – je to zároveň dôkazný prostriedok pri určovaní osôb zodpovedných za vznik škody.
- Osobitné ustanovenia o zákaze konkurencie sú obsiahnuté v obchodnom zákonníku a v zákone o bankách.
- Členovia štatutárneho orgánu sú povinní poznať, riadiť a kontrolovať výkon povolených bankových činností a zabezpečovať bezpečnosť a zdravie banky.
- Členovia musia byť odborné, dôveryhodné a bezúhonné osoby.

- Správne orgány majú zabezpečiť dobrú správu a riadenie spoločnosti v zmysle starostlivého hospodára a prispieť k špecifickej pridanej hodnote spoločnosti. Nezavislosť myslenia zabezpečujú tzv. neexekutívni členovia správnych orgánov – nie sú súčasťou manažmentu spoločnosti. Nezavislosť sa prejavuje v inom pohľade, v inej perspektíve, ako je perspektíva odvíjajúca sa od každodenného kontaktu s prevádzkovými problémami spoločnosti. Najčastejšou funkciou je podpredseda, menej predseda, u ktorého dochádza ku kumulácii moci. Neexekutívnymi členmi sú odborníci zo špecifických oblastí s potrebnými kontaktmi.
- Predseda správneho orgánu by mal vykonávať pôsobnosť v štyroch oblastiach:
 - vedie zasadnutie orgánu,
 - zastupuje spoločnosť navonok a zodpovedá za corporate identity
 - zodpovedá za firemnú kultúru a je garantom formovania a naplňovania adekvátnej strednodobej a dlhodobej stratégie
 - zjednocuje exekutívnych a neexekutívnych členov,
 - existujú teórie a argumenty pre spojenie alebo oddelenie funkcie predsedu predstavenstva a funkcie generálneho riaditeľa (prezident spoločnosti), ktoré do veľkej miery závisia od štruktúry spoločnosti a osobných vlastností.

Argumenty pre zlúčenie funkcií:

- miera zodpovednosti je jasná,
- spoločnosť potrebuje spoločný cieľ vedenia a vízie,
- exekutíva je veľmi silná, dokáže flexibilne presadiť nové opatrenia a implementuje nové produkty a služby
- corporate governance to výslovne nezakazuje,
- sklon k zaoberaniu sa každodennému chodu spoločnosti.

Argumenty proti zlúčeniu funkcií:

- úloha exekutívneho pracovníka prevažuje nad úlohou predsedu,
- dokáže sa identifikovať každodenný chod spoločnosti a stredno- a dlhodobá vízia,
- otázka, či existujú také osobné vlastnosti, ktoré dokážu oddelenie oboch funkcií,
- trpí nezávislosť orgánu,
- skresľovanie informácií, ktoré slúžia ako podklad pre rozhodovanie,
- v prípade, že je ohrozené ďalšie pôsobenie predsedu predstavenstva a zároveň generálneho riaditeľa je to dvojité strata spoločnosti s trojitými následkami.

Zaujímavá je otázka, či predsedom predstavenstva by mal byť exekutívny alebo neexekutívny člen, jednoznačná odpoveď neexistuje.

1.6.3 Dozorná rada

Dozorná rada má najširšiu kontrolnú pôsobnosť, jej úlohou je kontrolovať činnosť spoločnosti a činnosť predstavenstva. Banka v stanovách upraví rozdelenie právomoci a zodpovednosti banky za systém vnútornej kontroly vrátane útvaru vnútornej kontroly a vnútorného auditu zodpovedajúci zložitosti a rizikám bankových činností. Útvar vnútornej kontroly a vnútorného auditu kontroluje dodržiavanie zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov, vnútrobankových predpisov a postupov v banke a skúma a hodnotí najmä funkčnosť a účinnosť riadiaceho a kontrolného systému banky.

Členovia dozornej rady sú oprávnení nahliadať do všetkých dokladov a záznamov a či činnosť spoločnosti sa uskutočňuje v súlade s právnymi predpismi, stanovami a pokynmi valného zhromaždenia. Novela obchodného zákonníka a nový zákon o bankách zjednotili pojmy podľa zákona o účtovníctve (DR preskúma riadnu, mimoriadnu a konsolidovanú účtovnú závierku a návrh na rozdelenie zisku a na úhradu strát, ktoré predloží na schválenie valnému zhromaždeniu). Medzi povinnosti DR patrí aj zvolávanie mimoriadneho valného zhromaždenia, ak je to potrebné v záujme spoločnosti. DR musí mať najmenej troch členov (na dobu piatich rokov), dve tretiny volí a odvoláva valné zhromaždenie a jednu tretinu zamestnanci spoločnosti. Akcionári môžu kedykoľvek bez odôvodnenia odvolať dozornú radu – najčastejšie kvôli informačnej asymetrii (členovia DR sa zúčastňujú na valnom zhromaždení a sú povinní oboznámiť valné zhromaždenie s výsledkami svojej kontrolnej činnosti).

Členstvo v dozornej rade sa zásadne vylučuje s funkciami člena predstavenstva, prokuristu alebo inou blízkou osobou (stanovy kvôli vyššej transparentnosti rozširujú okruh osôb). Novela obchodného zákonníka ustanovila, že rozhodnutie dozornej rady musí byť schválené väčšinou zo všetkých, nielen prítomných členov dozornej rady, ak stanovy neurčujú vyšší počet hlasov. Zápis zo zasadnutia dozornej rady musí byť vyhotovený a okrem toho, že ho vždy podpíše predseda dozornej rady, musia byť v ňom stanoviská menšiny členov, ako aj rozdielne stanoviská členov DR zvolenej zamestnancami. Zápisnica môže slúžiť ako významný dôkazný prostriedok pri zisťovaní zodpovednosti členov orgánov spoločnosti.

1.7 Zhrnutie kapitoly

Táto časť diplomovej práce sa zameriava na analýzu bankovej regulácie a dohľadu v teoretickej rovine s ohľadom na špecifické slovenské podmienky. Základnou úlohou

bankového dohľadu je zabezpečenie stability a dôveryhodnosti bankového sektora, pričom táto základná regulácia činnosti komerčných bánk zvýrazňuje verejný prvok, mocenské pôsobenie, vertikálna rovina finančného práva. Jednotlivé úskalia sa prejavujú v rizikách bankovej podnikateľskej činnosti, ktoré sa banky v spolupôsobení s NBS, MF SR a ÚFT snažia minimalizovať. Ich základnou úlohou, ktorá vyplýva zo zákona o bankách, je vytvorenie manažmentu rizík. NBS pri prijímaní opatrení o obozretnom podnikaní bánk vychádzala zo základných princípov Bazilejského výboru bankového dohľadu, ale aj zo smernice EÚ, pri zohľadnení regionálneho rámca. Základné princípy, ktoré pravidelne publikuje Bazilejský výbor bankového dohľadu, sú dobrovoľne transformované do legislatívy všetkých centrálnych bánk pôsobiacich na medzinárodnom globalizujúcom sa finančnom trhu. V rámci bankového dohľadu, ktorý pôsobí najmä preventívne, analyzujeme význam a dopad dvojako bankového dohľadu – dohľadka na diaľku a dohľadka na mieste.

Banková regulácia je súhrn legislatívnych pravidiel (ústava, zákony, vyhlášky, opatrenia a interné predpisy a rozhodnutia správnych orgánov bánk) upravujúcich vznik, pôsobnosť a zánik peňažných inštitúcií. Cieľom bankovej regulácie je minimalizovať riziká v oblasti bankového podnikania, zvýšiť jeho bezpečnosť a transparentnosť. Zákon o bankách reguluje bankový dohľad vo svojej deviatej časti.

Zásady a princípy dobrej správy a riadenia špecifikujú najdôležitejšie mechanizmy prebiehajúce vo vnútri spoločnosti a vzťah k najširšiemu okoliu, pričom formulujú pravidlá a postupy správy a riadenia na všetkých úrovniach. Je veľmi dôležité stanoviť ciele a prostriedky na ich dosiahnutie a spôsob merania úspešnosti a schopnosti správnych orgánov prispieť k vytváraniu špecifickej pridanej hodnoty.

Dobrá správa a riadenie je trend, ktorému by mali podľahnúť časom všetky banky a spoločnosti, pričom aplikácia zásad kvalitnej správy a riadenia je ekonomickou a právnou nevyhnutnosťou. Jednotlivé vládne a mimovládne organizácie, profesijné zväzy i audítorské a poradenské spoločnosti vydali vlastné návrhy zásad dobrej správy a riadenia s rôznou mierou záväznosti (majú najmä odporúčajúci charakter, ale napríklad pre investičné bankovníctvo je nevyhnutné deklarovať súlad s týmito pravidlami – sankciou je nepripustenie na svetové kapitálové trhy), ktoré v podstate zvýraznili šesť problémových okruhov:

- problém rozporu medzi dodržiavaním právnych predpisov a napĺňaním základnej funkcie podnikateľského subjektu,
- otázka premietnutia zásad corporate governance do právneho prostredia a miera záväznosti,
- potrebná kvalifikácia správnych orgánov,

- elektronické bankovníctvo,
- úloha zahraničných investícií a analýza ich prínosu a možného rizika,
- rozvíjanie ďalších vzťahov pre zlepšenie udržateľného výkonu.

Mnohí autori a bankári chápu corporate governance ako ekonomickú disciplínu, ktorá skúma, ako zvýšiť efektivitu korporácie cez organizačné usporiadanie, kontrakty, organizačné pravidlá a vnútrobankovú legislatívu. To je často limitované predstavou vlastníkov o riadení hodnoty vloženého kapitálu (spôsob, akým chcú vlastníci motivovať a regulovať manažérov v ich oprávneniach pri ich činnosti v snahe o dosiahnutie nadpriemernej návratnosti investície).

V tejto kapitole sa zaoberám štruktúrou spoločnosti a kreovania jej správnych orgánov, spôsob ustanovenia členov tak, aby rámec corporate governance našiel svoje uplatnenie. Pôsobenie obligatórnych orgánov spoločnosti rozoberám z hľadiska náležitej starostlivosti dobrého hospodára, môj pohľad je všeobecný, absentuje užší vzťah na vnútorné orgány a útvary, pohľad na bližšie pôsobenie exekutívnych a neexekutívnych členov správnych orgánov, ako aj vnútorná komunikácia a public relations (tento nedostatok ospravedlňuje rozsah spracovania témy diplomovej práce).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

2 ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU PROBLEMATIKY OBOZRETNÉHO PODIKANIA BÁNK

Obchodné banky, tak ako aj iné finančné inštitúcie, majú v rámci celkovej ekonomiky veľmi významnú pozíciu, keďže na jednej strane pôsobia aktívne na priamy rozvoj mikroekonomiky v reálnom čase a na druhej strane určitým spôsobom signalizujú budúci možný vývoj mikroekonomiky aj makroekonomiky. Obchodné banky ako priamy sprostredkovateľ prerozdelenia peňažnej zásoby v ekonomike sú skutočným vývojom reálnej ekonomiky aj spätne ovplyvňované.

Ak sa pozeráme na obchodné banky v uvedených súvislostiach, je jasné, že musia pôsobiť v ekonomike v prvom rade dôveryhodne, aby mohli pôsobiť aj akvizačne. Ide o transparentnosť bankových činností, o transparentnosť v základných pozíciách bánk, o pružnosť a tvorivú schopnosť bánk pôsobiť na ekonomiku a prispôbovať sa novým vznikajúcim potrebám ekonomiky. S týmto súvisia aj druhy obchodných bánk, ich univerzálnosť alebo špeciálne orientácie na vybrané druhy obchodov a služieb, ďalej počet obchodných bánk pôsobiacich na domácom finančnom trhu, úroveň domáceho finančného trhu a kvalitatívna úroveň celkového bankového sektora.

Otázky súvisiace so zásadami obozretného podnikania bánk sú kvalitatívnou úrovňou – zdravím bankového sektora, t.j. každej jednotlivej obchodnej banky v tomto sektore. Ide o významnú skutočnosť, ktorá spočíva v tom, že spôsob riadenia obchodnej banky je určujúcim prvkom stability a dlhodobej existencie obchodnej banky – zvyčajné postupy a praktiky obchodných bánk, ich manažmentu pri rozhodovaní sa o obchodnej, bankovej činnosti vrátane všetkých ďalších významných súvislostí.

Pretože prvým predpokladom existencie obchodnej banky je skutočnosť, že má záujem pôsobiť na trhu dlhodobo (záujem akcionárov ako vlastníkov a s tým súvisiaca ochrana menšinových práv akcionárov), stabilne, bez negatívnych výkyvov v kľúčových pozíciách (to je hlavná úloha zásad obozretného podnikania bánk v užšom a širšom slova zmysle) a ďalej je tiež evidentné, že rozhodujúce pozície banky sa dajú zmeniť len v časových horizontoch dlhších ako jeden rok už aj vzhľadom na dôležitý vplyv reálnej ekonomiky, zaoberáme sa najmä o strategické riadenie obchodnej banky. Práve zásady obozretného podnikania bánk rámcovo upravujú strategické rozhodnutia manažmentu obchodnej banky.

2.1 Dôvody pre prijatie opatrení NBS o obozretnom podnikaní

Bankový sektor v Slovenskej republike sa začiatkom 90-tych rokov transformoval na dvojstupňovú bankovú sústavu (centrálne banka a komerčné banky). Postupne sa etablovala nová forma právnej spoločnosti, akciová spoločnosť (na rozdiel od štátnych peňažných ústavov, ktorých majiteľom bol štát). Pri privatizácii podnikov banky narazili na problém „zlých úverov“, s ktorými sa celá spoločnosť vyrovnáva dodnes. Jej príčiny nachádzame ešte v monopole ŠBČS a v absencii dvojstupňového bankového systému pred rokom 1989. banka bola len inštitúciou na mechanické pridelenie úveru, kritériom nebola návratnosť, ale potreby podnikov a plnenie štátnych plánov. Novovzniknuté bankové subjekty prevzali na seba veľký objem nedobytných pohľadávok.

Národná banka Slovenska ako i MF SR uplatnili v priebehu rokov rôzne varianty riešenia tejto problematiky zlých úverov. Ide o zložitý proces, ktorý si vyžaduje dlhodobější časový horizont, pričom postupne sa menili aj prístupy k riešeniu. Podľa Korauša sa delia možné riešenia problému zlých úverov do troch spôsobov:

1. centralizovaný spôsob – okamžité odbremení banky, pretože sústreďuje úvery v osobitnej štátnej inštitúcii, ktorá ich potom spravuje. Je to náročné na štátny rozpočet, ale spravodlivé voči bankám, ktoré veľkú časť týchto úverov zdedili od bývalej ŠBČS, ktorá často pri poskytovaní úverov uprednostňovala politické hľadiská pred komerčnými. Pokusom o tento spôsob riešenia v SR bolo založenie neziskového štátneho peňažného ústavu, Konsolidačnej banky. Jej poslaním bolo prevziať do svojej správy pochybné, sporné a stratové pohľadávky s nedostatočne zabezpečenou návratnosťou, ktoré mali pôvod v už spomenutých úverov na trvalo sa obracajúce zásoby. Predstavitelia bankového dohľadu NBS hodnotia na základe nie príliš úspešnej činnosti Konsolidačnej banky centralizovaný spôsob riešenia danej problematiky ako neúspešný, sčasti aj preto, že daný prístup nevytvára existenčný tlak na manažment podnikov čo najlepšie využívať zdroje,

2. decentralizovaný spôsob – znamená postupné odpisovanie úverov z nezdaneného zisku v jednotlivých bankách. Banky sa nezbavujú zodpovednosti za zlé úvery, musia si nájsť spôsob, ako prinútiť podniky využívať svoje zdroje a banky bude opatrnejšie zvažovať poskytovanie úverov pre podniky, kde bude musieť dozeráť na činnosť riadiaceho aparátu. Takéto riešenie si však bude vyžadovať čas, aby sa banky s týmto problémom vedeli vysporiadať,

3. kombinovaný spôsob – riešenie problému tu zostáva v podstate na komerčných bankách, avšak časť úverov podnikov s problémovou reštrukturalizáciou alebo v podnikoch,

pri ktorých by došlo k porušeniu osobitných politických alebo sociálnych záujmov štátu, by sa riešil centralizovaným spôsobom.

2.2 Opatrenia NBS o obozretnom podnikaní bánk

Legislatívna úprava právomoci NBS v oblasti bankového dohľadu sa preniesla aj do jeho organizačného usporiadania v rámci vnútorného členenia NBS. V prvej organizačnej štruktúre NBS bol vytvorený odbor bankového dohľadu, ktorý sa vnútorne členil na povoľovacie oddelenie a oddelenie dohľadu a analýz. V priebehu roku 1993 sa pretransformoval na úsek bankového dohľadu, ktorý sa pôvodne skladal z dohliadacieho orgánu (dve oddelenia – oddelenie analýz a dozoru na diaľku, kontrolné oddelenie) a povoľovacieho odboru (dve oddelenia – povoľovacie oddelenie, oddelenie metodiky). V súčasnosti rozlišujeme:

- povoľovací odbor,
- odbor dohliadok na diaľku,
- odbor dohliadok na mieste.

V súčasnosti je dohľad na diaľku organizačne zabezpečovaný na úrovni odboru a vlastný dohľad vykonávajú pracovníci na základe gestorstva za určené bankové subjekty. V snahe zabezpečiť stabilitu bankového sektora NBS zdokonaľuje všetky vydané opatrenia o obozretnom podnikaní. Zdokonaľovanie spočíva vo vytvorení jednotnej obsahovej formy opatrení, presnejšieho vymedzenia pojmového aparátu a prispôsobovanie jednotlivých limitov aktuálnej ekonomickej situácii a potrebám NBS pri realizácii menovej politiky, ktorú si na zasadaní Bankovej rady zvolila pre dané obdobie (v súčasnosti sa pripravuje koordinovaný postup NBS a vlády SR pri predpokladanom vstupe do európskej menovej únie v rozpätí rokov 2006 – 2009). Práve významná aktualizácia opatrení NBS o obozretnom podnikaní z 12.decembra 2002 v čiastke 32 vydanéj 20.decembra 2002 spĺňa požadované kritériá jasnosti, presnosti a prehľadnosti. Uvedené opatrenia sa samozrejme bude aktualizovať v súvislosti s aproximáciou práva, ktorej sa venujeme v tretej kapitole. NBS musí reagovať na negatívne javy, ktoré by mohli ohroziť stabilitu bankového sektora a musí vytvárať vhodné nástroje na ich odstránenie.

Súčasťou právnych inštitútov NBS je stanovenie noriem tzv. obozretného podnikania, ktoré vytvárajú základný rámec a konkrétne minimálne normy rizík v manažmente komerčnej banky, ktoré ale každá komerčná banka prispôsobuje špecifikám svojej obchodnej činnosti a svojim perspektívnym zámerom. Normy obozretného podnikania nezaručujú, že ak ich

banka bude dodržiavať, neocitne sa v riziku ohrozenia celkovej solventnosti banky, ale sú nástrojom, ktorý núti banku eliminovať niektoré zo základných druhov rizík. Pre zabezpečenie dlhodobej stability komerčnej banky je však potrebné okrem dodržiavania pravidiel obozretného podnikania rozpracovať vlastnú sústavu noriem a limitov rizík a celý systém riadenia rizík, ktorý umožňuje pri vzniku rizík aplikovať jednak nástroje pasívneho manažmentu rizík, spočívajúci v sanácii rizík vytvoreným ziskom, a jednak nástroje aktívneho manažmentu. Každý obchod, ktorý banka uzatvára, je spojený s určitým rizikom a ak komerčná banka nebude tieto riziká schopná riadiť a vytvárať si rezervné prostriedky na krytie nepredvídateľných strát, môže dôjsť k ohrozeniu likvidity banky.

Bankový dohľad musí mať k dispozícii dostatok nástrojov na vykonanie nápravných opatrení v prípade, že banka alebo pobočka zahraničnej banky neplní niektoré z opatrení alebo rozhodnutí NBS, či dokonca ohrozuje veriteľov banky a stabilitu bankového systému. V prípade zistenia drobných nedostatkov, bude mať NBS k dispozícii neformálne, formálno-procesné neupravené kroky, ako je výzva na prijatie opatrení na nápravu, čo z hľadiska praxe možno považovať za najefektívnejšie opatrenie, ktoré vykonávajú príslušné orgány banky. Takýto postup je právne aj vecne najjednoduchší, najrýchlejší a najefektívnejší. Ak sa preukáže, že banka nie je životaschopná, t.j. že nemá vnútorné ani vonkajšie sily a najmä finančné zdroje na ozdravenie, je potrebné, aby bankový dohľad asistoval pri riešení danej situácie napríklad formou zlúčenia či splynutia so zdravou bankou. Ak to nie je možné, dôjde k likvidácii banky.

V nasledujúcom texte sa budem venovať naplni konkrétnych opatrení NBS o obozretnom podnikaní. Hlásenie o ich plnení sú povinné komerčné banky v stanovených intervaloch predkladať NBS a ich kontrola je súčasťou dohliadky na diaľku. Pre názornosť situácie uvádzam prehľad jednotlivých opatrení z hľadiska ich genézy (do účinnosti k 1.1.2003 a od účinnosti k 1.1.2003).

A. OPATRENIA ÚČINNÉ A PLATNÉ DO 1.1.2003

1. Opatrenie o úverovej angažovanosti

3/1994, 4/2000, od roku 2001 derogované a nahradené Opatrením pre obmedzenia sústredovania majetku bánk voči iným subjektom.

2. Opatrenie o kapitálovej primeranosti

5/1997, 2/2000

3. Opatrenie o pravidlách likvidity bánk a pobočiek zahraničných bánk

- 4/1994, 4/1995, 7/1997, 3/2000
- 4. Opatrenie o obmedzeniach pre nezabezpečené devízové pozície bánk
 - 11/1997, 5/2000, 1/2001
- 5. Opatrenie o Pravidlách hodnotenia pohľadávok a podsúvahových záväzkov bánk podľa rizík v nich obsiahnutých a pre tvorbu zdrojov na krytie týchto rizík
 - 3/1995
- 6. Opatrenie o predkladaní výkazov bankami a pobočkami zahraničných bánk
 - 7/2000
- 7. Rozhodnutie Národnej banky Slovenska o podmienkach tvorby povinných minimálnych rezerv bánk
 - 5/2000
- 8. Rozhodnutie Bankovej rady Národnej banky Slovenska o určení základnej úrokovej sadzby Národnej banky Slovenska

B. OPATRENIA PLATNÉ OD 12.12.2002 A ÚČINNÉ OD 1.1.2003 (ak prechodné a záverečné ustanovenia neustanovujú inak)

- 1. Opatrenie o primeranosti vlastných zdrojov financovania bánk
- 2. Opatrenie o zatried'ovaní majetku a záväzkov bánk a pobočiek zahraničných bánk, o úprave ich ocenenia, o tvorbe a rušení rezerv a s tým súvisiacich hláseniach
- 3. Opatrenie o majetkovej angažovanosti bánk
- 4. Opatrenie o spôsobe tvorby, štruktúre a zozname konštantných symbolov používaných v platobnom styku
- 5. Opatrenie o hlásení predkladanom vydavateľom platobného prostriedku elektronických peňazí Národnej banke Slovenska
- 6. Opatrenie o hláseniach predkladaných prevádzkovateľom platobného systému Národnej banke Slovenska
- 7. Opatrenie, ktorým sa mení opatrenie č. 6/1999, ktorým sa určujú podmienky na usmerňovanie platobnej bilancie Slovenskej republiky
- 8. Opatrenie o uverejňovaní informácií bankami a pobočkami zahraničných bánk a o spôsobe uverejňovania výročnej správy bánk a zahraničných bánk, ktoré podnikajú na území Slovenskej republiky
- 9. Rozhodnutie Národnej banky Slovenska o podmienkach tvorby povinných minimálnych rezerv bánk, pobočiek zahraničných bánk a stavebných sporiteľní v roku 2003
základ ustanovenie nájdeme v Zákone o bankách.

§ 20

Národná banka Slovenska môže požadovať, aby banky mali na účte v národnej banke Slovenska uloženú ňou určenú časť svojich zdrojov (ďalej len „povinná minimálna rezerva“), ktoré sa spravidla určujú; výšku úroku je oprávnená určovať Národná banka Slovenska.

§ 21

(1) Ak banka nedodržiava určenú povinnú minimálnu rezervu, je Národná banka Slovenska oprávnená účtovať jej zo sumy, o ktorú nie je určená povinná minimálna rezerva naplnená, úrok vo výške zodpovedajúcej až trojnásobku priemernej úrokovej sadzby z ročných termínovaných vkladov v slovenských korunách uložených v bankách za kalendárny mesiac bezprostredne predchádzajúci mesiacu, v ktorom nebola dodržaná určená povinná minimálna rezerva.

(2) Pri zvýšení úrovne povinných minimálnych rezerv určí Národná banka Slovenska lehotu, v ktorej sa banka musí so zvýšením vyrovnáť.

- pričom opatrenie vykonáva tieto ustanovenia zákona o bankách

Povinné minimálne rezervy tvoria:

a) banky a pobočky zahraničných bánk vo výške 3 %,

b) stavebné sporiteľne vo výške 3 %.

- Základňu pre výpočet povinných minimálnych rezerv bánk, pobočiek zahraničných bánk a stavebných sporiteľní tvorí súčet týchto položiek výkazu

a) netermínované vklady a termínované vklady fyzických osôb a právnických osôb, ktoré nie sú bankou, v slovenských korunách a v cudzích menách,

b) krátkodobé cenné papiere emitované bankou

d) dlhodobé cenné papiere emitované bankou

e) ostatné záväzky voči klientom, fyzickým osobám a právnickým osobám, ktoré nie sú

e) korunové depozitá a devízové depozitá zahraničných bánk v bankách tvoriacich po-

- Períódou vyhodnotenia skutočných povinných minimálnych rezerv je kalendárny mesiac.

- Povinné minimálne rezervy zaúčtované na účtoch peňažných rezerv bánk, pobočiek zahraničných bánk a stavebných sporiteľní vedených v Národnej banke Slovenska sú úročené úrokovou sadzbou 1,5 % p.a.

(10) Rozhodnutie Bankovej rady Národnej banky Slovenska o určení základnej úrokovej sadzby Národnej banky Slovenska

2.2.1 Opatrenie o primeranosti vlastných zdrojov financovania bánk

Pre kontinuitu legislatívnej činnosti centrálnej banky uvádzame prechodné a záverečné ustanovenia (15.časť, záverečné ustanovenia, § 36) opatrenia NBS č. 6/2002 z 12.decembra 2002 o primeranosti vlastných zdrojov financovania bánk, ktorým sa zrušujú:

1. opatrenie NBS zo 14.februára 2000 č. 2/2000 o kapitálovej primeranosti bánk (oznámenie č. 96/2000 Z.z.) v znení opatrenia z 25.mája 2001 č.8/2001 (oznámenie č. 211/2001 Z.z.),

2. opatrenie Národnej banky Slovenska zo 14.februára 2000 č. 5/2000 o obmedzeniach pre nezabezpečené devízové pozície bánk (oznámenie č. 99/2000 Z.Z.) v znení opatrenia z 22.decembra 2000 č. 1/2001 (oznámenie č. 7/2001 Z.z.),

3. opatrenie Národnej banky Slovenska z 25.mája 2001 č. 10/2001 o predkladaní informácií bankami a pobočkami zahraničných bánk Národnej banke Slovenska (oznámenie č. 213/2001 Z.z.).

Národná banka Slovenska podľa § 30 ods. 5, § 33 ods. 3, § 39 ods. 11, § 42 ods. 2 a § 47 ods. 2 zákona č. 483/2001 Z.z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon“) ustanovuje:

Toto opatrenie nadobudlo platnosť dňa 12.decembra 2002

Toto opatrenie nadobudlo účinnosť 1.januára 2003.

S y s t e m a t i k a (15 tematických častí):

1. ZÁKLADNÉ USTANOVENIA
2. VLASTNÉ ZDROJE BANKY
3. ÚVEROVÉ RIZIKO
4. TRHOVÉ RIZIKÁ
5. RIZIKO VYROVNANIA OBCHODU
6. RIZHIKO OBCHODNÉHO PARTNERA
7. RIZIKO TERMÍNOVÝCH OBCHODOV A OPCÍ
8. RIZIKO POZÍCIE V DLHOVÝCH FINANČNÝCH NÁSTROJOCH
9. AKCIOVÉ RIZIKO
10. DEVÍZOVÉ RIZIKO
11. KOMODITNÉ RIZIKO
12. PRIMERANOSŤ VLASTNÝCH ZDROJOV KONSOLIDOVANÉHO CELKU
ALEBO SUBKONSOLIDOVANÉHO CELKU
13. HLÁSENIA

14. OBCHODNÁ KNIHA

15. ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

Účelom tohto opatrenia je ustanoviť minimálny pomer vlastného zdroja financovania vrátane rezerv k rizikovo váženým aktívam banky, ktorý zabezpečí schopnosť banky kryť z vlastných zdrojov straty vyplývajúce z úverového rizika, ktoré znáša pri svojom podnikaní a súčasné zachovanie schopnosti v plnej výške splniť svoje záväzky. NBS pri zavedení opatrenia posudzovala neplnenie percentuálne stanoveného pomeru miernejšie, pretože u niektorých bánk činil tento pomer 3 – 4 percentá. V r. 1999 bankový sektor plnil tieto ukazovatele (4 výnimky), ale od roku 2000 došlo k zmene metodiky výpočtu, čo sa aj prejavilo v neplnení ukazovateľov. Základom výpočtu je správne ocenenie majetku a záväzkov a finančných a devízových nástrojov, t.j. dobre zostavená účtovná závierka, v opačnom prípade sú výpočty primeranosti vlastných zdrojov financovania bánk len presným súčtom chybných čísel. Zmyslom opatrenia je zaistiť, aby banka investovala nielen cudzie zdroje, ale aj vlastný kapitál svojich akcionárov, a aby bol medzi nimi zachovaný určitý pomer. Niektoré banky vychádzajú z toho, že vlastné zdroje financovania možno investovať do rizikovejších aktív a cudzie zdroje do menej rizikových.

Predmetom úpravy:

Toto opatrenie upravuje,

- a) čo tvorí vlastné zdroje financovania (ďalej len „vlastné zdroje“) banky a čo tvorí vlastné zdroje konsolidovaného celku a subkonsolidovaného celku,
- b) podrobnosti o výpočte vlastných zdrojov banky a vlastných zdrojov konsolidovaného celku a subkonsolidovaného celku,
- c) čo sa rozumie aktívami, rezervami a rizikami a podrobnosti o výpočte aktív banky a aktív konsolidovaného celku a subkonsolidovaného celku,
- d) rizikové váhy,
- e) čo sa rozumie aktívami a pasívami v cudzích menách,
- f) podrobnosti o obchodnej knihe a jej vedení, čo sa rozumie pozíciami banky v obchodnej knihe, podrobnosti o finančných nástrojoch, čo sa rozumie trhovými cenami, a v ktorých prípadoch sa použijú iné ceny ako trhové a čo sa nimi rozumie,
- g) podrobnosti o výpočte trhových rizík banky a trhových rizík konsolidovaného celku a subkonsolidovaného celku,
- h) obsah, formu, členenie, termíny, spôsob, postup a miesot predkladania hlásení banky a banky kontrolujúcej konsolidovaný celok alebo subkonsolidovaný celok a finančnej inštitúcie kontrolujúcej konsolidovaný celok alebo subkonsolidovaný celok.

Rozsiahly pojmový aparát opatrenia nebudem podrobne vypisovať, zameral som sa len na základné pojmy:

a) aktívom

1. hodnota jednotlivej súčasti majetku banky ocenená podľa zákona č. 431/2002 Z.z. o účtovníctve
2. úverový ekvivalent podsúvahovej položky,

b) podsúvahovou položkou

1. pohľadávka, ktorej vznik je viazaný na splnenie odkladacej podmienky,
2. budúca pohľadávka, ktorá vznikne na základe platných dohôd,

c) rezervou

zdroj financovania banky tvorený na ťarchu nákladov na účel vyjadrenia rizika strát alebo na účel vyjadrenia predpokladaných strát z podsúvahových položiek, ktoré sa stanú alebo sa môžu stať aktívami banky,

d) podriadeným dlhom

záväzok banky na vrátenie peňažných prostriedkov na základe zmluvy, ktorá obsahuje záväzok podriadenosti,

e) podriadenou pohľadávkou

právo veriteľa na peňažné plnenie na základe zmluvy, podľa ktorej, ak je dlžník v úpadku alebo zrušený likvidáciou, bude táto pohľadávka uspokojená až po uspokojení pohľadávok ostatných veriteľov a jej uspokojenie nie je žiadnym spôsobom zabezpečené,

f) podkladovým nástrojom

finančný nástroj (§ 5 písm. e) a f) zákona), zlato alebo komodita, na ktoré sa vzťahuje alebo od ktorého je odvodený termínový obchod alebo opcia najmä

1. akcia
2. dlhový cenný papier
3. peňažné prostriedky v cudzej mene,
4. index finančného trhu,
5. úroková miera,
6. termínový obchod alebo opcia, na ktorý sa vzťahuje alebo od ktorého je odvodený, iný termínový obchod alebo opica,

g) dlhovým cenným papierom

cenný papier, s ktorým možno obchodovať na sekundárnom finančnom trhu, ktorý predstavuje záväzok jeho emitenta na vrátenie poskytnutých peňažných prostriedkov, najmä dlhopis alebo záväzok na vyplatenie zložených peňažných prostriedkov, najmä

vkладový list alebo záväzok emitenta alebo osoby ním označenej na zaplatenie, najmä zmenka,

h) komoditou

hmotný predmet alebo ovládateľná energia, ku ktorým sú práva vyjadrené v cenných papieroch, najmä výrobok, elektrická energia a nerastná surovina vrátane drahých kovov s výnimkou zlata, s ktorými sa obchoduje alebo môže obchodovať na sekundárnom trhu s komoditami,

i) drahým kovom

zlato, striebro, platina a paládium,

j) štátom zóny A

členský štát Organizácie pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj alebo štát, ktorý uzatvoril osobitnú zmluvu o úvere s Medzinárodným menovým fondom v súlade s jeho Všeobecnými dohodami o úverovaní; štátom zóny A nie je ten štát, ktorý v období bezprostredne predchádzajúcich piatich rokov zmenil rozvrh splátok svojho vonkajšieho dlhu, za účelom dosiahnutia výhodnejších podmienok pri splácaní dlhu,

k) štátom zóny B štát, ktorý nie je štátom zóny A podľa písmena j),

n) opciou právo zmluvnej strany odobrať alebo dodať predmet opcie a povinnosť druhej zmluvnej strany, ak o to požiada zmluvná strana, dodať alebo odobrať predmet opcie za cenu dohodnutú pri uzavretí obchodu (realizačná cena), pričom doba, ktorá uplynie od uzavretia obchodu do jeho vyrovnania je dlhšia ako dva dni,

o) termínovým obchodom obchod, ktorého plnenie je dohodnuté najskôr na tretí deň odo dňa jeho uzavretia, pričom je pre obe zmluvné strany záväzný, najmä svopy, futurity a forvardy,

p) futuritou (futures) burzový obchod, pri ktorom sa zmluvná strana zaväzuje dodať alebo odobrať na určenom mieste počas určeného mesiaca v budúcnosti za vopred dohodnutú cenu, vybranú zo štandardizovanej ponuky burzy, štandardizované množstvo finančného nástroja, zlata alebo komodity; zmluvná strana sa zároveň zaväzuje zaplatiť burze počiatočné depozitum, a ak je to potrebné, spláca burze variačné depozitum,

r) forvardom mimoburzový obchod, pri ktorom sa zmluvná strana zaväzuje dodať alebo odobrať v dohodnutý deň za cenu dohodnutú pri uzatvorení obchodu dohodnuté množstvo finančného nástroja, zlata alebo komodity (forvard s dodaním) alebo zaplatiť určené množstvo peňazí (forvard bez dodania), ktoré je rozdielom medzi dohodnutou cenou podkladového nástroja a trhovou cenou podkladového nástroja,

s) svopom (swap) mimoburzový obchod, pri ktorom sa zmluvná strana zaväzuje zameniť v dohodnutý deň za cenu dohodnutú pri uzatvorení obchodu dohodnuté množstvo finančného nástroja, zlata alebo komodity za iný finančný nástroj, zlato alebo inú komoditu,

t) spotom obchod, pri ktorom sa platba za predmet obchodu a jeho dodanie realizuje do dvoch pracovných dní,

u) warrantom cenný papier, ktorý jeho majiteľovi dáva právo upísať alebo kúpiť určité aktívum za dohodnutú cenu kedykoľvek pred uplynutím doby jeho splatnosti alebo v deň uplynutia jeho splatnosti; táto kúpa môže byť vyrovnaná dorúčením príslušného aktíva alebo vyrovnaním v hotovosti,

v) úverovým rizikom riziko strát v dôsledku možného, aj čiastočného neuspokojenia pohľadávky,

x) trhovým rizikom riziko strát v dôsledku možnej zmeny trhových cien majetkových hodnôt, ktoré banka v rámci výkonu svojich činností predáva alebo obstaráva,

y) zabezpečením pohľadávky buď záväzok tretej osoby, že bude na vyzvanie veriteľa plniť za dlžníka, ak tento nebude plniť svoj záväzok podľa zmluvy, alebo určená vec alebo určené právo, ktorým alebo z výťažku ktorého bude pohľadávka uspokojená, ak tak neurobí dlžník podľa zmluvy, ak

1. zabezpečenie je určené písomnou zmluvou alebo písomným vyhlásením ručiteľa o uspokojení pohľadávky, ich obsah je jednoznačný a je z neho jasné, ktoré pohľadávky, do akej výšky a za akých podmienok sú zabezpečené,

2. zmluva alebo vyhlásenie ručiteľa o uspokojení pohľadávky neobsahujú ustanovenia o možnosti odstúpiť od nich,

3. uspokojenie pohľadávky banky nie je viazané na podmienku, ktorej splnenie nezávisí výlučne od banky,

4. zabezpečenie poskytla osoba, ktorá nie je osobou s osobitným vzťahom k banke s výnimkou banky v štáte zóny A,

5. zabezpečením je záložné právo, o ktorom sa vedie evidencia, je zapísané v príslušnom registri ako jediné s výnimkou, ak iné záložné právo je zapísané podľa osobitného predpisu, alebo ak je ich zapísaných viac, žiadne z nich nepatrí inej osobe; ak ide o záložné právo na cenné papiere v materializovanej podobe nepodliehajúce evidencii, sú uložené v banke, ktorej patrí zabezpečená pohľadávka,

6. zabezpečením je vklad v banke alebo v zahraničnej banke a dohodnuté podmienky vylučujú, aby ich majitelia žiadali vyplatené zložených finančných prostriedkov pred uplynutím dohodnutej doby ich splatnosti,

- z) významnou stratou strata, ktorá je rovná alebo väčšia ako 10 % základného imania banky,
- za) fondom tvoreným z rozdelenia zisku po zdanení, ktorý má povahu záväzku, fond, ktorého tvorbu ukladá alebo umožňuje zákon alebo sa na jeho tvorbu banka zaviazala dohodou a je zaviazaná použiť ho nie vo svoj prospech, ale v prospech osoby určenej zákonom alebo v dohode, napríklad sociálny fond tvorený podľa osobitného zákona, fondy dôchodkového pripoistenia tvorené podľa kolektívnej zmluvy,
- zb) predpokladanou stratou z pohľadávky tá časť pohľadávky, o ktorej sa dá odôvodnene predpokladať, že nebude splatená,
- zc) úverovou váhou podiel hodnoty podsúvahovej položky, ktorá podlieha úverovému riziku, za predpokladu, že sa táto podsúvahová položka stane aktívom.

Výpočet vlastných zdrojov banky

(Vlastné zdroje banky sú určené na krytie úverového rizika a trhových rizík)

Vlastné zdroje banky tvoria:

- a) základné vlastné zdroje banky a dodatkové vlastné zdroje banky, ktorých súčet sa znižuje o hodnotu odpočítateľných položiek (taxatívne uvedené v opatrení),
- b) doplnkové vlastné zdroje banky (taxatívne uvedené v opatrení).

Z vlastných zdrojov banky je určená na krytie trhových rizík iba tá ich časť, ktorá prevýši hodnotu 8 % rizikovo vážených aktív. Doplnkové vlastné zdroje banky sú určené len na krytie trhových rizík. Podriadené dlhy sa zahŕňajú do dodatkových vlastných zdrojov banky vo výške (dochádza k významnej zmene, kde dochádza k priradeniu percentuálnej váhy k menovitej hodnote)

- a) 100 % ich menovitej hodnoty, ak ich zostatková doba splatnosti je dlhšia ako päť rokov,
- b) 80 % ich menovitej hodnoty, ak ich zostatková doba splatnosti je dlhšia ako štyri roky, ale nepresahuje päť rokov,
- c) 60 % ich menovitej hodnoty, ak ich zostatková doba splatnosti je dlhšia ako tri roky, ale nepresahuje štyri roky,
- d) 40 % ich menovitej hodnoty, ak ich zostatková doba splatnosti je dlhšia ako dva roky, ale nepresahuje tri roky,
- e) 20 % ich menovitej hodnoty, ak ich zostatková doba splatnosti je dlhšia ako jeden rok, ale nepresahuje dva roky.

Postupné znižovanie zahŕňania výšky hodnôt podriadených dlhov sa nepoužije, ak je písomne zmluvne dohodnuté, že ani istinu podriadeného dlhu, ani úroky z neho nie je dlžník povinný splácať v dohodnutých termínoch, ak by zaplatenie týchto splátok znamenalo zníženie primeranosti vlastných zdrojov dlžníka pod 8 %.

Podriadené dlhy sú súčasťou dodatkových vlastných zdrojov banky najviac do polovice hodnoty jej základných vlastných zdrojov. Dodatkové vlastné zdroje banky sú súčasťou vlastných zdrojov banky najviac do hodnoty jej základných vlastných zdrojov. Dodatkové vlastné zdroje banky použité na krytie úverového rizika sú súčasťou vlastných zdrojov najviac do hodnoty jej základných vlastných zdrojov použitých na krytie úverového rizika.

Váženie aktív rizikovými váhami

/v novele došlo k sprísneniu rizikových váh)

Rizikovo váženými aktívami banky je súčet hodnôt aktív, ktoré sa nezaznamenávajú v obchodnej knihe, vážených rizikovou váhou 0, 20, 50 a 100%.

a) Rizikovou váhou 0 % sa vážia:

- pokladničné hodnoty,
- pohľadávky voči štátom zóny A, Európskym spoločenstvám alebo centrálnym bankám štátov zóny A,
- pohľadávky zaručené štátmi zóny A, Európskymi spoločenstvami, alebo centrálnymi bankami štátov zóny A,
- pohľadávky voči štátom alebo centrálnym bankám štátov zóny B, ak sú to pohľadávky v mene príslušného štátu,
- pohľadávky zaručené štátmi alebo centrálnymi bankami štátov zóny B, ak sú to pohľadávky v mene príslušného štátu,
- pohľadávky zabezpečené vkladmi zloženými v banke, ktorej patria takto zabezpečené pohľadávky,
- pohľadávky zabezpečené cennými papiermi emitovanými vládami štátov zóny A, centrálnymi bankami štátov zóny A alebo európskymi spoločenstvami,
- pohľadávky zo zúčtovania so sociálnymi inštitúciami,
- aktíva, ktoré znižujú hodnotu vlastných zdrojov banky.

b) Rizikovou váhou 20 % sa vážia:

- pohľadávky voči Európskej investičnej banke,
- pohľadávky voči medzinárodným rozvojovým bankám,

- pohľadávky, s výnimkou podriadených pohľadávok, voči bankám so sídlom v štáte zóny A,
 - pohľadávky, s výnimkou podriadených pohľadávok, voči bankám so sídlom v štáte zóny B, ak ich zostatková doba splatnosti nie je dlhšia ako jeden rok,
 - pohľadávky voči štátnym fondom,
 - pohľadávky zaručené Európskou investičnou bankou, medzinárodnými rozvojovými bankami alebo bankami so sídlom v štáte zóny A,
 - pohľadávky alebo dlhové cenné papiere so zostatkovou dobou splatnosti jeden rok a menej, zaručené bankami so sídlom v štáte zóny B,
 - pohľadávky voči územným celkom štátov zóny A, ktoré sú oprávnené určovať príjmy svojho rozpočtu,
 - pohľadávky zabezpečené dlhovými cennými papiermi emitovanými európskou investičnou bankou alebo medzinárodnými rozvojovými bankami,
 - pohľadávky zabezpečené vkladmi v bankách so sídlom v štáte zóny A alebo vkladovými listami alebo im podobnými nástrojmi emitovanými týmito bankami,
 - pohľadávky zabezpečené dlhovými cennými papiermi emitovanými bankami so sídlom v štáte zóny A a územnými celkami štátu zóny A, ktoré sú oprávnené určovať príjmy svojho rozpočtu,
- peňažné prostriedky v procese inkasa.

c) Rizikovou váhou 50 % sa vážia

- pohľadávky voči územným samosprávnym celkom v Slovenskej republike alebo v členskom štáte európskej únie, alebo nimi zaručené,
- úvery zabezpečené záložným právom na nehnuteľnosť určenú na bývanie, ktorá je alebo bude dlžníkom obývaná,
- pohľadávky voči Exportno-importnej banke Slovenskej republiky alebo ňou zaručené.

d) Rizikovou váhou 100 % sa vážia

- podiely na základnom imaní obchodných spoločností alebo družstiev a majetkové podiely na iných právnických osobách,
- podriadené pohľadávky,
- náklady budúcich období, príjmy budúcich období a preddavky,
- dohadné položky aktívne,
- pohľadávky voči Fondu národného majetku Slovenskej republiky,
- iné aktíva bánk, ktoré nie sú uvedené v písmenách a) až c) a v prvom až piatom bode.

Banky zachovávajú podiel takto vypočítaného kapitálu vo výške 8 %. Z histórie opatrení o kapitálovej primeranosti vyplýva, že do roku 1995 museli niektoré banky (VÚB,

Slovenská sporiteľňa a IRB) dosiahnuť kapitálovú primeranosť vo výške 7,25 %, ostatné museli plniť na 8 %. Kapitálová primeranosť vlastne vyjadruje rozsah aktívnych obchodov banky pri zohľadnení ich rizikovosti, na druhej strane určuje minimálny objem kapitálu na krytie prípadných strát, ktoré by mohli vzniknúť pri daných aktívnych obchodoch.

Výpočet trhových rizík

Trhové riziko banky sa vypočíta ako súčin koeficientu 12,5 a súčtu hodnôt rizík hodnôt pozícií banky vo finančných nástrojoch a v komoditách a z hodnôt pozícií banky nevyrovnaných obchodov s finančnými nástrojmi a s komoditami, ktoré sa zaznamenávajú v obchodnej knihe a pre devízové riziko z hodnôt devízových pozícií banky.

Trhovými rizikami na účely tohto opatrenia sú

riziko vyrovnania obchodu,

riziko obchodného partnera

c) riziko termínových obchodov a opcií zaznamenávaných v obchodnej knihe,

d) riziko pozície v dlhových finančných nástrojoch,

e) akciové riziko,

f) devízové riziko,

g) komoditné riziko.

Hodnota rizika obchodného partnera pri zmluvách o kúpe cenného papiera alebo predaji cenného papiera sa vypočítava, ak banka zaplatila za cenné papiere skôr, ako jej boli dodané obchodným partnerom, alebo ak banka dodala cenné papiere skôr, ako jej obchodný partner za ne zaplatil. Hodnota takéhoto rizika sa vypočítava ako súčin koeficient 0,08, rizikovej váhy obchodného partnera a trhovej ceny alebo teoretickej ceny cenného papiera.

Hlásenia

Banky predkladajú Národnej banke Slovenska tieto hlásenia:

a) hlásenie o vlastných zdrojoch banky podľa prílohy uvedenej v opatrení,

b) hlásenie o primeranosti vlastných zdrojov banky; vzor hlásenia je uvedený v prílohe č. 3 opatrenia,

hlásenie o vlastných zdrojoch na konsolidovanom základe; vzor hlásenia je uvedený v prílohe č. 2 opatrenia,

hlásenie o primeranosti vlastných zdrojov na konsolidovanom základe; vzor hlásenia je uvedený v prílohe č. 3.

Hlásenia o vlastných zdrojoch banky a o primeranosti vlastných zdrojov banky sa vypracovávajú mesačne, k poslednému dňu príslušného mesiaca kalendárneho roka.

Hlásenia o vlastných zdrojoch na konsolidovanom základe a o primeranosti vlastných zdrojov na konsolidovanom základe sa vypracovávajú polročne, k poslednému dňu príslušného polroka kalendárneho roka.

2.2.2 Opatrenie o majetkovej angažovanosti bánk

Účelom opatrenia je obmedziť v čo najväčšej miere veľkosť strát, ktoré by mohli vzniknúť banke v dôsledku neplnenia záväzku jedným alebo viacerými klientmi. Jedným z najväčších rizík je práve úverové riziko.

Opatrenie Národnej banky Slovenska z 12.decembra 2002 o majetkovej angažovanosti bánk: Národná banka Slovenska podľa § 31 ods. 8, § 42 ods. 2 a § 47 ods. 2 zákona č. 483/2001 Z.z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon“) ustanovuje:

Toto opatrenie upravuje majetkovú angažovanosť

- a) banky,
- b) bankového konsolidovaného celku a bankového subkonsolidovaného celku,
- c) bankového konsolidovaného celku a finančného subkonsolidovaného celku, ktorý je kontrolovaný finančnou inštitúciou.

Vymedzenie niektorých pojmov

a) pohľadávkou právo na

- peňažné plnenie,
- plnenie cennými papiermi, alebo
- plnenie pohľadávkami na peňažné plnenie alebo plnenie cennými papiermi,

b) iným majetkovým právom

- vklad do základného imania obchodnej spoločnosti alebo družstva vrátane vkladu, ktorý má podobu cenného papiera, alebo podiel na majetku inej právnickej osoby,
- iný cenný papier ako podľa prvého bodu,

c) zabezpečením pohľadávky záväzok tretej osoby plniť na vyzvanie veriteľa za dlžníka, ak tento nebude plniť svoj záväzok zo zmluvy, alebo cenný papier, alebo pohľadávka, ktorými alebo z výťažku ktorých bude pohľadávka uspokojená v prípade neplnenia dlžníkom, ak

- zabezpečenie je určené písomnou zmluvou alebo písomným vyhlásením ručiteľa o uspokojení pohľadávky, ich obsah je jednoznačný a je z neho zrejmé, ktoré pohľadávky, do akej výšky a za akých podmienok sú zabezpečené,
- zmluva alebo vyhlásenie ručiteľa o uspokojení pohľadávky neobsahujú ustanovenia o možnosti odstúpiť od nich,

- uspokojenie pohľadávky banky nie je viazané na podmienku, ktorej splnenie nezávisí výlučne od banky,
 - zabezpečenie poskytla osoba, ktorá nie je osobou s osobitným vzťahom k banke s výnimkou banky v štáte zóny A1,
 - zabezpečením je záložné právo, je zapísané v príslušnom registri ako jediné, alebo ak je ich zapísaných viac, žiadne z nich nepatrí inej osobe; ak ide o záložné právo na cenné papiere v materializovanej podobe, nepodliehajúce evidencii, sú uložené v banke, ktorej patrí zabezpečená pohľadávka,
 - zabezpečením je vklad v banke alebo v zahraničnej banke a dohodnuté podmienky vylučujú, aby ich majitelia žiadali vyplatenie zložených finančných prostriedkov pred uplynutím dohodnutej doby ich splatnosti,
- d) majetkovou angažovanosťou banky voči skupine hospodársky spojených osôb súčet majetkových angažovaností voči jej jednotlivým členom,
- e) pohľadávkou ktorej vznik je viazaný na splnenie odkladacej podmienky
- pohľadávka, ktorá vznikne voči dlžníkovi, ak bude ručiteľ plniť za dlžníka veriteľovi,
 - pohľadávka, ktorá vznikne voči príkazcovi, ak bude banka plniť na účet príkazcu oprávnenému,
 - pohľadávka z opčných obchodov,
- f) budúcou pohľadávkou
- pohľadávka na vrátenie poskytnutých majetkových hodnôt, ktorá vznikne, keď veriteľ splní svoj záväzok tieto majetkové hodnoty dlžníkovi dočasne poskytnúť,
 - pohľadávka z forvardových obchodov,
 - pohľadávka z obchodov s futuritami,
 - pohľadávka zo svopových obchodov.
- Do majetkovej angažovanosti banky sa nezahŕňa majetková angažovanosť (čistá majetková angažovanosť odpočítaná od zabezpečenia)
- a) voči štátu zóny A, centrálnej banke štátu zóny A, alebo Európskemu spoločenstvu,
 - b) zabezpečená štátom zóny A, centrálnou bankou štátu zóny A, alebo Európskym spoločenstvom,
 - c) zabezpečená cennými papiermi vydanými štátom zóny A, centrálnou bankou štátu zóny A, alebo Európskym spoločenstvom,
 - d) zabezpečená vkladmi v tejto banke,
 - e) voči štátu zóny B alebo centrálnej banke štátu zóny B vyjadrená v mene tohto štátu,

f) zabezpečená štátom zóny B alebo centrálnou bankou štátu zóny B vyjadrená v mene tohto štátu, ako aj cennými papiermi vydanými štátom zóny B alebo centrálnou bankou štátu zóny B, ak ide o cenné papiere na plnenie vyjadrené v mene tohto štátu,

g) predstavujúca pohľadávky a iné majetkové práva banky nadobudnuté na účet iných osôb,

h) predstavujúca pohľadávky a iné majetkové práva banky nadobudnuté na účet iných osôb,

i) ktorá je v prípade devízových obchodov výsledkom bežného postupu zúčtovania počas 48 hodín po platbe,

j) ktorá je v prípade kúpy alebo predaja cenných papierov výsledkom bežného postupu zúčtovania počas piatich pracovných dní po platbe alebo doručení cenných papierov, a to podľa toho, čo nastane skôr.

Do majetkovej angažovanosti banky sa zahŕňa majetková angažovanosť

a) voči banke so sídlom v štáte zóny A, s výnimkou podriadených pohľadávok a cenných papierov predstavujúcich vklad do základného imania alebo podiel na ňom, vážená váhou 20 %,

b) voči medzinárodnej rozvojovej banke a Európskej investičnej banke vážená váhou 20 %,

c) voči banke so sídlom v štáte zóny B vyjadrená v mene tohto štátu, s výnimkou podriadených pohľadávok a cenných papierov predstavujúcich vklad do základného imania alebo podiel na ňom, vážená váhou 20 %,

d) voči Štátnemu fondu rozvoja bývania vážená váhou 20 %,

e) voči Exportno-importnej banke Slovenskej republiky vážená váhou 50%,

f) voči jednotke územnej samosprávy v Slovenskej republike alebo v členskom štáte Európskej únie vážená váhou 50 %,

g) iná ako podľa písmen a) až f) vážená váhou 100 %.

Do majetkovej angažovanosti banky sa zahŕňa aj majetková angažovanosť predstavujúca pohľadávky spravované v cudzom mene a na jej účet.

Podielové listy sa zahŕňajú do majetkovej angažovanosti banky voči správcovskej spoločnosti, ktorá ich emitovala.

Majetkovou angažovanosťou konsolidovaného celku a subkonsolidovaného celku sú majetkové angažovanosti členov konsolidovaného celku alebo subkonsolidovaného celku vrátane majetkovej angažovanosti kontrolujúcej osoby, ktoré sa upravujú spôsobom ustanoveným osobitným predpisom.

Hlásenie o svojej veľkej majetkovej angažovanosti a hlásenie o veľkej majetkovej angažovanosti konsolidovaného celku, prípadne subkonsolidovaného celku, ak takýto celok kontroluje, banka predkladá Národnej banke Slovenska; hlásenie o veľkej majetkovej angažovanosti konsolidovaného celku prípadne subkonsolidovaného celku, ak takýto celok kontroluje, finančná inštitúcia predkladá Národnej banke Slovenska.

Hlásenie sa vypracováva mesačne k poslednému dňu príslušného kalendárneho mesiaca. Ak je obsahom hlásenia veľká majetková angažovanosť konsolidovaného celku, prípadne subkonsolidovaného celku, vypracováva sa polročne poslednému dňu príslušného kalendárneho polroka.

2.2.3 Opatrenie o zatried'ovaní majetku a záväzkov bánk a pobočiek zahraničných bánk, o úprave ich ocenenia, o tvorbe a rušení rezerv a s tým súvisiacich hláseniach

NBS stála v roku 1995 pred akútnym problémom rizikových úverov, ktorých veľká časť pochádzala z obdobia centrálne riadenej ekonomiky. V spolupráci s audítorskou spoločnosťou McKinsey bola vykonaná analýza úverových portfólií bánk na Slovensku, pričom bolo zistené, že 91 % z celkového objemu zlých úverov bolo koncentrované v štyroch najväčších bankách. NBS navrhla riešiť uvedený problém požiadavkami na vyššie krytie rizík a zníženie daňového zaťaženia týkajúceho sa tvorby zdrojov na krytie úverových rizík. Hlavným motívom zavedenia opatrenia bolo, okrem kvantifikácie kvality úverových portfólií, zabezpečiť identifikáciu rizík a skvalitniť úverovú politiku bánk. V zjednodušenej forme ide o zistenie skutočnej hodnoty aktív. Nadhodnotenie aktív vedie k nadhodnoteniu pasív. Dôsledkom je, že nie je známa skutočná hodnota majetku slovenských bánk. Účelom opatrenia je ustanoviť jednotné pravidlá správneho vykazovania a oceňovania aktív (a tvorbu rezerv) bánk, ktoré by zohľadňovali riziká strát v nich obsiahnuté.

NBS v snahe pomôcť bankám najviac zaťaženým rizikovými bankovými úvermi navrhla v opatrení možnosti, ako môžu dosiahnuť aspoň čiastočnú úhradu. Hovoríme o tzv. reštrukturalizovaných pohľadávkach, ktorým sa nižšie venujeme (z opatrenia vyplýva, že ide o pohľadávku, pri ktorej banka pristúpi na zmenu dohodnutých podmienok v úverovej zmluve, ktorú by nebola odsúhlasila, keby dlžník nemal ekonomické problémy. Pod zmenami chápeme predĺženie termínov splácania istiny alebo úrokov, tzv. prolongácia, zníženie úrokovej sadzby z úveru, zníženie výšky dlhu – týka sa aj nesplatených úrokov, prípadne

zámena peňažnej pohľadávky za iné aktívum. Osobitnú kategóriu v opatrení predstavujú refinancované pohľadávky, ktoré vznikajú poskytnutím jedného alebo viacerých úverov alebo podsúvahových záväzkov dlžníkovi, na uspokojenie iných, skôr vzniknutých pohľadávok banky voči nemu.

OPATRENIE Národnej banky Slovenska z 12.decembra 2002 o zatried'ovaní majetku a záväzkov bánk a pobočiek zahraničných bánk, o úprave ich ocenenia, o tvorbe a rušení rezerv a s tým súvisiacich hláseniach. Národná banka Slovenska podľa § 39 ods. 10 a § 42 ods. 2 zákona č. 483/2001 Z.z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov ustanovuje:

Vymedzenie základných pojmov:

a) majetkom

- peňažná pohľadávka banky alebo pobočky zahraničnej banky (ďalej len „banka“), ktorá vznikla pri výkone bankovej činnosti (ďalej len „pohľadávka“); ak bolo plnenie dohodnuté v splátkach, ich súhrn sa považuje za jedinú pohľadávku; pohľadávka zahŕňa aj jej príslušenstvo, s výnimkou splatného ale nezaplateného príslušenstva, ak je dlžník v omeškaní s jeho splácaním viac ako 90 dní a ktoré sa nevykazuje v súvahe,

- dlhopis, zmenka a pokladničná poukážka vrátane ich príslušenstva, s výnimkou splatného ale nezaplateného príslušenstva, ak je dlžník v omeškaní s jeho splácaním viac ako 90 dní a ktoré sa nevykazuje v súvahe (ďalej len „dlhový cenný papier“),

b) záväzkom peňažný záväzok banky, ktorý vznikol pri výkone bankovej činnosti, nie je zdrojom financovania jej majetku a ak ho banka splní, vznikne banke právo na vrátenie tohto plnenia,

c) reštrukturalizovanou pohľadávkou alebo záväzkom

- pohľadávka, pri ktorej sa banka s dlžníkom dohodla na predĺžení pôvodne dohodnutej lehoty jej splatenia alebo na zániku časti pohľadávky banky odpustením časti dlhu alebo zrušením časti záväzku alebo na znížení úrokovej sadzby z istiny tejto pohľadávky alebo na nahradení pôvodného záväzku novým, pretože bez tejto dohody by dlžník nebol schopný uspokojiť pohľadávku riadne a včas,

- pohľadávka z úveru alebo záväzok z poskytnutia zábezpeky za úver prijatý dlžníkom od inej osoby, ktorých účelom je uspokojenie inej pohľadávky banky voči tomuto dlžníkovi (refinancovanie), pretože inak by dlžník nebol schopný uspokojiť túto inú pohľadávku riadne a včas,

- d) omeškaním s platením pohľadávky
 - splatnej jednorazovo - počet dní, ktoré uplynuli odo dňa platnosti,
 - splatnej v splátkach – súčet počtu dní, ktoré uplynuli odo dňa splatnosti každej splatnej ale nezaplatenej splátky po deň splatnosti nasledujúcej splátky a ak ku dňu zisťovania omeškania po dni splatnosti splatnej ale nezaplatenej splátky nenasleduje ďalšia splátka, počet dní po deň zisťovania omeškania; ak niektorá splátka bola zaplatená len čiastočne, súčet počtu dní po deň splatnosti nasledujúcej splátky sa vynásobí pomerom jej nezaplatenej časti k splátke celkom,
- e) nezabezpečenou hodnotou pohľadávky, záväzku alebo dlhového cenného papiera, ktorý banka drží do splatnosti, hodnota znížená o odhadovaný výnos z ich zabezpečenia,
- f) zabezpečením pohľadávky alebo dlhového cenného papiera záväzok tretej osoby, že bude na vyzvanie veriteľa plniť za dlžníka alebo emitenta, ak tento nebude plniť svoj záväzok podľa zmluvy alebo určená vec alebo právo, ktorými alebo z výťažku ktorých budú pohľadávky alebo dlhové cenné papiere uspokojené, ak tak neurobí dlžník alebo emitent, podľa zmluvy,
- g) predpokladanou stratou tá časť pohľadávky, o ktorej sa odôvodnene predpokladá, že nebude splatená,
- h) úverovým rizikom možnosť, ktorá je spojená s každým dlhovým cenným papierom, ktorý banka drží do splatnosti a s každou pohľadávkou alebo záväzkom, že emitent alebo dlžník nesplní svoj záväzok.

Na účely tohto opatrenia sa považujú za jedinú pohľadávkou pohľadávky z viacerých obchodných záväzkových vzťahov rovnakého druhu, ktoré má banka voči jednému dlžníkovi. Za samostatné pohľadávky sa môžu takéto pohľadávky považovať, ak sú splácané z príjmov dlžníka z určenej činnosti, alebo od určených dlžníkov, alebo v dôsledku rozdielného zabezpečenia.

Dlhové cenné papiere, ktoré banka drží do splatnosti, s výnimkou dlhových cenných papierov emitovaných štátmi zóny A a centrálnymi bankami štátov zóny A, sa zatriedujú podľa objektívnych znakov a podľa rozboru hospodárskeho a finančného postavenia (ďalej len „rozbor“) emitenta

- a) štvrťročne, k poslednému dňu príslušného kalendárneho štvrťroka, ak emitent uverejňuje informácie podľa opatrenia NBS,
- b) polročne k poslednému dňu príslušného kalendárneho polroka, ak emitent predkladá svoje údaje burze cenných papierov a neuverejňuje informácie podľa písmena a),

c) ročne, k poslednému dňu príslušného kalendárneho roka, ak emitent uverejňuje svoju výročnú správu a neuverejňuje informácie podľa písmena a) a nepredkladá údaje podľa písmena b).

Rozbor emitenta obsahuje najmä ukazovatele prevádzkového kapitálu, likvidity, zadlženosti a peňažného toku.

Ak zatriedenie dlhových cenných papierov, ktoré banka drží do splatnosti, je podľa rozboru horšie ako podľa objektívnych znakov, tieto sa zatriedia podľa rozboru. Ak zatriedenie dlhových cenných papierov, ktoré banka drží do splatnosti, je podľa rozboru lepšie ako podľa objektívnych znakov, tieto sa zatriedia podľa objektívnych znakov.

Dlhové cenné papiere, ktoré banka drží do splatnosti, sa zatrieďujú ako

štandardné dlhové cenné papiere,

štandardné dlhové cenné papiere s výhradou,

neštandardné dlhové cenné papiere,

pochybné dlhové cenné papiere,

stratové dlhové cenné papiere.

Pohľadávky a záväzky, ktoré vznikli pri výkone bankových činností na účet banky, sa zatrieďujú štvrťročne, k poslednému dňu príslušného kalendárneho štvrťroka, s výnimkou pohľadávok alebo záväzkov, ktoré vznikli pri výkone bankových činností na účet banky voči fyzických osobám v pôvodnej výške pohľadávky alebo záväzku viac ako 5 miliónov korún, sa zatrieďujú polročne, k poslednému dňu príslušného kalendárneho polroka.

Pohľadávky a záväzky sa zatrieďujú podľa

a) objektívnych znakov a

b) rozbor dlžníka (s výnimkou pohľadávok alebo záväzkov, pri ktorých rozbor fyzickej osoby s pôvodnou výškou pohľadávky alebo záväzku najviac 5 miliónov korún sa nevykonáva).

Rozbor podnikateľa obsahuje najmä ukazovatele prevádzkového kapitálu, likvidity, zadlženosti a peňažného toku a vykonáva sa štvrťročne. Rozbor fyzickej osoby obsahuje najmä ukazovatele príjmu a zadlženosti a vykonáva sa polročne.

Pohľadávky voči dlžníkom, ktorí nie sú bankami alebo zahraničnými bankami, sa zatrieďujú podľa objektívnych znakov ako

a) štandardné pohľadávky,

b) štandardné pohľadávky s výhradou,

c) neštandardné pohľadávky,

d) pochybné pohľadávky,

e) stratové pohľadávky.

Pohľadávky voči dlžníkom, ktorí sú bankami alebo zahraničnými bankami, sa zatriedujú podľa objektívnych znakov ako

- a) štandardné pohľadávky,
- b) pochybné pohľadávky,
- c) stratové pohľadávky.

Štandardná pohľadávka banky voči dlžníkovi, ktorý nie je bankou alebo zahraničnou bankou, je pohľadávka, kde dlžník je v omeškaní s platením pohľadávky najviac 15 dní a plní ostatné záväzky podľa zmluvy a na základe rozboru dlžníka podľa postupov určených vo vnútorných predpisoch banky sa predpokladá, že pohľadávka bude splatená včas a v plnej výške.

Štandardná pohľadávka s výhradou je pohľadávka banky voči dlžníkovi, ktorý nie je bankou alebo zahraničnou bankou, kde

a) dlžník je v omeškaní s platením pohľadávky dlhšie ako 15 dní, ale nie dlhšie ako 60 dní,

b) dlžník neplní niektorý iný záväzok podľa zmluvy, ako je splácanie jeho záväzku; najmä nepredložil požadované výkazy o svojom hospodárskom a finančnom postavení, alebo iné požadované údaje podľa zmluvy,

c) dlžník sa dohodol s bankou počas uplynulých 180 dní na zmene termínu splátky alebo jej výšky bez predĺženia lehoty splatnosti pohľadávky, s výnimkou, ak táto zmena je dôsledkom uskutočnenej mimoriadnej splátky, alebo

d) na základe rozboru dlžníka podľa postupov určených vo vnútorných predpisoch banky sa predpokladá, že pohľadávka bude splatená v plnej výške, avšak u dlžníka sa za uplynulých 360 dní prejavili hospodárske alebo finančné ťažkosti.

Neštandardná pohľadávka je pohľadávka banky voči dlžníkovi, ktorý nie je bankou alebo zahraničnou bankou a

a) dlžník je v omeškaní s platením pohľadávky dlhšie ako 60 dní, ale nie dlhšie ako 90 dní,

b) dlžník má podľa ohodnotenia, ktoré banka vypracúva na účel rozhodovania a poskytnutí úveru také ohodnotenie, na základe ktorého by mu banka odmietla poskytnúť úver,

c) dlžník je v likvidácii,

d) pohľadávka vznikla plnením zo zábezpeky poskytnutej za dlžníka a záväzok dlžníka bol splatný v splátkach alebo

e) na základe rozboru dlžníka podľa postupov určených vo vnútorných predpisoch banky sa predpokladá, že splatenie pohľadávky je neisté.

Pochybná pohľadávka je pohľadávka banky voči dlžníkovi, ktorý nie je bankou alebo zahraničnou bankou a

a) dlžník je v omeškaní s platením pohľadávky dlhšie ako 90 dní, ale nie dlhšie ako 360 dní,

b) dlžník je vo vyrovnanom konaní,

c) dlžník ju neuznáva,

d) na majetok dlžníka bol podaný návrh na vyhlásenie konkurzu a bol ustanovený predbežný správca konkurznej podstaty,

e) vznikla ako dôsledok neplatného právneho úkonu alebo

f) na základe rozboru dlžníka podľa postupov určených vo vnútorných predpisoch banky sa predpokladá, že pohľadávka bude splatená len čiastočne.

Stratová pohľadávka je pohľadávka banky voči dlžníkovi, ktorý nie je bankou alebo zahraničnou bankou, ak

a) je dlžník v omeškaní s platením pohľadávky dlhšie ako 360 dní,

bol zamietnutý návrh na vyhlásenie konkurzu na majetok dlžníka pre nedostatok majetku,

b) bol vyhlásený konkurz na majetok dlžníka,

c) bol zrušený konkurz na majetok dlžníka z dôvodu, že jeho majetok nepostačuje ani na úhradu nákladov konkurzného konania,

d) je to pohľadávka voči osobe, ktorá má osobitný vzťah k banke alebo má kontrolu nad bankou a omeškanie s jej platením je dlhšie ako 90 dní alebo

e) na základe rozboru dlžníka podľa postupov určených vo vnútorných predpisoch banky sa predpokladá, že pohľadávka nebude splatená ani čiastočne.

Reštrukturalizovaná pohľadávka sa zatriedi do tej triedy pohľadávok, do ktorej bola zatriedená pred reštrukturalizáciou, okrem prípadu, keď bola pred reštrukturalizáciou zatriedená ako štandardná, vtedy sa zatriedi medzi štandardné pohľadávky s výhradou. Pri každej ďalšej reštrukturalizácii sa pohľadávka zatriedi do nižšej triedy pohľadávok, než bola zatriedená pred touto reštrukturalizáciou.

Pohľadávka, ktorá vznikla plnením zo zábezpeky poskytnutej za dlžníka, ak bol jeho záväzok splatný jednorazovo, sa zatriedi ako pochybná pohľadávka prípadne ako stratová pohľadávka, ak bol ako stratový zatriedený záväzok banky z poskytnutej zábezpeky pred jeho splnením.

Pohľadávka, ktorá vznikla odstúpením od zmluvy, sa zatriedi ako pochybná pohľadávka prípadne ako stratová pohľadávka, ak bola zatriedená ako stratová pohľadávka zo zmluvy, od ktorej banka odstúpila.

Ak bolo uspokojenie pohľadávky dohodnuté v splátkach, táto sa zatriedi do vyššej triedy pohľadávok, ak je uspokojovaná riadne a včas nepretržite počas prvých 180 dní novodohodnutej doby splatnosti, v ktorej sú splatné nielen úroky, ale aj istina. Rovnako sa postupuje po uplynutí ďalších 180 dní.

Pohľadávka, ktorá sa stala okamžite splatnou z dôvodu neplnenia peňažných záväzkov dlžníka, sa zatriedi ako pochybná pohľadávka, prípadne ako stratová pohľadávka, ak bola zatriedená ako stratová pohľadávka predtým, ako sa stala okamžite splatnou.

Ocenenie dlhových cenných papierov, ktoré banka drží do splatnosti, s výnimkou dlhových cenných papierov emitovaných štátmi zóny A a centrálnymi bankami štátov zóny A sa upravuje

a) štvrťročne, k poslednému dňu príslušného kalendárneho štvrťroka, o opravné položky, vyjadrujúce predpokladané straty, ak emitent uverejňuje informácie podľa opatrenia NBS,

b) polročne, k poslednému dňu príslušného kalendárneho polroka, o opravné položky, vyjadrujúce predpokladané straty, ak emitent predkladá svoje údaje burze cenných papierov a neuverejňuje informácie podľa písmena a),

c) ročne, k poslednému dňu príslušného kalendárneho roka, o opravné položky, vyjadrujúce predpokladané straty, ak emitent uverejňuje svoju výročnú správu a neuverejňuje informácie podľa písm. a) a nepredkladá údaje podľa písmena b).

Ocenenie dlhových cenných papierov, ktoré banka drží do splatnosti a pohľadávok sa upravuje o opravné položky, vyjadrujúce predpokladané straty, a to

a) 20 % z nezabezpečenej hodnoty neštandardnej pohľadávky,

b) v hodnote vyčíslenej podľa postupov uvedených v jej vnútorných predpisoch, nie menej ako 50 % z nezabezpečenej hodnoty pochybného dlhového cenného papiera, ktorý banka drží do splatnosti, a nie viac ako 95 % z nezabezpečenej hodnoty pochybného dlhového cenného papiera, ktorý banka drží do splatnosti, a nie menej ako 50 % z nezabezpečenej hodnoty pochybnéj pohľadávky a nie viac ako 95 % z nezabezpečenej hodnoty pochybnéj pohľadávky,

c) 100 % z nezabezpečenej hodnoty stratového dlhového cenného papiera, ktorý banka drží do splatnosti a 100 % z nezabezpečenej hodnoty stratovej pohľadávky,

d) 100 % nezabezpečenej hodnoty pohľadávky podľa písmen a) a b) voči podnikateľovi, ak predmetom zabezpečujúcim pohľadávku je vec alebo právo nevyhnutné na ďalšiu prevádzku podniku a pokračovanie v jeho základných činnostiach.

K záväzkom sa tvoria rezervy, vyjadrujúce predpokladané straty, v hore uvedenej výške.

Rezervy

Na úverové riziko z dlhových senných papierov, ktoré banka drží do splatnosti, na úverové riziko z pohľadávok a na úverové riziko zo záväzkov sa môžu tvoriť rezervy.

Rezervy vyjadrujúce úverové riziko z dlhových cenných papierov, ktoré banka drží do splatnosti a rezervy vyjadrujúce úverové riziko z pohľadávok, sa tvoria osobitne na úverové riziko zo štandardných dlhových cenných papierov, ktoré banka drží do splatnosti a na úverové riziko zo štandardných pohľadávok a osobitne na úverové riziko zo štandardných dlhových cenných papierov s výhradou, ktoré banka drží do splatnosti, a na úverové riziko zo štandardných pohľadávok s výhradou. Rezervy sa môžu členiť na rezervy tvorené osobitne ku skupinám dlhových cenných papierov, ktoré banka drží do splatnosti a ku skupinám pohľadávok zoskupených podľa

- a) ich hodnoty,
- b) druhov bankových činností, z ktorých pohľadávky vznikli,
- c) druhov emitentov alebo dlžníkov,
- d) lehôt ich splatností,
- e) toho, v ktorom odvetví hospodárstva emitenti alebo dlžníci podnikajú,
- f) zemepisných oblastí,
- g) štátov, v ktorých majú emitenti alebo dlžníci sídla,
- h) toho, či sú alebo nie sú zabezpečené,
- i) toho, či emitent alebo dlžník vznikol pred viacej ako jedným rokom alebo nie.

Opatrenie ustanovuje aj negatívne vymedzenie, pričom samotný výpočet a výška je skôr administratívno-technická operácia v zmysle účtovníctva.

Hlásenie

Hlásenie sa vypracúva štvrťročne, podľa stavu k poslednému dňu príslušného štvrťroka kalendárneho roka (písomne a elektronicky). Ak banka podniká prostredníctvom svojej pobočky v inom štáte a jeho právny poriadok ustanovuje všeobecne záväzné pravidlá pre úpravu oceňovania pohľadávok o predpokladané straty, vypracúva hlásenie o zatriedení

majetku a záväzkov v členení na časť za Slovenskú republiku a časť za pobočku v zahraničí, vypracúvanú v súlade s právnym poriadkom štátu, v ktorom pobočka podniká.

Hlásenie vypracúvané k poslednému dňu kalendárneho roka sa predkladá

na základe predbežných údajov do piatich kalendárnych dní odo dňa predloženia výkazu,

na základe údajov z ročnej účtovnej závierky do desiatich kalendárnych dní po zostavení ročnej účtovnej závierky a

na základe predĺženia lehoty na podanie daňového priznania k dani z príjmu právnických osôb podľa údajov k 31.decembru predchádzajúceho kalendárneho roka, ktoré sú banke známe k 31.marcu kalendárneho roka do 22.apríla kalendárneho roka.

Záverečné a prechodné ustanovenia

Zrušuje sa opatrenie Národnej banky Slovenska z 3.marca 1995 č.3/1995 o pravidlách hodnotenia pohľadávok a podsúvahových záväzkov bánk podľa rizík v nich obsiahnutých a pre tvorbu zdrojov na krytie týchto rizík (oznámenie č. 71/1995 Z.z.) v znení opatrenia Národnej banky Slovenska z 25.mája 2001 č. 10/2001 (oznámenie č. 213/2001 Z.z.) a v znení opatrenia Národnej banky Slovenska z 23.augusta 2002 č. 4/2002 (oznámenie č. 521/2002 Z.z.).

Toto opatrenie nadobúda účinnosť 1. januára 2003, okrem taxatívne určených ustanovení, ktoré nadobúdajú účinnosť 1. januára 2004.

2.2.4 Opatrenie o uverejňovaní informácií bankami a pobočkami zahraničných bánk a o spôsobe uverejňovania výročnej správy bánk a zahraničných bánk, ktoré podnikajú na území Slovenskej republiky

Účelom tohto novoprijatého opatrenia je vykonanie príslušných ustanovení zákona o bankách (§ 37 ods. 9 a 10 zákona) a obchodného zákonníka a táto potreba vyplynula z ustanovení odporúčaní Bazilejského výboru, čím sa má zabezpečiť samostatná informovanosť pre potreby transparentnosti (prípomíname striktné ustanovenia o bankovom tajomstve).

OPATRENIE Národnej banky Slovenska z 12.decembra 2002 o uverejňovaní informácií bankami a pobočkami zahraničných bánk a o spôsobe uverejňovania výročnej správy bánk a zahraničných bánk, ktoré podnikajú na území Slovenskej republiky: Národná banka Slovenska podľa § 37 ods. 9 a 10 zákona 483/2001 Z.z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov ustanovuje:

Rozsah uverejňovaných informácií

Informácie o činnosti banky a pobočky zahraničnej banky a o opatreniach na nápravu a pokutách, ktoré im boli uložené, sa uverejňujú podľa stavu k poslednému dňu príslušného kalendárneho štvrťroka v rozsahu a podľa vzoru uvedeného v prílohe č. 1 k opatreniu.

Informácie o finančných ukazovateľoch banky a pobočky zahraničnej banky sa uverejňujú podľa stavu k poslednému dňu príslušného kalendárneho štvrťroka alebo ich priemer, v rozsahu informácií individuálnej účtovnej závierky s výnimkou poznámok a podľa vzoru uvedeného v osobitnom predpise (Opatrenie Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 218323/2002-92 z 10.decembra 2002, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o usporiadaní, označovaní položiek individuálnej účtovnej závierky, obsahovom vymedzení týchto položiek a rozsahu údajov určených z účtovnej závierky na zverejnenie pre banky, pobočky zahraničných bánk, Národnú banku Slovenska, Fond ochrany vkladov, obchodníkov s cennými papiermi, Garančný fond investícií, Správcovské spoločnosti, pobočky zahraničných správckovských spoločností a podielové fondy) a v rozsahu a podľa vzoru uvedeného v prílohe č. 2 k opatreniu.

Informácie o akcionároch banky sa uverejňujú podľa stavu k poslednému dňu príslušného kalendárneho štvrťroka v rozsahu a podľa vzoru uvedeného v prílohe č. 3 k opatreniu.

Informácie o štruktúre konsolidovaného celku banky alebo subkonsolidovaného celku banky, ktorých je banka súčasťou, z hľadiska vzájomných vzťahov a z hľadiska zloženia týchto celkov sa uverejňujú podľa stavu k poslednému dňu príslušného kalendárneho štvrťroka; tieto informácie obsahujú

- a) názov, sídlo, hlavný predmet činnosti a štát, v ktorom prevažne pôsobí osoba, ktorá má postavenie materskej spoločnosti voči banke,
- b) schému konsolidovaného celku alebo subkonsolidovaného celku, ktorých je banka súčasťou,
- c) názov, sídlo a hlavný predmet činnosti jednotlivých členov konsolidovaného celku alebo subkonsolidovaného celku, ktorých je banka súčasťou, voči ktorým má banka postavenie materskej spoločnosti,
- d) štát, v ktorom prevažne pôsobia jednotliví členovia konsolidovaného celku alebo subkonsolidovaného celku, ktorých je banka súčasťou,
- e) druh a výšku vzájomných obchodov medzi bankou a jednotlivými členmi konsolidovaného celku alebo subkonsolidovaného celku, ktoré banka kontroluje a druh a výšku vzájomných

obchodov medzi jednotlivými členmi konsolidovaného celku alebo subkonsolidovaného celku, ktorých je banka súčasťou,

f) podiel banky na základnom imaní jednotlivých členov konsolidovaného celku alebo subkonsolidovaného celku, ktorý banka kontroluje,

g) podiel banky na hlasovacích právach jednotlivých členov konsolidovaného celku alebo subkonsolidovaného celku, ktorý banka kontroluje.

Spôsob uverejňovania informácií

Tieto informácie sa uverejňujú v slovenskom jazyku

a) aspoň v jednom z prevádzkových priestorov prístupných verejnosti každej prevádzkárne banky a jej pobočky a pobočky zahraničnej banky, aspoň do uverejnenia informácií za nasledujúci kalendárny štvrtrok a

b) na internetovej stránke banky a pobočky zahraničnej banky, aspoň do uverejnenia informácií za nasledujúci kalendárny štvrtrok.

Informácie, ktoré sú opravou uverejnených neúplných informácií, alebo ktoré sú opravou informácií, ktoré sa podstatne odchyľujú od skutočnosti, sa uverejňujú na osobitnej strane, ktorá sa v záhlaví výrazne označí slovom „OPRAVA“.

Podstatné odchylenie uverejnených informácií od skutočnosti

Na účely tohto opatrenia sa podstatným odchylením uverejnených informácií od skutočnosti rozumie, ak:

a) banka a pobočka zahraničnej banky

- neuverejní aspoň jednu činnosť, ktorej vykonávanie jej bolo príslušným orgánom obmedzené, dočasne pozastavené alebo zrušené,
- neuverejní úplný zoznam vykonávaných činností podľa udeleného povolenia,
- uverejní činnosť, na ktorú nemá udelené povolenie,
- uverejní nesprávnu citáciu výrokovej časti právoplatného rozhodnutia, ktorým bolo uložené opatrenie na nápravu,
- uverejní nesprávny počet právoplatných rozhodnutí, ktorými boli uložené opatrenia na nápravu,
- uverejní nesprávnu citáciu výrokovej časti právoplatného rozhodnutia, ktorým bola uložená pokuta,
- uverejní nesprávny počet právoplatných rozhodnutí, ktorými boli uložené pokuty,

b) sa banka

- v súvahe v uverejnenom zostatku ktorejkoľvek jednotlivej položky odchyli aspoň o 5 % oproti skutočnosti, alebo ak odchýlka uverejneného zostatku súčtu aktív celkom alebo súčtu pasív celkom je aspoň 5 % oproti skutočnosti,
- vo výkaze ziskov a strát v uverejnenom zostatku ktorejkoľvek jednotlivej položke odchyli aspoň o 5 % oproti skutočnosti, alebo ak odchýlka uverejneného zostatku súčtu nákladov a zisku bežného obdobia alebo súčtu výnosov a straty bežného obdobia je aspoň 5 % oproti skutočnosti
- v informáciách o ostatných finančných ukazovateľoch v uverejnenom zostatku ktorejkoľvek jednotlivej položky odchyli aspoň o 5 % oproti skutočnosti,

c) sa pobočka zahraničnej banky

- v súvahe v uverejnenom zostatku ktorejkoľvek jednotlivej položke odchyli aspoň o 5 % oproti skutočnosti, alebo ak odchýlka uverejneného zostatku súčtu aktív celkom alebo súčtu pasív celkom je aspoň 5 % oproti skutočnosti,
- vo výkaze ziskov a strát v uverejnenom zostatku ktorejkoľvek jednotlivej položky odchyli aspoň o 5 % oproti skutočnosti, alebo ak odchýlka uverejneného zostatku súčtu nákladov a zisku bežného obdobia alebo súčtu výnosov a straty bežného obdobia je aspoň 5 % oproti skutočnosti,
- v informácii o ostatných finančných ukazovateľoch v uverejnenom zostatku ktorejkoľvek položky odchyli aspoň o 5 % oproti skutočnosti,

d) banka v informáciách o svojich akcionároch uverejní o akcionárovi, ktorým je

- fyzická osoba nesprávne meno alebo priezvisko, alebo nesprávny podiel na hlasovacích právach banky v percentách na jedno desatinné miesto,
- právnická osoba a fyzická osoba – podnikateľ uverejní nesprávny názov (obchodné meno), nesprávne sídlo alebo nesprávny podiel na hlasovacích právach banky v percentách na jedno desatinné miesto,
- mesto, obec alebo vyšší územný celok nesprávny názov alebo nesprávny podiel na hlasovacích právach banky v percentách na jedno desatinné miesto,
- Fond národného majetku Slovenskej republiky nesprávny podiel na hlasovacích právach banky v percentách na jedno desatinné miesto,
- Orgán štátnej správy nesprávny názov, nesprávne sídlo alebo nesprávny podiel na hlasovacích právach banky v percentách na jedno desatinné miesto,

e) banka uverejní nesprávny názov (obchodné meno), nesprávne sídlo, alebo nesprávny hlavný predmet činnosti niektorého člena konsolidovaného celku alebo subkonsolidovaného celku, ktorý banka kontroluje,

f) banka a pobočka zahraničnej banky neuverejní aspoň jednu informáciu a súčasne nesprávne uverejní aspoň jednu inú informáciu v rámci rozsahu zverejňovania informácií.

Záverečné ustanovenia

Zrušuje sa opatrenie Národnej banky Slovenska z 22.decembra 2000 č. 3/2001 o uverejňovaní informácií bankami a pobočkami zahraničných bánk (oznámenie č. 51/2001 Z.z.).

Toto opatrenie nadobúda účinnosť 1. januára 2003.

2.3 Vnútna a vonkajšia analýza banky

V procese strategického plánovania je dôležité, aby v čase stanovovania cieľov banky, ktoré by mali byť súčasťou tvorby stratégie banky, ako aj v čase skúmania efektov z realizácie prijatých cieľov, vedenie banky dostatočne podrobne poznalo a vyhodnotilo súčasné pozície banky vo všetkých kľúčových oblastiach podnikateľskej činnosti banky. Ide o proces analýz vnútorných a vonkajších podmienok banky, ktorých výsledkom sú tzv. diagnózy.

Cieľom analýz je prostredníctvom identifikácie príležitostí a hrozieb vonkajšieho prostredia identifikovať silné a slabé stránky banky v jej vnútornej kapacite a nájsť spôsob využitia dobrých príležitostí a eliminovať potenciálne hrozby.

Vnútna (interná) analýza banky je zvyčajne orientovaná na finančné výsledky banky, vlastnícke vzťahy banky, organizačné usporiadanie banky, kvalitatívnu štruktúru manažmentu banky a pracovníkov banky, bankové produkty a služby, ocenenie bankových produktov a služieb, vybavenosť banky a tým aj na hmotný a nehmotný majetok banky, kapitálové prepojenia a pod.

Najdôležitejšie výsledky banky môžeme analyzovať najmä v dvoch skupinách pozícií:

a) súvahové (bilančné pozície)

- primeraná kapitálová pozícia,
- primeraná likvidita banky,
- dobrá kvalita úverového portfólia,
- silná výnosová schopnosť banky,

b) výkonnostné pozície

- čistá úroková marža,

- pomer rezerv a opravných položiek na klasifikované rizikové aktíva k celkovým priemerným výnosovým aktívam,
- čistá neúroková marža,
- rentabilita vlastného imania,
- rentabilita aktív,
- vnútorné generovanie kapitálu banky.

Ukazovateľ	Spôsob výpočtu	Odporúčaná hodnota
Kapitálová pozícia	Pomer vlastného imania (kapitálu banky) k rizikovo váženým aktívam, tj. kapitálová primeranosť, Pomer vlastného imania k celkovým hrubým úverom	Väčšia ako 8 %
Likvidita banky	Pomer sekundárnych zdrojov banky k vlastnému imaniu banky	Menšia ako 50 %
	Pomer sekundárnych zdrojov k výnosovým aktívam banky	Menšia ako 10 %
Kvalita úverového portfólia	Pomer klasifikovaných rizikových úverov k celkovým úverom	Menšia ako 20 %
	Pomer odpísaných úverových aktív k priemerným hrubým úverom	Menšia ako 5 %
Výnosová schopnosť banky	Pomer výnosových aktív k celkovým aktívam banky	Väčšia ako 90 %
Čistá úroková marža	Pomer čistý úrokových výnosov k priemerným výnosovým aktívam	Väčšia ako 4 %
Úroveň opravných položiek na výnosové aktíva	Pomer rezerv a opravných položiek na klasifikované rizikové aktíva k celkovým priemerným výnosovým aktívam	Väčšia ako 50 %

Čistá neúroková marža	Pomer čistých neúrokových výnosov (nákladov) k priemerným celkovým aktívam	Väčšia ako -2 %
Rentabilita vlastného imania	Pomer čistého výnosu z bankovej činnosti k vlastnému imaniu banky	Väčšia ako 15 %
Rentabilita aktív	Pomer čistého výnosu z bankovej činnosti k priemerným celkovým aktívam	Väčšia ako 0,5 %
Vnútorne generovanie kapitálu banky	Medzinárodný nárast vlastného imania bez externého zvyšovania vlastného imania (kapitálu banky)	Väčšia ako 10 %

2.4 Vyhodnocovanie zásad metódou CAMEL

Klasickým prístupom k internej analýze banky je metóda CAMEL. Túto metódu vypracovala ratingová agentúra Moody's a jej názov je odvodený od začiatkových písmen kľúčových oblastí banky, ktoré sa analyzujú.

Capital (Kapitál)

Assets (Aktíva)

Management (Manažment)

Earnings (Výnos)

Liquidity (Likvidita)

Metóda CAMEL je vhodná na identifikovanie kvalitných alebo nedostatočných pozícií banky a veľmi často ju používajú aj audítorské spoločnosti v záujme prezentovať čo najobjektívnejšie hodnotenie banky. Nevyhnutným predpokladom tejto analýzy je dôkladné poznanie účtovných zásad platných pre obchodné banky a interpretácia obsahu účtovných (finančných) výkazov banky. Finančné výkazy bánk majú štandardizovanú formu a ich obsah každoročne stanovuje Národná banka Slovenska.

Aj keď sa finančné výkazy bánk v rôznych štátoch môžu formálne odlišovať, základné princípy objasňujúce významné pozície banky sú v zásade rovnaké. Vo väčšine štátov sa finančné výkazy pripravujú v súlade so všeobecne prijatými účtovnými zásadami. Banky

dodržiavajú štandardizovanú formu prezentácie údajov hlavne pri takých výkazoch, ako sú súvaha a výkaz ziskov a strát.

U nás vybrané údaje a informácie o bankách publikuje mesačne Národná banka Slovenska prostredníctvom bankovej štatistiky. Ide o súhrnnú skrátenú bilanciu a výkazov ziskov a strát za celý bankový sektor. Ďalej banky publikujú výsledky auditu vo svojich výročných správach a časť týchto informácií má tiež formu bilancie a výkazu ziskov a strát.

Pri metóde CAMEL je dôležité, že jednotlivé prvky nehodnotíme samostatne, ale v ich vzájomných súvislostiach, keďže všetky prvky, ktoré sú predmetom analýzy, na seba navzájom pôsobia. Hodnotiť izolovane len jeden prvok by znamenalo skresľovať celkovú pozíciu banky. Ak má banka významné dcérske spoločnosti (podielová účasť nad 70 %) napríklad investičný fond, leasingovú spoločnosť, faktoringovú spoločnosť a podobne, je potrebné pri tejto metóde pracovať s konsolidovanými údajmi banky.

Kapitál

Kapitál, kapitálová primeranosť banky alebo v zjednodušenom chápaní aj solventnosť banky sú ukazovatele, ktoré vyjadrujú úroveň podnikateľských rizík banky. Kapitál (vlastné imanie) banky by mal byť i hranicou, ktorá určuje absorbovateľnosť potenciálnych strát banky. Vysoký objem kapitálu môže banka napríklad pomôcť oživiť zdĺhavý cyklus útlmu, banka môže prijať agresívnejšie stratégie, alebo sa môže rozhodnúť pre väčšie riziká s potenciálne vyššími výnosmi. Naopak nízka úroveň kapitálu obmedzuje flexibilitu obchodného rozhodovania manažmentu banky, teda obmedzuje veľkosť bilančnej sumy banky.

Kapitálová primeranosť je základný ukazovateľ regulačných opatrení centrálnej banky a základný ukazovateľ zo skupiny kľúčových ukazovateľov charakterizujúcich zdravie banky.

Solventnosť banky je ukazovateľ, ktorý v rovnakej ekonomickej interpretácii vyjadruje schopnosť kapitálu ručiť za záväzky banky vrátane potenciálnych rizík banky.

Preto ak sa zaoberáme otázkou primeranej veľkosti kapitálu banky, jeho požadovanú úroveň musíme dať do súvislosti s:

- I. úverovým rizikom – úverová kapacita banky, zadlženosť banky,
- II. trhovým rizikom – schopnosť banky kryť straty, ktoré môžu vzniknúť napr. z obchodov na finančných trhoch,
- III. podsúvahovými rizikami – schopnosť banky kryť straty, ktoré môžu vzniknúť napr. zo záruk banky za jej klientov,

IV. ďalšími obchodnými rizikami – schopnosť banky kryť straty napr. z nekvalitného úverového portfólia, z nekvalitného portfólia cenných papierov, dlhopisov a pod.

V tejto súvislosti je veľmi dôležité správne stanoviť zloženie kapitálu tak, aby porovnanie kapitálu a sumy, ktorou oceňujeme riziká banky, korektne vyjadriło dostatočnosť alebo nedostatočnosť kapitálu banky. V sume kapitálu (vlastného imania) by mali byť zahrnuté napríklad rezervy na krytie rizikových aktív, iné rezervy banky, podriadený dlh a pod.

Pre stanovenie kapitálovej primeranosti banky sa kapitál banky vypočítava spôsobom, ktorý stanovuje Národná banka Slovenska v pravidlách o kapitálovej primeranosti bánk zverejňovaných vo Vestníku Národnej banky Slovenska.

Aktíva banky (bilančná suma banky)

Veľkosť aktív banky alebo veľkosť bilančnej sumy banky je dôležitý prvok z pohľadu kvantitatívnej pozície banky v bankovom sektore. Vyššiu vypovedaciu hodnotu z pohľadu kvality banky má kvalita aktív banky. Analyzovať kvalitu aktív znamená poznať riziká, ktoré jednotlivé skupiny aktív alebo dokonca konkrétne samostatné položky aktív môžu banke priniesť a ktoré sa banka musí snažiť eliminovať.

Ohodnotenie kvality aktív je náročný proces a podlieha aj subjektívnemu pohľadu hodnotiteľa. Môžeme konštatovať, že mnohé nútené správy bánk boli a sú spôsobované zlou kvalitou aktív a nedostatočne ohodnotenou rizikovosťou aktív. Ak má banka záujem o čo najväčší rast bilančnej sumy bez dôsledného sledovania rizikovosti rýchlo rastúcich aktív a navyše základné finančné výkazy banky nedokážu signalizovať významné riziká, môže sa veľmi ľahko dostať do nútenej správy.

Pri analyzovaní kvality aktív banka zvyčajne vychádza zo základného účtovníctva, ale potrebuje aj rozsiahle operatívne evidencie prispôsobené sledovaniu rôznorodých rizík. Vychádzame z dvoch významných oblastí:

- a) riadenie úverového rizika banky,
- b) hodnotenie kvality aktív a osobitne úverového portfólia banky.

Ak sa zaoberáme riadením úverového rizika, hodnotíme najmä vzťah medzi maximálnou úrovňou rizikovosti banky. Banky v tejto súvislosti zvyčajne pracujú s ukazovateľom kapitálovej primeranosti. Ďalším krokom je jasné definovanie, ktoré skupiny aktív sú rizikové, ako je možné stanoviť, sledovať a hodnotiť ich rizikovosť čo najpružnejšie a v čo najefektívnejších časových obdobiach tak, aby včas signalizovali negatívnu zmenu rizika.

V súvislosti s rizikom aktív banky je prvoradou otázkou, akých klientov má banka. To znamená objasniť si štruktúru aktív banky napríklad z pohľadu orientácie na klientov fyzické osoby, podnikateľské subjekty a v prípade financovania medzinárodných obchodov aj na krajiny, s ktorými sa finančné obchody realizujú. Ak ide o podnikateľské subjekty, potom je dôležité poznať, z ktorých odvetví ekonomiky a aké riziká možno očakávať. Rovnako je to aj v prípade rizikovosti krajín, partnerských bánk a pod.

Pri hodnotení úverového rizika banky je dôležité sledovať vývoj zadĺženosti banky vo vzťahu k veľkosti cudzích pasív banky. Osobitne sa treba zamerať na primárne zdroje a osobitne na sekundárne zdroje banky. Štruktúra aktív v členení na základné skupiny, napr. úvery, cenné papiere a majetkové podiely banky vytvára určitú úroveň rizikovosti banky. Preto je potrebné sledovať a hodnotiť aj ich podrobnejšiu štruktúru rizikovosti.

Banka je povinná členiť úvery z hľadiska:

- a) ich veľkosti na celkových výnosových aktívach (v súvislosti s výkonnosťou banky, ale aj v súvislosti s maximálnou rizikovosťou banky),
- b) klientov (úverová angažovanosť),
- c) účelu úverov a časovej štruktúry úverov (prevádzkové, investičné v súvislosti s likviditou banky),
- d) očakávaného vývoja bonity klientov (v súvislosti s likviditou banky, kapitálovou vybavenosťou, tvorbou opravných položiek a rezerv a výkonnosťou banky).

Nadmerná koncentrácia poskytovaných úverov do určitých odvetví ekonomiky je jeden z kľúčových faktorov, ktoré súvisia s mnohými problémami bánk. Banky, ktoré prekročili napríklad podmienky obozretného podnikania, úverovej angažovanosti voči ekonomicky prepojeným klientom alebo skupinám klientov, sú veľmi zraniteľné už pri akýchkoľvek malých zmenách ekonomických alebo trhových podmienok.

Veľmi významné je aj hodnotenie vývoja už vzniknutých problémov s nesplácanými úvermi, ich kvantifikácia, ozdravovanie, predaj úverov, politika banky pri tvorbe a použití opravných položiek a rezerv a pod. História strát bánk z úverovej činnosti je veľmi značná a z pohľadu existencie banky je nekompromisná.

Potrebné je zaoberať sa aj analýzou mimobilančných (podsúvahových) záväzkov banky. Ide napríklad o záruky banky, dočasné vlastníctvo cenných papierov, avalovanie úveru a pod., ktoré je potrebné sledovať a hodnotiť jednak v súvislosti s likviditou banky, ale aj napríklad v súvislosti s výkonnosťou banky.

Pri hodnotení banky je manažment jednou z najdôležitejších oblastí hodnotenia, ale aj jednou z oblastí, ktorá najviac podlieha subjektívnemu hodnoteniu. Zvyčajne sa okrem „subjektívnych“ hodnotení manažmentu používajú aj relatívne objektívne meradlá, ktoré nepriamo napríklad prostredníctvom výkonnosti banky merajú kvalitu manažmentu banky. Takýmito meradlami kvality manažmentu sú napríklad:

- a) spôsob schvaľovania obchodov banky,
- b) spôsob hodnotenia úverového rizika klientov banky,
- c) pôsob tvorby rezerv a opravných položiek,
- d) spôsob stanovenia a implementovania stratégií banky,
- e) súlad s corporate governance (dobrá správa a riadenie banky).

V rámci hodnotenia manažmentu je predovšetkým dôležité ohodnotiť úroveň jeho rozhodovania a riadenia vrátane kontrolného procesu v banke. Manažment možno ďalej nepriamo hodnotiť aj prostredníctvom celkového image banky, úrovne poskytovaných služieb, pozície na finančných trhoch, výsledku hodnotenia ratingových agentúr a pod.

Výnosy banky

Výnosy, výnosovosť (rentabilita) alebo ziskovosť banky sú ukazovatele, ktoré vyjadrujú podnikateľskú schopnosť banky vytvárať zisk jednak v prospech akcionárov banky, ako aj zisk pokrývajúci prevádzkové a rozvojové potreby banky, prípadne straty banky.

Tieto ukazovatele sa dajú považovať aj za meradlo hodnotenia úrovne manažmentu. Je však dôležité pracovať nielen s týmito súhrnnými ukazovateľmi, ale opäť spájať jednotlivé nákladové a výnosové skupiny položiek s príslušnými skupinami výnosových aktív alebo cudzích pasív banky.

Je dôležité, či vysoké úrokové výnosy súvisia s nízkou alebo vysokou rizikovosťou úverových aktív alebo napríklad s vysokou tvorbou opravných položiek banky a pod. Taktiež je dôležité poznať, či podstatné výnosy z bankovej činnosti získava banka z úročených aktív alebo z poplatkov a provízií, tj. Podsúvahových aktív banky.

Likvidita banky

Likviditu zvyčajne sledujú a hodnotia banky jednak z pohľadu zmien bilančných pozícií, jednak z pohľadu vývoja očakávaných príjmov a výdavkov banky. Úroveň likvidity sa spája s veľkosťou rýchlolikvidných aktív banky schopných predaja ako aj so zostatkovou hodnotou aktív a pasív banky podľa zodpovedajúcich časových období. Pretože ide o druhú najzákladnejšiu pozíciu banky pri celkovom hodnotení zdravia banky, základné princípy

likvidity banky určuje zvyčajne centrálna banka opatrením na tvorbu povinných minimálnych rezerv, ak sú súčasťou menovej politiky centrálnej banky, a ďalej opatrením o pravidlách likvidity bánk.

Primeraná úroveň likvidity je veľmi dôležitá hlavne pre malé a stredné banky, ak ich veľkosť meriame veľkosťou bilančnej sumy. Tieto banky sú značne závislé od zloženia klientov a od dennej potreby likvidných peňažných prostriedkov, ktorými sú schopné kryť hotovostné a bezhotovostné potreby klientov.

Na likviditu banky sa treba tiež pozeráť z pohľadu vývoja rizikovosti úverových aktív. Nesplácanie úverov, zablokovanie obrátky peňazí v banke jednoznačne pôsobí na potrebu dodatočných peňažných prostriedkov banky. V našich podmienkach je akceptovateľná 20 %-ná úroveň rýchlolikvidných aktív banky na celkových výnosových aktívach banky.

Rýchlolikvidnými aktívami banky sú zvyčajne hotovosť v pokladniciach banky, povinné minimálne rezervy, krátkodobé i dlhodobé štátne cenné papiere, ak sú verejne obchodovateľné a likvidita trhu je pružná, ďalej cenné papiere emitované centrálnou bankou a bežné účty banky, ak prístup k nim je maximálne operatívny. Ďalšou podmienkou, ktorá vyplýva z opatrenia centrálnej banky o pravidlách likvidity je, že banka by mala krátkodobé aktíva kryť krátkodobými pasívami, strednodobé a dlhodobé aktíva strednodobými a dlhodobými pasívami. To znamená, že koeficient likvidity by sa mal rovnať 1 (paritný).

Likvidita banky je daná aj štruktúrou cudzích pasív a veľkosťou hotovosti banky v pokladniciach banky a zároveň aj prístupom banky k „fyzickým“ peniazom z emisnej banky alebo z iných obchodných bánk. Tiež je dôležitá štruktúra primárnych a sekundárnych cudzích pasív banky. Ak je banka závislá napr. viac ako 10 % na nákupe zdrojov na peňažnom trhu, teda na sekundárnych zdrojoch, likvidita banky je riadená v kritickom koridore rizík, teda v hraničnom rozpätí, za ktorým je otvorenosť trhovému vplyvu bankou nekontrolovateľná, najmä v podmienkach veľmi nestabilného krátkodobého peňažného trhu.

S likviditou banky je možné spájať aj cenový vývoj na finančnom trhu a vývoj likvidity napríklad domáceho peňažného trhu. Banky si zvyčajne udržiavajú vyššiu likviditu v prípade veľkých výkyvov úrokových sadzieb alebo v prípade výkyvov v likvidite trhu. Vyšší nákup zdrojov na peňažnom trhu, ak je tento trh menej likvidný a sú na ňom vysoké úrokové sadzby, by mohol sťažiť prístup banky k zdrojom, tj. likvidný problém banky, a vyvolal by aj vyššie úrokové náklady, tj. výkonnostný problém banky.

2.5 Vplyv zásad na strategické ciele banky

Zásady obozretného podnikania bánk explicitne určujú rámec postupu banky, ktorý sa prejavuje až reálnym výkonom ustanovení jednotlivých opatrení, ktoré následne vystupujú v celej rovine vnútrobankových predpisov, prejavia sa v rozhodovaní správnych orgánov banky, vykonávania právomoci zo strany manažmentu, čím vytvárajú sústavu právnych vzťahov, a tak sa uvádzajú do života. Strategické ciele sú jedným z rozhodujúcich krokov pri formulovaní stratégie banky, sú základnými prvkami stratégie každej organizácie, bez ohľadu na jej veľkosť, druh, pôsobenie alebo zameranie.

Manažment banky v súčinnosti so správnyimi orgánmi banky v rámci strategických cieľov konkretizujú poslanie banky, ukazujú budúci smer vývoja a pomáhajú pri formulovaní stratégie. Formálne určujú, čo chce banka dosiahnuť v priebehu najbližších 3 až 5 rokov. Pri formulovaní strategických cieľov banky sa konzultujú jednotlivé čiastkové otázky so všetkými zamestnancami banky.

Z formálneho hľadiska by strategické ciele mali spĺňať isté kritériá?: flexibilita, jasnosť, stručnosť, jednoznačnosť, merateľnosť a kvantifikovanosť, náročnosť a reálnosť, motivačnosť a musia obsahovať časový horizont plnenia, ktorý bude následne kontrolovaný. To sa prejavuje v jednotlivých zásadách obozretného podnikania bánk, kde pretransparovanosť jedného ukazovateľa tlačí na všetky ostatné. Ak si banky stanovia strategické ciele, ide o celú sústavu cieľov, ktoré vnútorne súvisia a vzájomne sa podmieňujú. Strategické ciele sa odvodzujú nielen od konkrétnych podmienok banky, ale aj od globálneho podnikateľského prostredia. To znamená, že banky pri formulácii strategických cieľov musia rešpektovať príslušné právne, ale aj etické normy, spoločenské podmienky, ekonomickú a politickú situáciu v krajine a pod. Z hľadiska pyramídy cieľov rozoznávame ciele: základné ciele (snaha o dosiahnutie maximálneho zisku, pri udržaní sa na trhu), poslanie banky, strategické ciele a operatívne ciele.

Kľúčovým cieľom strategického riadenia banky je prepojiť riziká banky s jej výnosnosťou tak, aby sa dosiahol maximálny zisk (maximálna rentabilita investície na činnosť banky) v prospech jej akcionárov. Význam strategických cieľov banky z hľadiska aplikovania a relaizovania zásad obozretného podnikania bánk spočíva v tom, že

- a) usmerňujú činnosť banky,
- b) zabezpečujú existenciu a hodnotenie ukazovateľov výkonnosti,
- c) zlepšujú image banky,
- d) zlepšujú motiváciu pracovníkov.

Stratégia banky pozostáva z optimalizácie vzťahov medzi výnosmi a rizikom:

riziká:

- úverové riziko,
- riziko likvidity,
- riziko úrokových sadzieb,
- riziko kapitálu,

b) výnosy

- výnosové úroky,
- príjmy z poplatkov,
- investičné výnosy,
- výnosy z obchodovania.

Strategické ciele pre potreby harmonizácie so zásadami obozretného podnikania bánk obsahujú najmä:

a) podnikanie banky

- podnikateľské ciele súvisia napr. s typom banky, s image banky, s dôvodmi podnikania a pod.,

b) rozvoj riadenia banky

- tieto strategické ciele súvisia s riadiacimi schopnosťami manažmentu banky, odbornosťou riadiacich pracovníkov, riadením kariéry v banke a pod.,

c) organizačná štruktúra banky

- súvisia s počtom a funkčným zameraním organizačných útvarov banky. Ide o to, aby počet útvarov a ich funkcie zodpovedali napr. veľkosti bilančnej sumy banky, aby boli primerané dosahovanému zisku a pod.,

d) prevádzková činnosť banky

- tieto ciele môžu súvisieť s personálnym obsadením prevádzkových úsekov banky, a to aj technickým vybavením. Napríklad pracovné zaťaženie pracovníkov musí zodpovedať počtu a požiadavkám klientov. Technické vybavenie musí zodpovedať veľkosti toku dát, ich operatívnosti, štruktúrovanosti a pod.,

e) marketing

- marketingové programy nadobúdajú v strategickom plánovaní bánk čoraz väčší význam. Tieto ciele súvisia napríklad s analýzou konkurencie, analýzou klientov banky, analýzou úrovne sporivosti, analýzou vývoja jednotlivých sektorov ekonomiky a pod.,

f) financovanie

- tradičné ciele plánovania sa týkajú predovšetkým finančných cieľov. Kľúčovými cieľmi sú napr. rast vkladov, rast príjmov, objem úverov, rast zisku. Od ekonomických faktorov a podmienok bude závisieť, do akej miery je možné reálne očakávať zisky v takých oblastiach, ako ne napr. úverovanie

g) kapitál banky

- tieto strategické ciele súvisia jednak s veľkosťou kapitálu vo väzbe na rast zdrojov banky a tiež s internou schopnosťou banky generovať vlastné finančné zdroje. Ide o celkovú kapitálovú pozíciu banky,

j) výkaz ziskov a strát

- úrokové výnosy,
- úrokové náklady,
- čisté úrokové výnosy,
- výnosy z poplatkov a provízií,
- výnosy prevádzkových služieb banky,
- použitie opravných položiek vytvorených na rizikové aktíva,
- výnosy z predaja hmotného a nehmotného majetku,
- neúrokové náklady
- čisté neúrokové výnosy,
- hrubý zisk,
- daň,
- zisk po odvode dane.

2.6 Zhrnutie kapitoly

Bankové subjekty sú povinné v rámci zabezpečenia stability bankového sektora dodržiavať opatrenia NBS o obozretnom podnikaní bánk, na tvorbe ktorých sa rozhodujúcou mierou podieľa Národná banka Slovenska. Hlavným cieľom mojej diplomovej práce je zhodnotiť fungovanie a efektívnosť doterajšieho bankového dohľadu NBS cez aplikáciu opatrení Národnej banky Slovenska o obozretnom podnikaní. Na bankový sektor sa pozerám komplexne, tj. ako na všetky komerčné banky, ktoré pôsobia na Slovensku a spadajú pod bankový dohľad NBS. Pre splnenie môjho cieľa som si vytýčil parciálne ciele, ktorých plnenie je obsahom jednotlivých kapitol tejto diplomovej práce. Pri spracovaní diplomovej práce som sa opieral o základné právne predpisy z oblasti finančného a obchodného práva, komunitárne bankové právo, výročné správy NBS, interné vnútorné akty bánk a Bazilejské dohody (platný

právný stav k 1.2.2003). Pri špecifikovaní bankového dohľadu NBS som čerpal hlavne z odbornej internej literatúry, ktorú oficiálne publikuje NBS.

Niektoré zásady obozretného podnikania bánk majú skôr administratívno-technický charakter, pretože určujú obsah a periodicitu hlásení, ktoré banky predkladajú NBS. Takto vymedzené zásady chápeme ako zásady obozretného podnikania bánk v užšom slova zmysle, kde dominujúcim subjektom je NBS. Zásady obozretného podnikania bánk v širšom slova zmysle predstavujú aplikáciu „rigorózných“ zásad obozretného podnikania bánk v užšom slova zmysle vymedzených opatreniami NBS, ktoré sa prejavujú právnymi i mimoprávnymi aspektmi, ktoré je potrebné chápať v ich integrálnej rovine, v praktickej činnosti bánk ako zásady dobrej správy a riadenia bánk (tzv. corporate governance). Takéto „nové“ ponímanie zásad obozretného podnikania bánk vytvára dve časti mojej diplomovej práce a dva základné ciele.

Otázky súvisiace so zásadami obozretného podnikania bánk sú kvalitatívnou úrovňou – zdravím bankového sektora, tj. každej jednotlivej obchodnej banky v tomto sektore. Ide o významnú skutočnosť, ktorá spočíva v tom, že spôsob riadenia obchodnej banky je určujúcim prvkom stability a dlhodobej existencie obchodnej banky – zvyčajné postupy a praktiky obchodných bánk, ich manažmentu pri rozhodovaní sa o obchodnej, bankovej činnosti vrátane všetkých ďalších významných súvislostí.

Súčasťou právnych inštitútov NBS je stanovenie noriem tzv. obozretného podnikania, ktoré vytvárajú základný rámec a konkrétne minimálne normy rizík v manažmente komerčnej banky, ktoré ale každá komerčná banka prispôbuje špecifikám svojej obchodnej činnosti a svojim perspektívnym zámerom. Normy obozretného podnikania nezaručujú, že ak ich banka bude dodržiavať, neocitne sa v riziku ohrozenia celkovej solventnosti banky, ale sú nástrojom, ktorý núti banku eliminovať niektoré zo základných druhov rizík. Pre zabezpečenie dlhodobej stability komerčnej banky je však potrebné okrem dodržiavania pravidiel obozretného podnikania rozpracovať vlastnú sústavu noriem a limitov rizík a celý systém riadenia rizík, ktorý umožňuje pri vzniku rizík aplikovať jednak nástroje pasívneho manažmentu rizík, spočívajúci v sanácii rizík vytvoreným ziskom, a jednak nástroje aktívneho manažmentu. Každý obchod, ktorý banka uzatvára, je spojený s určitým rizikom a ak komerčná banka nebude tieto riziká schopná riadiť a vytvárať si rezervné prostriedky na krytie nepredvídateľných strát, môže dôjsť k ohrozeniu likvidity banky.

3 EFEKTÍVNE PRAVIDLÁ PRE OBOZRETNÉ PODIKANIE BÁNK A ICH PREPOJENIE NA LEGISLATÍVU EURÓPSKEJ ÚNIE

Niektoré zásady obozretného podnikania bánk majú skôr administratívno-technický charakter, pretože určujú obsah a periodicitu hlásení, ktoré banky predkladajú NBS. Takto vymedzené zásady chápeme ako zásady obozretného podnikania bánk v užšom slova zmysle, kde dominujúcim subjektom je NBS. Zásady obozretného podnikania bánk v širšom slova zmysle predstavujú aplikáciu „rigorózných“ zásad obozretného podnikania bánk v užšom slova zmysle vymedzených opatreniami NBS, ktoré sa prejavujú právnymi i mimoprávnymi aspektmi, ktoré je potrebné chápať v ich integrálnej rovine, v praktickej činnosti bánk ako zásady dobrej správy a riadenia bánk (tzv. corporate governance). Takéto „nové“ ponímanie zásad obozretného podnikania bánk vytvára dve časti našej diplomovej práce a dva základné ciele (zásady obozretného podnikania bánk v užšom slova zmysle a v širšom slova zmysle).

Pri spracovaní témy dobrej správy a riadenia sme vychádzali z ekonomických funkcií a právnych základov pôsobenia akciových spoločností, čo umožňuje pomenovať rozsah práv a záujmov všetkých zúčastnených strán. V tejto časti kapitoly uvádzame len veľmi stručný prehľad pravidiel platných v Európskej únii a zaoberáme sa otázkou efektívnosti a komplexnosti procesu aplikácie zásad CG v Slovenskej republike.

Slovenský zákonodarca musí na meniace sa ekonomické podmienky a potreby ekonomických subjektov reagovať aj zodpovedajúcou právnou reguláciou hospodárskej súťaže. Slovenská republika musí pritom rešpektovať záväzky na harmonizáciu súťažného práva, ktoré vyplývajú z uzavretej dohody o pridružení Slovenskej republiky k Európskemu spoločenstvu. Túto požiadavku a jeho kompatibilitu s právom Európskej únie zakotvilo aj uznesenie vlády Slovenskej republiky z roku 1992, ktorým sa schvaľujú pokyny vlády na zabezpečenie zlučiteľnosti československého právneho poriadku s právom Európskeho spoločenstva. Tieto pokyny sa automaticky premietajú do právneho poriadku Slovenskej republiky, a to vo forme doložky o zlučiteľnosti s právom Európskej únie. V podmienkach Európskej únie hovoríme o tzv. supranacionálnom práve, ktoré môžeme členiť na unijné právo v užšom zmysle slova a na komunitárne právo, teda jednotné právo, ktoré má priamy účinok a priamu aplikovateľnosť, a tým aj prednosť pred národným právom členských štátov Európskej únie. Súčasťou právneho rámca Európskej únie je harmonizované právo, v ktorom sa ako právne inštrumentácia spravidla preferenčne využívajú smernice (nariadenia, smernice, rozhodnutia a odporúčania), ktorých výsledkom je právo harmonizované, teda nie jednotné.

V tejto kapitole sa pokúsim o vymedzenie pôsobenia dobrej správy a riadenia v zmysle starostlivosti dobrého hospodára z pohľadu zákonov a regulátorov, pričom tieto inštrumenty podľa môjho názoru neohraničujú ich pôsobenie. Postavenie zákonov a regulátorov je potrebné vnímať v širšom kontexte a podľa článku 3 odsek 2 a v logickej nadväznosti článku 3 odsek 3 Ústavy Slovenskej republiky: „Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.“, teda corporate governance umožňuje spoločnostiam „nebáť sa“ implementovať svoje vlastné vnútrobankové pravidlá, svoju vlastnú predstavu o správe a riadení spoločnosti, samozrejme za predpokladu, že nedôjde k excesu so zásad corporate governance – otázka zodpovednosti i možnosti trestného stíhania. Chcel by som zvýrazniť, že základnou úlohou zákonov a regulátorov nie je pôsobiť reštriktívne a retardačne, ale práve naopak, vytvárať možnosti prechodu Slovenskej republiky na štandardnú trhovú ekonomiku, a to za účasti všetkých ekonomických subjektov hospodárskej sústavy.

3.1 Obchodné právo Európskej únie

Európska únia predstavuje širšie poňatú korporáciu s ekonomickými, právnymi, sociálnymi, kultúrnymi a podobnými aspektmi; je to supranacionálna organizácia, ktorej členovia sa vzdali sčasti svojej suverenity za účelom lepšieho zajtrajška. Európska únia je dynamická sústava, ktorá vo svojich zakladateľských zmluvách (primárne právo) zakotvila voľný pohyb osôb, tovaru, služieb a kapitálu. Sekundárne pramene práva (smernice, nariadenia, odporúčania, stanoviská) spolu s harmonizáciou a unifikáciou práva reagujú na požiadavky členských krajín.

Zároveň treba vziať do úvahy, že harmonizácia a unifikácia práva prebiehajúca v Európskej únii predstavuje špecifický proces charakteristický len pre túto medzinárodnú organizáciu, vzťahuje sa len na jej členské štáty a riadi sa svojimi prostriedkami upravenými v zmluve o ES. Unifikované právo znamená zriecť sa národnej rozmanitosti, ochudobňuje výber vlastných riešení, pričom ale nie je zárukou jednotnosti práva, pretože nevylučuje výkladové a aplikačné divergencie.

Z hľadiska corporate governance majú veľký význam súťažné pravidlá Európskej únie, ktoré sa vyznačujú svojím extrateritoriálnym pôsobením ako výraz princípu účinkov, z ktorého vo svojej rozhodovacej praxi vychádza Komisia Európskej únie, ako aj Európsky súdny dvor. Súťažné pravidlá EÚ sa v tomto poňatí uplatňujú na všetky obmedzenia súťaže, ktorých účinky sa prejavia na území Európskej únie bez ohľadu na to, či sa sídlo zúčastnených

podnikov nachádza v rámci alebo mimo Európskej únie (korporačný princíp). Z tohto pohľadu teda nie sú vylúčené postihy dohôd medzi spoločnosťami bez akejkoľvek väzby na EÚ, za rozhodné sa považuje, či sa účinky takýchto dohôd prejavia na spoločnom trhu (báza dodávateľsko-odberateľských kontaktov, poskytnutie úveru o strany našich bánk, právne poradenstvo, audit a podobne).

Výnimku z tohto komplexného prístupu tvorí podpora hospodárskej súťaže v procese privatizácie a podpora zo strany Európskej banky pre obnovu a rozvoj. Ide totiž o relatívne samostatný výsek problematiky, ktorá je pre našu právnu úpravu celkom špecifická a je reakciou na súčasný stav transformácie našej ekonomiky.

Právny základ harmonizácie práva obchodných spoločností v členských krajinách Európskej únie predstavuje článok 5č v znení Amsterdamskej zmluvy, odsek 3 písm.g) Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, ktorý predpokladá harmonizáciu právnej úpravy členských štátov Európskej únie, ktoré chránia spoločníkov a tretie osoby tak, aby bola zabezpečená ekvivalentná ochrana záujmov akcionárov a tretích osôb vo všetkých členských štátoch, jeho cieľom nie je unifikácia ustanovenia o ochrane záujmov zúčastnených strán, ale ich rovnocennosť. Právo obchodných spoločností je harmonizované smernicami vydanými na návrh Komisie európskej únie Radou Európskej únie, ktoré zaväzuje členské štáty v určitom stanovenom horizonte prispôbiť svoju právnu úpravu požiadavkám smernice so zreteľom na spoločné ciele vytýčené v zakladajúcich zmluvách ES. Nedostatkom sekundárneho práva Európskej únie v tejto oblasti je, že spravidla neupravujú sankcie, ktoré má zakotviť právny poriadok členského štátu na plnenie vytýčených povinností; smernice ES zaväzujú členské štáty zapracovať do národného právneho poriadku pravidiel zakotvené smernicami, spôsob, akým budú členské štáty vynucovať dodržovanie už transponovaných pravidiel však ponechávajú na príslušný národný poriadok. V prílohe uvádzame základné smernice Rady Európskeho spoločenstva, ktoré sú dôležité pre efektívne riadenie a správu bankových spoločností (tzv. bankové smernice).

3.2 Prístupový proces Slovenskej republiky do Európskej únie

Hlavnú zodpovednosť za začlenenie sa do vnútorného trhu nesú samotné asociované krajiny a v jednotlivých sektoroch si stanovujú svoje vlastné priority, pričom Únia im bude poskytovať pomoc už pri prebiehajúcej aproximácii podľa odporúčaní Bielej knihy. Za týmto účelom bol vytvorený Úrad pre výmenu informácií o technickej pomoci, ktorý bude spravovať Komisia, a ktorého fungovanie bude podporované z prostriedkov multilaterálneho programu

PHARE a SAPARD. Očakáva sa, že začleňovanie sa do vnútorného trhu posilní hospodárske reformy a priemyselnú reštrukturalizáciu v asociovaných krajinách a povzbudí v nich rozvoj podnikania a obchodu.

Je preto dôležité venovať sa najmä právnej úpravy vnútročlenských krajín a nielen smerniciam o bankovníctve jednotného vnútorného trhu EÚ. Zásada minimálnej harmonizácie európskeho práva platí v bankovníctve dvojnásobne, preto sa budeme ďalej venovať procesu aplikácie zásad corporate governance v Slovenskej republike, s prihliadnutím na práve prebiehajúci predvstupový proces SR do Európskej únie.

Významným okruhom prameňov bankového práva sú pramene vychádzajúce z medzinárodného aspektu, najmä z hľadiska zapojenia sa slovenskej bankovej sústavy do európskeho bankového systému. Slovenská republika ako asociovaná krajina na základe Eurodohody sa riadi tzv. Bielou knihou o príprave pridružených krajín strednej a východnej Európy na integráciu do vnútorného trhu Európskej únie z roku 1995. obsahuje najmä tie právne predpisy, ktoré upravujú voľný pohyb tovaru, kapitálu osôb a služieb za účelom naplnenia cieľa stanoveného v zakladateľských zmluvách. Hlavným účelom Bielej knihy je pomôcť pridruženým krajinám pri ich príprave na postupné plnenie požiadaviek jednotného vnútorného trhu Európskej únie.

Teoretici pre oblasť bankového a finančného trhu vymedzujú dve štádiá opatrení, ktoré musia pridružené krajiny implementovať, aby harmonizovali ich legislatívu a zabezpečili jej vykonateľnosť:

a) Právne normy zaradené do prvého štádia poskytujú všeobecný rámec na podrobnejšiu legislatívu a obsahujú základné princípy a postupy v danej oblasti. Ide aj o právne normy vytvárajúce všeobecné predpoklady na účinné fungovanie jednotného vnútorného trhu pre bankovú sféru.

- Tzv. Prvá banková smernica o koordinácii zákonov, nariadení a správnych predpisov vzťahujúcich sa na zriaďovanie a vykonávanie obchodnej činnosti úverových inštitúcií.

- Smernica o vlastných fondoch úverových inštitúcií

- Smernica o koeficiente platobnej schopnosti úverových inštitúcií

- Smernica o systémoch ručenia vkladov

- Smernica, ktorou sa koordinujú predpisy o obchodovaní osôb s privilegovaným prístupom k interným informáciám

Smernica o predchádzaní zneužitiu finančného systému na pranie peňazí

b) Právne normy zaradené do druhého štádia majú v oblasti bankového práva a finančného sektora pomôcť zavŕšiť proces prechodu bánk na medzinárodné štandardy:

- Druhá banková smernica, ktorá dopĺňa Prvú bankovú smernicu
- Smernica o kapitálovej primeranosti investičných firiem a úverových inštitúcií
- Smernica o dohľade nad úverovými inštitúciami na konsolidovanom základe.

Predvstupový proces Slovenska na jeho ceste do Európskej únie si vyžadoval mnoho zmien v oblasti efektívnej správy a riadenia podnikov. Podľa oficiálneho stanoviska európskej únie bankový sektor by mal byť schopný spĺňať požadované kritériá, pričom samotný proces európskej integrácie je potrebné vnímať v širších makro- a mikroekonomických súvislostiach, kde má Slovenská republika značné nedostatky oproti ostatným asociovaným krajinám a v neposlednom rade netreba zabúdať na politický proces, ktorý prebieha na jednej strane v Slovenskej republike samotnej, a na strane druhej v Európskej únii.

V roku 1995 bola Európskou radou schválená Biela kniha o príprave pridružených krajín strednej a východnej Európy na integráciu do vnútorného trhu európskej únie. Biela kniha sa aplikuje na všetky štáty strednej a východnej Európy, ktoré už s EÚ podpísali tzv. „Európsku dohodu o pridružení“. Slovensko je viazané ustanoveniami a účelom Bielej knihy od 1.2.1995, kedy zmluva vstúpila do platnosti. Účelom Bielej knihy je napomáhať asociovaným krajinám pri ich príprave na postupné spĺňanie požiadaviek jednotného vnútorného trhu EÚ, najmä pri harmonizovaní tých právnych noriem, ktoré tvoria základ jednotného vnútorného trhu, vytvoreného v Európskych spoločenstvách 1.1.1993. Biela kniha požaduje, aby Slovenská republika aplikovala také štruktúry a podmienky, ktoré budú nevyhnutné k zaisteniu účinnej implementácie týchto harmonizovaných právnych predpisov.

Pre oblasť bankového a finančného trhu sú v Bielej knihe rozlíšené kľúčové opatrenia, ktoré sa ďalej rozdeľujú do dvoch štádií. Rozdelenie na dve štádiá odráža indikatívne priority, ktoré vyplývajú z lojality usporiadania právnych poriadkov so snahou, aby sa čo najefektívnejšie harmonizovala legislatíva s dôrazom na jej realizáciu a vynucovanie. Právne normy zaradené do prvého štádia poskytujú všeobecný rámec pre podrobnejšiu právnu úpravu, obsahujú základné princípy v danej oblasti a vytvárajú tak všeobecné predpoklady pre účinné fungovanie jednotného vnútorného trhu v danej oblasti. Právne normy druhého štádia majú v oblasti bankového a finančného sektora najmä napomôcť dovŕšenie procesu prechodu príslušných bánk na medzinárodné štandardy. Dôležité je si uvedomiť, že výpočet smerníc v jednotlivých štádiách nie je možné aplikovať izolovane, ale vždy v kontexte na právny poriadok ES, čo má veľký význam najmä v praxi, kde dochádzalo zo strany NBS k automatickému prevzatíu smerníc do opatrenia, bez zreteľa na účinky, ktoré tieto smernice pri ich realizácii mali vyvolať.

Veľkým nedostatkom Bielej knihy je to, že jednotlivé smernice nezaznamenali potrebné a nevyhnutné zmeny, ktoré v EÚ už medzitým prebehli:

- a) zavedenie spoločnej meny pre eurozónu,
- b) spoločná centrálna banka vo Frankfurt nad Mohanom.

Tieto faktory si vyžadujú zásadnú zmenu množstva právnych predpisov, najmä v oblasti bankovníctva a finančných služieb. To sa týka najmä už zmenenej prvej a druhej bankovej smernice. Tento problém je potrebné vnímať ako problém politický, ekonomický a právny. Je potrebné zo strany asociovaných štátov, i zo strany SR sledovať i novú právotvorbu EÚ smerom k menovej únii a upozorniť orgány EÚ na stav, keď sa predpisy obsiahnuté v Bielej knihe 1995 dostali do výslovného rozporu s novými právotvornými trendmi Únie. Podľa nášho názoru je tu možné praktické riešenie: pridružené krajiny sa zaviazali v prijatej tzv. Eurodohode aplikovať a harmonizovať svoje právne poriadky v zmysle úvodných článkov zakladajúcich zmlúv Európskych spoločenstiev, ktoré ustanovujú za prioritné naplnenie spoločenských, ekonomických, sociálnych a kultúrnych hodnôt v tomto zmysle by striktné aplikovanie požiadaviek Bielej knihy bolo v rozpore s touto teóriou a vyvolalo by relatívnu neplatnosť, teda neplatná by bola tá časť zmluvy, ktorá by sa danej problematiky priamo alebo nepriamo dotýkala, ale len v takom rozsahu. Z hľadiska právnej istoty a politickej odhodlanosti je ale vhodnejšie explicitne stanoviť nové pravidlá vo forme novelizovanej prvej a druhej bankovej smernice, čím asociované krajiny môžu i v tejto oblasti naplniť vopred dohodnuté kritériá.

Hovorí sa, že jednotný vnútorný trh EÚ si udržuje najviac bariér v oblasti bankovníctva a finančných služieb. V tejto oblasti je tiež najmenej právomocí, odovzdaných EÚ zo strán asociovaných krajín.

3.3 Etika a štyri aspekty dôvery

Pojmy hospodárska etika, etika podnikania, etika v rozhodovacích procesoch, kolektívna a individuálna etika nie sú ešte v slovenskej odbornej terminológii ustálené. Do etiky corporate governance zahrňame širšiu problematiku ako pri hospodárskej etike, pretože pri samotnej správe a riadení spoločnosti a aplikovaní etických pravidiel musíme mať vždy na zreteli celkový rozhodovací proces v banke, jeho dôsledky na konkrétne subjekty, ale i na celú spoločnosť, nielen tú finančne produktívnu skupinu.

Etické myslenie v ekonomike datujeme od osemnásteho storočia a s tým súvisí Smithova myšlienka, že spoločný život ľudí v štáte má byť v hospodárskej oblasti

organizovaný tak, aby jednotlivci mohli sledovať svoje vlastné záujmy, pričom z hľadiska celku vznikajú výhody pre všetkých. Múdre zákony musia zaručiť, aby aj tí, ktorí nemajú morálne zmýšľanie, v ekonomickej oblasti konali mravne a spravodlivo. Možné, hoci nechcené, následky sa potom už nedajú pripisovať charakterovým nedostatkom jednotlivcov, ale chybám v štruktúre hospodárstva.

Zlaté pravidlo (regula aurea) je starým kritériom posúdenia správneho konania, ktoré poznali mnohé európske a ázijské kultúry už v minulosti a objavuje sa v pozitívne alebo v negatívnej formulácii:

a) pozitívne: „Všetko, čo chceš, aby iní robili tebe, rob aj ty im.“

b) negatívne: „Čo nechceš, aby iní robili tebe, nerob ani ty im“,

pravidlo nehovorí o záväznom obsahu nejakého konania. Je iba prostriedkom overenia jeho správnosti. Pri posudzovaní konania požaduje, aby sme zmenili perspektívu nášho myslenia: Moje konanie by som mal vnímať z hľadiska ekonomiky ako takej, makro i mikro následky konania.

Pri dobrej správe a riadení spoločnosti zlaté pravidlo nevystupuje len ako „jednotlivé“ kritérium posudzovania v „jednoduchších“ situáciách, ale jeho význam vidíme pri takej voľbe konania, keď správne rozhodnutie od aktéra vyžaduje, aby sám znášal negatívne následky svojho konania. Oveľa zložitejšia otázka je pri posudzovaní kolektívneho rozhodovania pri prijímaní rozhodnutí a správnych orgánov a pri uznesení sa na valnom zhromaždení ako pri individuálnom rozhodovaní.

Cnosť v etickom zmysle vyjadruje určitú schopnosť konať na základe určitých hodnôt. Etika cnosti vychádza z poznatku, že manažér sa rozhoduje podľa svojich relatívne stabilných postojov a nezačína vždy od nuly, je v interakcii prostredia a manažérskych vzťahov. Existujú dva druhy cností:

a) cnosť založená na rozume (bystrý úsudok, múdrosť, intelekt...),

b) cnosť založená na vôli (stredná miera v konaní).

Aristoteles označuje za rozumného toho, kto je schopný nájsť vo svojom konaní správnu strednú cestu a za múdreho toho, kto po celý svoj život dokáže smerovať k naozajstnému šťastiu.

Všeobecné znaky všetkých cností:

a) stred medzi dvoma krajnosťami (formálny aspekt),

b) vzťah k najvyššiemu dobru (obsahový aspekt)

Zvláštne znaky určitých cností:

- a) z hľadiska vzťahu k určitej situácii,
- b) z hľadiska vzťahu určitej osobe.

Štúdia spoločnosti Deloitte & Touche hovorí v tejto súvislosti o štyroch aspektoch dôvery:

- a) externé výkazníctvo
- b) interné kontroly
- c) štandardy správania
- d) organizačné a právne vzťahy.

Externé výkazníctvo vymedzuje ako obsahovú povinnosť:

- ☐ účtovné výkazy,
- ☐ priebežný reporting (kontrola zo strany nezávislého audítora a Blue Ribbon Committee Report),
- ☐ deklarovanie zodpovednosti manažmentu za:
 - finančné výkazy,
 - efektívne interné kontroly,
 - vhodné účtovné pravidlá,
- ☐ okrem iného všetky významnejšie finančné inštitúcie vyžadujú už pri bežnom odberateľsko-dodávateľskom styku vyjadrenie spoločnosti, v ktorom deklaruje súlad s corporate governance,
- ☐ pravidlá risk manažmentu musia byť v reportingu jasne definované a viditeľné,
- ☐ na záver je potrebné kvalitné a nezávislé overenie.

Interné kontroly pre potreby CG a tejto podkapitoly:

- ☐ efektívnosť a ziskovosť spoločnosti a jej jednotlivých pobočiek,
- ☐ jasne stanovené prevádzkové ciele, výkonnostné ciele, zabezpečenie pohľadávok a majetku,
- ☐ potrebná a vhodná stratégia a jej porozumenie i následná implementácia, ktorá je možná a funkčná,
- ☐ identifikácia rizík a príležitostí (viď maticu rizík v známej Turnbull report),
- ☐ posúdenie rizík a príležitostí,
- ☐ silné a slabé stránky podniku,
- ☐ nastavenie potrebných procedúr:
 - kontrola súladu s internými procedúrami, zmluvami a legislatívou (i s vnútropodnikovou),
 - vhodnosť prevádzkových, personálnych a riadiacich štruktúr,

- ❑ výbor pre audit je podriadený dozornej rade, jeho hlavnou úlohou je:
 - dohľad nad zodpovednosťou,
 - spolu s manažmentom kontrola pravidiel na zabezpečenie súhlasu so štatútmi a pravidlami,
 - nezávislosť členov výboru,
- ❑ je pritom potrebné stanoviť a vymedziť delenú právomoc v spoločnosti t.j. v tomto prípade kritériá pre určenie právomoci a zodpovednosti odsúhlasia akcionári na valnom zhromaždení, pričom tento dokument zostavuje manažment v interakcii so zamestnaneckými radami,
- ❑ finančné plánovanie, riadenie a školenie zamestnancov,
- ❑ otázka poradenstva.

Štandardy správania tvoria integrálnu súčasť štyroch kolies dôvery, bez tohto „kolesa“ správa a riadenie spoločnosti v zmysle CG nie je možná. Je nevyhnutnosťou pre každú spoločnosť výslovne určiť kódex správania a jeho realizáciu. Je to akýsi protokol, ktorý musí zahŕňať aspoň základné zásady a princípy, na ktorých je potrebné stavať:

- ❑ bezúhonnosť, slušnosť, mravnosť,
- ❑ objektivita, integrita, poctivosť,
- ❑ etika, cnosť, etika úžitku, zodpovednosti a povinnosti,
- ❑ vplyv kódexov profesijných organizácií zamestnancov,
- ❑ odbornosť, psychická a intelektuálna vyspelosť, empatia.

Organizačné a právne vzťahy tvoria súhrn písaných a nepísaných (zvyklosti, úzus) pravidiel, ktoré určuje manažment spoločnosti za podmienok určených valným zhromaždením, predstavenstvom a dozornou radou – pri ich príprave sa zúčastňujú aj špeciálne útvary a sekcie:

- ❑ zodpovednosť za zverené prostriedky,
- ❑ zastúpenie, prokúra a právomoc, excesy,
- ❑ komunikácia so zainteresovanými stranami (stakeholders)
 - oddelenie výkonnej funkcie od kontroly,
 - nezávislí členovia dozorných rád,
 - kvalifikovanosť členov orgánov a vedúcich pracovníkov
 - skupina spoločnosti – dôležitosť aplikácie corporate governance na celú skupinu podľa veľkosti spoločnosti, pre menšie firmy môže byť komplexné riešenie nákladné,
- ❑ konsolidovaný dohľad, manažérske prepojenie.

3.4 Zodpovednosť a jej právne následky

Podľa prieskumu vykonaného na štatistickej vzorke menších a väčších spoločností, výsledky poukázali na postupné prenikanie pravidiel corporate governance do všetkých štátov, ktoré poznajú podstatu a význam prelievania kapitálových zdrojov:

tab. 1 Prenikanie pravidiel corporate governance do všetkých štátov

	Viac	Rovnako	Menej
Európa / USA	25 %	39 %	36 %
Latinská Amerika	48 %	32 %	20 %
Ázia	33 %	44 %	23 %

Teória pozná štyri princípy úžitku:

princíp konzekvencie

- kritériom hodnotenia nie je úmysel, z ktorého vzišlo nejaké konanie, ale možné následky,

princíp utility

- súhlas s možnými následkami, alebo ich odmietnutie nezávisí od ľubovôle jednotlivcov, ale je podmienené dobrom ako takým,

princíp hedonizmu

- dobro osebe je šťastie (rozkoš, radosť), ktoré sa ľuďom javí ako uspokojenie ich potrieb,

sociálny princíp

- nehľadáme individuálne šťastie, ale šťastie všetkých, ktorých sa rozhodnutie týka (viditeľný v škandinávskych krajinách).

Úžitok a jeho následky súvisia s etikou zodpovednosti. Pojem zodpovednosť pochádza z právnej vedy a súvisí s povinnosťou niesť následky za každý čin (za pozitívny sa nesie zodpovednosť vo forme pochvaly, uznania a ohodnotenia). Právna zodpovednosť sa prejavuje v tom, že správny orgán a štatutárny orgán ako predstaviteľ nejakej spoločnosti alebo pracovník vykonávajúci nejakú funkciu prevzal za ňu zodpovednosť a možno ju posudzovať podľa toho, ako ju plní. Mravná hodnota tejto zodpovednosti vyplýva z toho, že osoba svoj záväzok prevzala dobrovoľne a bez nátlaku. Z hľadiska etiky zodpovednosti je rozhodujúce, že následky svojho konania orgán podrobuje morálnemu hodnoteniu. Ak spolu s jednou osobou nesie zodpovednosť aj niekto iný a navyše existujú rozličné inštancie zodpovednosti, môže byť vzťah medzi nositeľmi zodpovednosti a inou inšinciou zodpovednosti komplikovaný. Stupeň zodpovednosti sa môže líšiť v závislosti od odbornej a mravnej vyspelosti osôb. Okrem toho môžu zodpovednosť obmedzovať určité psychické

alebo fyzické činitele. V prípade nástupu zodpovednosti môže a nemusí nastúpiť právna sankcia – obchodnoprávna, občianskoprávna, finančnoprávna, správna, ale i možnosť trestného stíhania, kde vzťah z hľadiska výstavby platného trestného práva v Slovenskej republike (trestný zákon a trestný poriadok) určuje len individuálnu zodpovednosť, neexistuje objektívne pričítanie. Na základe toho musíme vždy skúmať páchatel'ov skutočný úmysel, mieru jeho zavinenia vo forme priameho a nepriameho úmyslu, a kde sa trestný zákon výslovne dovoľáva i otázky vedomej a nevedomej nedbanlivosti, ale i vzťah páchatel'a k dokonanému trestnému činu (páchatel', spolupáchatel') alebo vo forme účastníctva (organizátor, návodca alebo pomocník). Je dôležité upozorniť, že trestným nie je len dokonaný trestný čin, ktorý napĺňa všetky znaky skutkovej podstaty, ale i príprava a pokus takéhoto trestného činu, ktoré sú trestné podľa trestnej sadzby ustanovenej na trestný čin, ku ktorému smerovali, ak trestný zákon neustanoví inak. Samozrejme, že existujú aj tu liberačné dôvody vo forme účinnej ľútosti a odstránenia nebezpečenstva či včasného oznámenia orgánom činným v trestnom konaní (policajný orgán, prokuratúra, vyšetrovateľ a súd). Trestný čin je pre spoločnosť nebezpečný čin, ktorého znaky sú uvedené v trestnom zákone. Prostriedkami na dosiahnutie účelu sú hrozba trestami, ukladanie a výkon trestov a ochranné opatrenia (viď Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov).

Ak chceme definovať etický obsah zodpovednosti, musíme brať do úvahy tieto štyri otázky: a) Kto je zodpovedný?

b) Komu sme zodpovední?

c) Za čo sme zodpovední?

d) Existuje kritérium zodpovednosti?

Namiesto štyroch čiastkových otázok môžeme tento problém formulovať v jednej otázke: Kto, pred kým, za čo a podľa akých kritérií nesie zodpovednosť?

Etika zodpovednosti upozorňuje na nechcené vedľajšie účinky ľudského konania. Ak vedľajšie účinky konania možno eticky hodnotiť ako dobré, nevzniká žiadny problém. Iná situácia je, keď vedľajšie účinky konania sú negatívne. S nimi však musíme vždy rátať, ak sa nechceme zamýšľaného konania úplne vzdať. Z toho vzniká otázka zodpovednosti aktéra aj za nechcené vedľajšie účinky svojho konania (je to nepriamy úmysel: vedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, a pre prípad, že ich spôsobí, bol s tým uzročený).

Heinz-Eduard Todt vypracoval metodický postup utvárania etického úsudku. Navrhuje šesť krokov:

1. Preskúmanie problému

- zistiť, v čom spočíva podstata etického problému. Prečo ide o charakteristický etický problém, a nie napríklad o náboženskú alebo estetickú otázku;

2. analýza situácie

- zistiť reálny kontext situácie;

3. posúdenie alternatívy správania

- hľadať iné možnosti konania a rozhodovania;

4. skúška noriem

- zistiť, aké opatrenia treba v danom prípade urobiť;

5. formulovanie úsudku

- stanoviť, ako sa v danom prípade správne zachovať;

6. kontrola správnosti

- kontrolná rekapitulácia by mala preskúmať, či naše rozhodnutie bolo primerané a spravodlivé.

3.5 Uplatňovanie princípu rovnosti

Podľa nálezu Ústavného súdu č. 135/1996 Z.z.: vzťah akcionára k akcii možno považovať za vlastnícky vzťah, obsahom ktorého sú práva upravené tak v obchodnom zákonníku, ako aj v zákone o cenných papieroch. Takisto je táto problematika vyjadrená v medzinárodných zmluvách, v Listine základných práv a slobôd a v Ústave Slovenskej republiky:

- Čl. 20(1): „Každý má právo vlastníť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. Dedenie sa zaručuje.“

- Čl. 20(3): „Vlastníctvo zaväzuje. Nemožno ho zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom (rozumej tým celú škálu normatívnych právnych aktov). Výkon vlastníckeho práva nesmie poškodzovať ľudské zdravie, prírodu, kultúrne pamiatky a životné prostredie nad mieru ustanovenú zákonom.“

- Čl. 12, 13: „Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti a právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.“

- Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na... (stanovený zákaz diskriminácie aj z dôvodu menšinového postavenia). Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.

- Nikomu nesmie byť spôsobená ujma na právach pre to, že uplatňuje svoje základné práva a slobody.

- Pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ (napr. znižovanie základného imania má za následok vyradenie menšinových akcionárov z hry, zvyšovanie základného imania znižuje ich vplyv pri hlasovaní – takéto obmedzenie je možné a odôvodnené ekonomickými a právnymi faktormi a musia sa vykonať v zmysle čl. 13(3): „Zákonné obmedzenia základných práv a slobôd musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky.“ Obchodný zákonník ustanovuje nasledovný postup: v rozhodnutí valného zhromaždenia (dvojtretinovou väčšinou hlasov prítomných akcionárov) na návrh predstavenstva o znížení základného imania sa uvedie:

- dôvod a účel jeho zníženia
- rozsah jeho zníženia,
- spôsob, ktorým sa má vykonať,
- spôsob použitia zdrojov získaných znížením základného imania,
- určenie výšky plnenia akcionárom, ak zdroje získané znížením základného imania sa majú rozdeliť medzi akcionárov,
- lehotu na predloženie akcií na ich výmenu za akcie s nižšou menovitou hodnotou alebo vyznačenie nižšej menovitej hodnoty na akciách alebo na predloženie akcií, ktoré sa sťahujú z obehu, ak spoločnosť vydala listinné akcie,
- z obehu možno vziať akcie na základe dohody s akcionármi, ktorí sa prihlásia na výzvu predstavenstva, alebo akcie určené na základe zásad prijatých valným zhromaždením, alebo vyžrebované akcie. Valné zhromaždenie určí podrobnosti postupu vzatia akcií z obehu.

Považoval som za veľmi potrebné poukázať na ústavnú koncepciu ochrany práv a oprávnených záujmov menšinových akcionárov, ktorú je potrebné brať v ucelenej koncepcii – tieto ústavné zásady musia byť striktne dodržané, ich obchádzanie alebo porušenie má právne následky. Túto oblasť ochrany zakotvujú smernice uvedené v druhej kapitole (úloha zákonov a regulátorov). Je veľmi žiadúce, aby sa právne povedomie verejnosti v tejto oblasti zvýšilo, aby to nútilo manažment spoločností k výkonu správy a riadenia v zmysle starostlivého hospodára. Takto poškodení akcionári sa môžu obrátiť na všeobecné súdy SR, na Ústavný súd SR, ale i na Európsky súd pre ľudské práva. Táto problematika je žiaľ v odborných kruhoch zanedbávaná, pričom i samotní akcionári tolerujú zneužívanie svojich práv.

3.6 Správa a riadenie spoločnosti

Podľa štruktúry akcionárov možno rozlišovať dva základné typy spoločnosti. Spoločnosť ovládaná jedným alebo skupinou akcionárov a akciové spoločnosti s rozptýleným vlastníctvom akcií (je to hľadisko z pohľadu vplyvu, tj. kmeňová hodnota akcie na základnom imaní).

Ovládaná akciová spoločnosť zahŕňa spoločnosti s veľmi rôznorodou štruktúrou akcionárov:

- spoločnosť s jedným akcionárom,
- spoločnosť, v ktorej má jeden akcionár v majetku akcie, s ktorými je spojená väčšina hlasovacích práv v spoločnosti,
- spoločnosť, v ktorej má jeden akcionár tzv. kontrolný balík akcií (také množstvo akcií, ktoré mu vzhľadom na rozptýlené vlastníctvo ostatných akcií zaručuje väčšinu hlasov na jednotlivých valných zhromaždeniach),
- aj spoločnosti, ktoré sú takýmto spôsobom ovládané skupinou akcionárov, ktoré majú spoločný záujem, či už na základe dohody, alebo preto, lebo sú majetkovo prepojení.

Ovládajúci akcionár môže vykonávať rozhodujúci vplyv na správu a riadenie akciovej spoločnosti. Fakticky tak rozhoduje o všetkých dôležitých otázkach chodu spoločnosti. V tejto spoločnosti správne orgány sú tzv. predĺženou rukou valného zhromaždenia. Menšinoví akcionári, ktorí vzhľadom na silu svojich hlasov na valnom zhromaždení nemôžu reálne ovplyvniť riadenie spoločnosti, spravidla rezignujú na aktívne využívanie svojich práv podieľať sa na riadení akciovej spoločnosti. Akcionári, ktorí sú v menšine, majú spravidla iný záujem u držby akcií (podiel na zisku, dobrá investícia) ako majoritní vlastníci (samotná správa a riadenie spoločnosti). Vzniká tak základný konflikt záujmov.

Je potrebné spomenúť aj ustanovenia obchodného zákonníka o konaní v zhode. Podstatnou črtou konania v zhode je snaha rozširovať počet hlasov, ktoré má jedna spoločnosť v druhej spoločnosti. Základným predpokladom pre to, aby šlo o konanie v zhode, je dosiahnutie rovnakého cieľa bez toho, že by musela existovať nejaká dohoda.

Prvú skupinu osôb v tomto zmysle predstavujú: právnická osoba a jej spoločníci alebo členovia, štatutárny orgán, členovia štatutárneho orgánu, členovia dozorného orgánu, zamestnanci právnickej osoby, ktorí sú v priamej riadiacej pôsobnosti štatutárneho orgánu alebo jeho člena, prokurista, likvidátor, správca konkurznej podstaty, vyrovnávací správca tejto právnickej osoby a osoby im blízke alebo medzi ktorýmikoľvek uvedenými osobami.

Druhú skupinu predstavujú osoby, medzi ktorými bola uzavretá dohoda o zhodnom hlasovaní vo veciach riadenia spoločnosti, ktoré môže byť základom pre vznik vzťahu ovládania.

Tretia skupina: považuje sa za konanie v zhode konanie uskutočnené medzi ovládajúcou osobou a ovládanou spoločnosťou alebo medzi spoločnosťami ovládanými jednou spoločnosťou, a to bez ohľadu na priamosť alebo sprostredkovanie tohto vzťahu.

Konflikt záujmov menšinových a majoritných akcionárov vyplýva z ekonomickej podstaty ich záujmov.

- väčšinoví akcionári majú tendenciu uprednostňovať dlhodobú prosperitu,
- menšinoví akcionári predpokladajú krátkodobý zisk a rýchle zhodnotenie ich investície,
- otázka zbavenia sa menšinových akcionárov vo forme zníženia základného imania,
- pri zvýšení základného imania sa zmenší majetkový podiel menšinových akcionárov,
- úprava hlasovania o ovplyvnenie vplyvu menšinových akcionárov,
- skryté odlievanie zisku zo spoločnosti, prevod majetku a podobne.

V akciovej spoločnosti s rozptýleným vlastníctvom akcií neexistuje akcionár disponujúci takým množstvom hlasov, ktoré mu umožňujú vykonávať dlhodobý rozhodujúci vplyv; iná je kvalita konfliktu záujmov. Tá sa presúva zo strany vo vnútri vlastníkov k manažmentu, ktorí tak môžu presadiť svoje vlastné záujmy, vzhľadom na to, že neexistuje skupina osôb s rozhodujúcim vplyvom.

Literatúra sa zaoberá otázkou verejnej voľby a hovorí o tzv. racionálnom vlastníkovi, ktorý si vždy zváži výhody a nevýhody vo forme nákladov a úžitku, ktoré mu prinesie vykonávanie vlastníckych práv (aktívny vlastník) – z tohto dôvodu sa títo akcionári správajú pasívne k správe spoločnosti. Takíto akcionári sa musia spoľahnúť na to, že exekutíva vytvorí pridanú hodnotu pre ich investíciu (zvýšenie trhovej hodnoty akcií, dividendy a diverzifikácia rizika) v zmysle starostlivého hospodára. Úlohou práva je preto minimalizovať priestor pre možné zneužitie postavenia zo strany členov orgánov akciovej spoločnosti. Toto zneužitie sa dá vymedziť v užšom a širšom význame:

- užší význam: nekalá súťaž a nedovolené obmedzovanie hospodárskej súťaže, či konanie nebezpečné pre všetkých vo forme majetkových priestupkov alebo majetkových trestných činov,
- širší význam, je oveľa frekventovanejší a významnejší, čo do poškodzovania práv a oprávnených záujmov menšinových akcionárov: týka sa skresľovania poskytnutých informácií alebo uvedenia a rozširovania pravdivých údajov, pokiaľ vzhľadom na ich

formu sú spôsobilé privodiť ujmu, a najmä nedochádza k zhodnocovaniu investície akcionára, napriek tomu, že pri ich upisovaní tak deklarované bolo.

V Slovenskej republike v procese privatizácie kupónovou metódou vznikli akciové spoločnosti so štruktúrou akcionárov s rozptýleným vlastníctvom akcií. Štruktúry akcionárov s rozptýleným vlastníctvom akcií sa postupne transformovali do podoby akciových spoločností kontrolovaných jedným akcionárom alebo skupinou akcionárov spravidla nie prostredníctvom majoritného podielu, ale tzv. kontrolného balíka akcií, umožňujúceho ovládať spoločnosť. Štruktúra akcionárov v týchto spoločnostiach často nie je stabilný, pričom viaceré skupiny akcionárov majú záujem na ovládnutí spoločnosti. Problém nevyjasnených vlastníckych vzťahov, otázka konkurzov a likvidácií spoločností nabera nebezpečné rozmery, čo sa prejavilo v klasifikovaných pohľadávkach ako stratové, nehovoriac o obrovskom schodku platobnej bilancie a prepadu životnej úrovne.

3.7 Právne prostriedky na vynútenie práv a oprávnených záujmov menšinových akcionárov

Smernice Európskej únie rozlišujú medzi individuálnou a inštitucionálnou ochranou investora. Akcionára je potrebné vnímať čisto individuálne, ako subjekt, ktorý sa snaží o uspokojenie svojich potrieb; je zároveň spoločníkom spoločnosti (obchodné a občianske právo mu garantuje jeho postavenie, práva a povinnosti ako i jeho ochranu – vyžaduje sa ale, aby bol aktívny, na jeho podnet) a zároveň investorom (pôsobí na strane ponuky a dopytu na finančnom trhu a právna úprava finančného trhu mu garantuje ochranu jeho práv, pretože ide o celospoločenský záujem, finančné inštitúcie sú povinné konať, akcionár je pasívny). Slovenská republika a kontinentálna Európa ešte stále vníma akcionára ako spoločníka spoločnosti. Tj. ochrana menšinových akcionárov je vnímaná dominantne, nie z pohľadu akcionára ako investora, ale ochranu mu poskytuje právo obchodných spoločností (akcionár musí byť ale aktívny, ináč ochrana vôbec nenastúpi, prípadne sa premlčí). V USA je situácia opačná. V Európskej únii v tomto smere dochádza k obratu a právo kapitálového trhu zohráva pri ochrane investora rozhodné postavenie, je to ale proces pomalý a neprehľadný – dochádza k implementácii inštitútov precedentného práva do sféry práva štatusového, ale takisto politická a spoločensko-sociálna otázka v EÚ spôsobuje vytváranie „prázdnych miest“ vo forme neprijatých návrhov smerníc.

Právo Európskej únie ochraňuje a vymedzuje postavenie menšinových akcionárov prostredníctvom širokej škály právnych predpisov práva obchodných spoločností a práva cenných papierov (kapitálový trh). Čl. 54 ods. 3 písm.g) Zmluvy o založení Európskeho

spoločenstva chráni spoločníkov a tretie osoby tak, aby bola zabezpečená ekvivalentná ochrana záujmov akcionárov a tretích osôb vo všetkých členských štátoch, dôraz sa kladie na rovnocennosť ich postavenia na celom voľnom trhu (prax však poukazuje na to, že viac právnych prostriedkov ochrany a vynútenia plnenia je daných na ochranu postavenia tretích osôb, najmä veriteľov).

Slovenská republika v prístupovom procese do Európskej únie sa riadi Bielou knihou, ktorá určuje minimálny obsah právnej úpravy v danej oblasti. V oblasti práva obchodných spoločností predpokladá zapracovanie prvej, druhej, jedenástej a dvanástej smernice o práve obchodných spoločností a smernicu o práve cenných papierov. Z pohľadu corporate governance tieto smernice zakotvujú len akýsi nevyhnutný štandard, ale neriešia problematiku ochrany práv a záujmov menšinových akcionárov, otázky dobrej správy a riadenia a väčšej miery transparentnosti pri zverejňovaní informácií. To bolo predmetom návrhu piatej smernice, ktorý ešte nebol prijatý.

Právne prostriedky umožňujú vynútiť práva a oprávnené záujmy menšinových akcionárov prostredníctvom hrozbou sankciami, uložením a výkonom sankcií. Sankcie môžu mať ekonomickú alebo právnu povahu. Reálna hrozba sankcie často garantuje plnenie povinnosti členmi správnych orgánov spoločnosti. informácie zohrávajú kľúčovú úlohu pri ochrane práv menšinových akcionárov, ktorá má z hľadiska postavenia akcionára aktívnu a pasívnu podobu. Aktívna podoba sa uplatňuje vtedy, keď sa na akcionára hľadá ako na spoločníka spoločnosti a sám musí vyvinúť patričnú činnosť a to v primeranej lehote (inak sa jeho právo premlčí, 4 roky). Akcionár ako investor sa môže pri ochrane svojich práv správať pasívne, pokiaľ so svojimi akciami obchoduje na kapitálovom trhu, svoju zákonnú úlohu si plnia:

- Ministerstvo financií,
- Národná banka Slovenska,
- Úrad pre finančný trh,
- Fond na ochranu vkladov,
- Vláda SR a Burza.

Použitie a následná efektivita právnych prostriedkov závisí od charakteru porušenia povinnosti, napríklad v prípade porušenia plnenia informačných povinností do úvahy prichádzajú tieto prostriedky:

- možnosť napadnutia uznesenia valného zhromaždenia,
- možnosť súdneho vynútenia poskytnutia informácií,
- uloženie pokuty členom správnych orgánov,

- možnosť žiadať vykonanie kontrolného auditu,
- uplatnenie nároku na náhradu škody voči spoločnosti,
- určovacia, negatívna a satisfakčná žaloba,
- uvažuje sa o zavedení nového inštitútu, tzv. derivátnej žaloby (účinná ochrana akcionárov voči členom orgánov spoločnosti, ktorí porušujú svoje povinnosti, prípadne zneužívajú svoje postavenie vo vlastný prospech).

Slovenská právna úprava priznáva osobitné práva akcionárom, ktorých menovitá hodnota akcií presahuje aspoň púť percent základného imania (novela obchodného zákonníka umožňuje, aby stanovy určili i menší limit), tzv. kvalifikovaná menšina, ktorá má právo:

- požiadať predstavenstvo o zvolanie mimoriadneho valného zhromaždenia s navrhnutým programom,
- ak predstavenstvo na žiadosť menšinových akcionárov v zákonom ustanovenej lehote valné zhromaždenie nezvolá, má právo požiadať súd o zvolanie mimoriadneho valného zhromaždenia,
- požiadať predstavenstvo o zaradenie určitej záležitosti do programu rokovania valného zhromaždenia,
- požiadať dozornú radu o preskúmanie výkonu pôsobnosti predstavenstva v taxatívne vymedzených činnostiach,
- požiadať s uvedením dôvodov súd, aby odvolal likvidátora vymenovaného valným zhromaždením a nahradil ho inou osobu.

3.8 Zhrnutie kapitoly

Úlohou zákonov a regulátorov v podmienkach Slovenskej republiky je vytvárať priaznivé prostredie, ktoré by motivovalo bankové subjekty k výkonu ich činnosti a zároveň regulovalo vzájomné vzťahy vznikajúce so širším okolím.

Slovenským bankovým subjektom boli vyčítané nedostatky v základných zásadách corporate governance: otázka zverejňovania informácií, výpočet kapitálovej primeranosti a z nej vyplývajúce postavenie bánk, nedostatočné informovanie o hospodárskych výsledkoch pre tretie nezúčastnené osoby, otázka konsolidovaného dohľadu, spôsob kreovania správnych orgánov, otázka zodpovednosti manažmentu a nedostatočné riadenie rizík a z toho vyplývajúce a hroziace nebezpečenstvá a v neposlednom rade zlyhalo i inštitucionálne zabezpečenie (bankový dohľad, hospodárska súťaž a „štedrý“ fond na ochranu vkladov).

Postavenie bankového práva je nutné vnímať v kontexte právneho poriadku Slovenskej republiky pri riešení a zabezpečovaní konkrétnych aktuálnych spoločenských, a najmä hospodárskych úloh, ktoré sa sústreďuje na zvyšovanie účinnosti práva v spoločnosti a ekonomike a na rozvoj a upevňovanie hospodárskeho systému.

Slovenské bankové právo nie je kodifikované a skladá sa z množstva tak pôvodných, ako aj odvodených právnych noriem. Je to dôsledok rozsiahlosti a pestrosti spoločensko-ekonomických vzťahov, ktoré sú predmetom úpravy tohto odvetvia práva. Bankové právo vystupuje do popredia osobitne v tomto čase, keď sa Slovenská republika usiluje o zapojenie do medzinárodných európskych štruktúr.

Z hľadiska pokrokov pri správe a riadení bankových spoločností vyzdvihujeme zásadné zmeny, ktoré boli prijaté radou normatívnych právnych aktov:

- nový Zákon o bankách (Z.č. 483/2001 Z.z.),
- novela Obchodného zákonníka 500/2001 Z.z.,
- opatrenia Národnej banky Slovenska,
- Colný zákon a Devízový zákon,
- Zákon o cenných papieroch,
- Zákony, ktoré regulujú činnosť finančných inštitúcií,
- Nový zákon o účtovníctve.

Slovenská republika ako pridružená krajina Európskej únie prijala záväzok harmonizovať svoj právny poriadok so supranacionálnym ES, kde tento záväzok je upravený a bližšie špecifikovaný v Bielej knihe ako pomoc pre asociované krajiny, pričom tento záväzok je potrebné vnímať v širšom kontexte – Slovenská republika je povinná prijímať normatívne právne akty, ktoré sú schopné implementovať ciele Európskej únie a jej základné piliere, ktoré sú obsiahnuté v zakladajúcich zmluvách Európskych spoločenstiev. Významná zmena sa týka akciových spoločností (otázka zverejňovania a transparentnosti), ktoré sa s účinnosťou od 1.1.2002 rozdeľujú na súkromné a verejné akciové spoločnosti, podľa toho či spoločnosť vydala všetky akcie, prípadne len ich časť na základe upisovania akcií, prípadne ktorej akcie prijala za verejnú burzu cenných papierov. Podstatná zmena z hľadiska transparentnosti a zverejňovania údajov sa týka Obchodného registra ako verejného zoznamu zákonom ustanovených údajov, ktorého integrálnou súčasťou je podľa zmienenej novely zbierka listín, čím sa rozšíril okruh skutočností, ktoré sú subjekty zo zákona povinné zverejňovať (zásadné položky účtovníctva potrebné pre stanovenie a ohodnotenie spoločností). Je to významný krok nielen smerom k Európskej únii, ale i k uplatňovaniu zásad CG v najväčších a najvýznamnejších spoločnostiach, ktoré by mali byť vzorom pre všetky

podnikateľské subjekty, pretože bez dôsledného uplatňovania základných postulátov CG celým ekonomickým prostredím môžeme hovoriť len o fikcii.

ZÁVER

Na základe poznatkov získaných počas písania diplomovej práce som dospel k názoru, že hlavný cieľ – zhodnotenie fungovania a efektívnosti doterajšieho bankového dohľadu NBS v SR cez aplikáciu opatrení NBS o obozretnom podnikaní, ktorý som si v úvode stanovil, sa mi podarilo len čiastočne (Bankové právo ako pododvetvie finančného práva je „veľmi“ dynamická kategória, ktorú v žiadnom prípade nemožno posudzovať staticky – pokúsili sme sa „zafixovať“ súčasný stav a z toho vyvodit' zmysel, podstatu a funkcie pravidiel obozretného podnikania bánk). Významný podiel na tom mal nedostatok vecných a aktuálnych informácií dostupných pre nás. Získavanie informácií o výsledkoch činnosti bankového dohľadu je takmer nemožné, pretože podľa zákona o NBS musia pracovníci zamlčať všetky informácie, ktoré sa dozvedeli pri svojej činnosti. Zachovávajú štátne, služobné, obchodné, bankové a daňové tajomstvo. Pri vyhodnocovaní efektívnosti bankového dohľadu sme museli vychádzať hlavne z prípadov jeho zlyhania, ktoré sa dostali na verejnosť a z výročných správ NBS, z ktorých možno získať len čiastkové informácie.

Ďalší problém, na ktorý som narazil, je nedomyslená tvorba legislatívneho prostredia pre bankovú činnosť. Vytvárajú sa novely zákonov a opatrení, o ktorých sa už vie pri schvaľovaní, že nespĺňajú svoju funkciu a o pár mesiacov sú deregované alebo novelizované. Oblasť bankového dohľadu zahŕňa množstvo otázok, ktoré nie sú doriešené.

Moja diplomová práca sa zameriava na analýzu bankovej regulácie a dohľadu v teoretickej rovine s ohľadom na špecifické slovenské podmienky. Základnou úlohou bankového dohľadu je zabezpečenie stability a dôveryhodnosti bankového sektora, pričom táto základná regulácia činnosti komerčných bánk zvyrazňuje verejný prvok, mocenské pôsobenie, vertikálna rovina finančného práva. Jednotlivé úskalia sa prejavujú v rizikách bankovej podnikateľskej činnosti, ktoré sa banky v spolupôsobení s NBS, MF SR a ÚFT snažia minimalizovať. Ich základnou úlohou, ktorá vyplýva zo zákona o bankách, je vytvorenie manažmentu rizík. NBS pri prijímaní opatrení o obozretnom podnikaní bánk vychádzala zo základných princípov Bazilejského výboru bankového dohľadu, ale aj zo smernice EÚ, pri zohľadnení regionálneho rámca. Základné princípy, ktoré pravidelne publikuje Bazilejský výbor bankového dohľadu, sú dobrovoľne transformované do legislatívy všetkých centrálnych bánk pôsobiacich na medzinárodnom globalizujúcom sa finančnom trhu. V rámci bankového dohľadu, ktorý pôsobí najmä preventívne, analyzujeme význam a dopad dvojako bankového dohľadu – dohliadka na diaľku a dohliadka na mieste.

Zásady a princípy corporate governance špecifikujú najdôležitejšie mechanizmy prebiehajúce vo vnútri spoločnosti a vzťah k najširšiemu okoliu, pričom formulujú pravidlá a postupy správy a riadenia na všetkých úrovniach. Je veľmi dôležité stanoviť ciele a prostriedky na ich dosiahnutie a spôsob merania úspešnosti a schopnosti správnych orgánov prispieť k vytváraniu špecifickej pridanej hodnoty.

Dobrá správa a riadenie je trend, ktorému by mali podľahnúť časom všetky banky a spoločnosti, pričom aplikácia zásad kvalitnej správy a riadenia je ekonomickou a právnou nevyhnutnosťou. Jednotlivé vládne a mimovládne organizácie, profesijné zväzy i audítorské a poradenské spoločnosti vydali vlastné návrhy zásad corporate governance s rôznou mierou záväznosti (majú najmä odporúčajúci charakter, ale napríklad pre investičné bankovníctvo je nevyhnutné deklarovať súlad s týmito pravidlami – sankciou je nepripustenie na svetové kapitálové trhy.

V práci som sa zaoberal štruktúrou spoločnosti a kreovania jej správnych orgánov, spôsob ustanovenia členov tak, aby rámec corporate governance našiel svoje uplatnenie. Pôsobenie obligatórnych orgánov spoločnosti som rozoberal z hľadiska náležitej starostlivosti dobrého hospodára, môj pohľad bol všeobecný, absentoval užší vzťah na vnútorné orgány a útvary, pohľad na bližšie pôsobenie exekutívnych a neexekutívnych členov správnych orgánov, ako aj vnútorná komunikácia a public relations (tento nedostatok ospravedlňuje rozsah spracovania témy diplomovej práce).

Úlohou zákonov a regulátorov v podmienkach Slovenskej republiky je vytvárať priaznivé prostredie, ktoré by motivovalo bankové subjekty k výkonu ich činnosti a zároveň regulovalo vzájomné vzťahy vznikajúce so širším okolím. Slovenským bankovým subjektom boli vyčítané nedostatky v základných zásadách corporate governance: otázka zverejňovania informácií, výpočet kapitálovej primeranosti a z nej vyplývajúce postavenie bánk, nedostatočné informovanie o hospodárskych výsledkoch pre tretie nezúčastnené osoby, otázka konsolidovaného dohľadu, spôsob kreovania správnych orgánov, otázka zodpovednosti manažmentu a nedostatočné riadenie rizík a z toho vyplývajúce a hroziace nebezpečenstvá a v neposlednom rade zlyhalo i inštitucionálne zabezpečenie (bankový dohľad, hospodárska súťaž a „štedrý“ fond na ochranu vkladov).

Rezonovala i otázka možného pôsobenia viacerých právnych poriadkov pri vykonávaní brakových činností v medzinárodnom meradle. Je to napríklad problematika premiestnenia sídla banky, pôsobenie zahraničnej pobočky, otázka posúdenia spôsobilosti zamestnancov, bankový dohľad, otázky ochrany vkladov a podobne. Významnú úlohu tu

zohráva práve cudzí prvok, ktorý rozhodne o podriadení sa právneho vzťahu pod konkrétny právny režim.

Úroveň správy a riadenia spoločnosti je dôležitým faktorom pri rozhodovaní investorov, pričom správa a riadenie spoločnosti v praxi nadobúda osobitný význam v súvislosti s rastúcim medzinárodným charakterom investícií. Ochrana práv je integrálnou súčasťou existencie právneho poriadku, pričom ochrane menšinám ako takým sa venuje osobitná pozornosť.

Podľa môjho názoru základné zásady corporate governance sa v podmienkach SR uplatňujú len vo vybraných spoločnostiach (a vo vybraných bankách); aj tu je snaha o kodifikáciu zásad CG vo forme prijatia uceleného dokumentu, najmä zo strany akademických kruhov i profesijných organizácií zaoberajúcich sa poradenstvom, audítorstvom, investovaním na kapitálovom trhu, prilákaním zahraničného kapitálu, pričom i najvyššie štátne orgány sa touto témou zaoberali (významná novela obchodného zákonníka a nový zákon o bankách i súvisiace inštitucionálne predpisy kapitálového trhu, opatrenia a výnosy) a akcentovala otázka zásad corporate governance (prijaté na stretnutí Rady OECD na ministerskej úrovni v máji 1999).

Vzhľadom na rozsah tejto práce nebolo možné prierezovo spracovať problematiku pravidiel obozretného podnikania bánk v jeho širšom pôsobení v ekonomike, čo pôsobí ako výzva pre ďalšie bádanie v tejto oblasti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

a) Knižná literatúra:

1. KLÍROVÁ, Jana. Corporate governance – správa řízení obchodních společností 1.vyd. Management Press Praha, 2001. 126 s. ISBN 80-7261052x
2. KLOPFER, Max. Etika podnikania, SPN Bratislava, 1994. 71 s. ISBN 80-08010231
3. KALESNÁ, Katarína. Právo proti obmedzovaniu hospodárskej súťaže, PF UK Bratislava, 1995. 125 s. ISBN 80-71600695
4. TOMÁŠEK, Michal. Bankovníctví jednotného vnitřního trhu Evropské unie, Linde Praha a.s.. 1997. 516 s. ISBN 80-72010522
5. ŽITŇANSKÁ, Lucia. Ochrana menšinových akcionárov v práve obchodných spoločností, Iura Edition, Bratislava, 2000. 218 s. ISBN 80-88715849
6. DANIEL, Peter. Finančný manažér Jar /2001, Corporate Governance – mnohostranný pohľad na podnik
7. LONGAUEROVÁ, Alena. Manažment vybraných rizík v komerčnej banke, Fakulta financií Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica, 1996 (str. 6) 66 s. ISBN 80-88825768
8. ROSENBERG, J. M.: Slovník bankovních a finančních služeb. Pojmy bankový dohled a banková regulácia. 1992. 218 s. ISBN 80-85605015
9. Diplomová práca, Šalapa: Corporate governance komerčnej banky, FF UMB, 2002

b) Časopisecká literatúra:

10. Príloha mesačníka Bankovníctví č. 6/2001: Corporate governance
11. Biatec – čísla 2/2001, 12/2000, 1/2003

c) Právne predpisy:

12. Zákon č. 483/2001 Z.z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov
13. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
14. Opatrenia NBS z 12.decembra 2002
15. Výročné správy NBS za roky 1997, 1998, 1999, 2001, 2002

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CG	corporate governance
NBS	Národná banka Slovenska
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
EÚ	Európska únia
SR	Slovenská republika
TIER	kapitál prvého poradia

SEZNAM TABULEK

tab. 1 Prenikanie pravidiel corporate governance do všetkých štátov